

**T.C. İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AİLE DANIŞMANLIĞI VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
AİLE DANIŞMANLIĞI VE EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLARA SAHİP
AİLELERİN DANIŞMANLIK İHTİYAÇLARININ
SAPTANMASI**

Yüksek Lisans Tezi

ŞULE IHLAMUR

Danışman: Prof.Dr. Oya ÖZKARDAŞ

İstanbul, Mayıs 2017

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ONAY SAYFASI

Yüksek lisans öğrencisi Sule İHLAMUR in "Üstün Yetenekli Çocukların Ailelerinin Davranış Tutumlarının İncelenmesi" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans tezi olarak (**oybirliği** / **oyçokluğu**) ile başarılı bulunmuştur.

Adı – Soyadı

İmza

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Oya Bekarlar

Jüri Üyesi

Doç. Dr. Serap Emir

Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Cihad Demirkı

Hazırlamış olduğum tez özgün bir çalışma olup YÖK ve İTİCÜ Lisansüstü Yönetmeliklerine uygun olarak hazırlanmıştır. Ayrıca, bu çalışmayı yaparken bilimsel etik kurallarına tamamıyla uyduğumu; yararlandığım tüm kaynakları gösterdiğimi ve hiçbir kaynaktan yaptığım ayrıntılı alıntı olmadığını beyan ederim. Bu tezin ihtiva ettiği tüm hususlar şahsi görüşüm olup İstanbul Ticaret Üniversitesinin resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

TEŞEKKÜR

Üstün yetenekli çocuklar için eğitimsel farklılaştırmaların yaygınlaştığı ülkemizde, bu çocukların duygusal gelişimlerini desteklemek için de adımlar atılacaktır. Bu çalışma üstün yetenekli çocukları olan ailelerin, danışmanlık ihtiyacı duyduğu konu başlıklarını ortaya koymayı amaç edinmiştir. Araştırmanın üstün yeteneklilerle yapılan çalışmalara yol göstermesini umut ediyorum.

Düşüncelerim her dağılıp gittiğinde, onları toparlayan danışman hocam Prof. Dr. Oya Özkardeş'e danışmanlığımı yürüttüğü için teşekkür ederim. Üniversiteye başladığım ilk günden, bugüne kadar her zaman elimden tutan, engin bilgisiyle bu teze de destek olan sevgili hocam Doç. Dr. Serap Emir'e teşekkür ederim. Tez yazım sürecinde bana çok destek olan bir başka hocam da Yar.Doç.Cengiz Poyraz'a da teşekkürlerimi sunarım.

Bununla birlikte çeşitli sebeplerle tezime dokunmuş olan, bölüm hocalarım Doç.Dr. Nihat Gürel Kahveci, Yrd.Doç.Dr. Marilena Zinovia Leana Taşcılar, Yrd.Doç.Dr. Melodi Özyaprak ve diğer tüm hocalarıma teşekkür ederim. Tüm süreçte birlikte olduğumuz Öğr. G. Benan Özan'a ve yanımda olan tüm arkadaşlarıma da teşekkür ederim.

Çalışmayı yakından takip eden, her yolladığım envanteri itinayla dolduran ama çok daha önemlisi bana dört senelik güzel bir öğretmenlik deneyimi yaşatan sevgili sınıfımın (Ataşehir 4-E) değerli öğrenci ve velilerine teşekkür ederim.

Yüksek lisansıyla ilgili ayarlamalarda kolaylık gösteren Okyanus Koleji Üstün Zekalılar ve Yetenekliler İlkokulu öğretmen ve idarecilerine teşekkür ederim. Çalışmaya anketi doldurarak katılan 265 katılımcıya da vakitleri ve cevapları için teşekkür ederim.

Bu tezi yazma süreci benim için yoğun, zor ve hayata dair öğrenmelerle dolu bir dönemdi. Ancak bütün bir hayat öyle değil midir? Yaşam yolculuğumda, en yakınımdaya duran, her zaman yanımda olan biricik eşim Mustafa Emre Ihlamur'a ve doğduğum günden beri maddi manevi her imkanı önüme seren, beni seven aileme de sonsuz teşekkürler. Her işime koşan canım kardeşim Yağmur'a ayrıca teşekkür ederim.

Bu büyük aile, canla başla tüm sıkıntılarımdaya arkamdaya oldular, desteklediler ve motivasyonumu yükselttiler. Bunu ne denli sık yapmak zorunda kaldıklarına inanamazsınız. En büyük teşekkür onlara. Bu çalışmayı onlara ithaf ediyorum.

Şule IHLAMUR

ÖZET

Aile danışmanlığı ailelerin karşılaştığı yaşam durumlarına destek olan bir yaklaşımdır. Üstün yetenekli çocuğa sahip aileler, çocuklarının özelliklerinin normal gelişim gösteren çocuklardan daha farklı olması nedeniyle daha farklı desteğe ihtiyaç duyabilirler.

Bu çalışma üstün yetenekli çocukların ailelerinin danışmanlık gereksinimlerinin normal gelişim gösteren çocukların ailelerinin danışmanlık gereksinimlerinden farklılaşma düzeyini saptamaktır.

Danışmanlık gereksinimlerini saptamak amacıyla araştırmacılar tarafından bir toplam 142 soruluk bir anket formu geliştirilmiştir.

Anketin hazırlanma aşamasında 30 kişilik bir ebeveyn grubu ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmış, sonuçlar literatürle karşılaştırılarak ortak sorun alanları belirlenmiş ve her bir sorun grubu için sorular oluşturulmuştur. Çocuğun özellikleri, aile etkileşimi, okul, akranlar ve toplumsal destek olmak üzere 5 alt boyutta ve 389 sayıda sorundan oluşan ön anket formu alanda uzman olan 5 kişiye gönderilerek değerlendirilmiş soru sayısı 142'ye indirilmiştir. Cronbach alpha iç tutarlılık katsayıları, çocuğun özellikleri alt boyutu için .90, akranlar alt alan için .84, akademik özellikler alt ölçeği için .92, ebeveyn özellikleri alt boyutu için .81, aile içi etkileşim alt boyutu için .86 ve toplumsal destek alt boyutu için .88 olarak bulunmuştur.

Çalışmanın örneklemini 155 üstün yetenekli ve 110 normal gelişim gösteren

çocuğu olan toplam 265 ebeveyn oluşturmaktadır.

Çalışmada üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin, sırasıyla Çocuğun Özellikleri (%49.7), Toplumsal Destek (%47.7), Aile İçi Etkileşim (%47.1), Akranlar (%45.2), Ebeveyn Özellikleri (%43.2) ve Akademik Özelliklere (%38.7) ilişkin danışmanlık hizmeti alma gereksiniminde olduğu saptanmıştır. Üstün olma potansiyelli çocuklara sahip ailelerin; çocuğun özellikleri, akranlar, akademik özellikler, ebeveyn özellikleri, aile içi etkileşim alanlarındaki danışmanlık ihtiyacının normal çocuklara sahip ailelerden daha yüksek olduğu ancak toplumsal destek alanında daha az olduğu bulunmuştur.

Çalışmanın, üstün yetenekli çocuklara sahip ailelerle yapılacak rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinde değinilecek konulara bir çerçeve sunması bakımından önemli olduğu düşünölmektedir.

Anahtar Kelimeler: Üstün Yetenekli Çocuklar, Aile Danışmanlığı

ABSTRACT

Family counseling is a system which supports the life situations that families encounter.

Families who have gifted children need support in different areas due to the characteristics of their children. The sample of the study consists of 265 parents with 155 gifted and 110 normal children. As a result of the study, the counseling needs of the families have been summarized under these titles: Features that stem from the giftedness of the child, family interaction, school, peers, social support.

Under these categories, it was determined that parents who have gifted children require counseling services namely child's characteristics (49.7%), Social Support (47.7%), Family Interaction (47.1%), Peers (45.2%), Parental Characteristics (43.2%) and Academic Features (38.7%).

A questionnaire form consisting of 142 questions was developed by the researchers with the aim to determine counseling requirements.

In the preparation part of the questionnaire, semi-structured interviews were held with parent groups of 30 people and common areas of problems were appointed after a literature review and thus, questions for each area of problems were formed. The questionnaire form including 5 subtitles namely characteristics of the child, family interaction, school, peers and social support, and consisting of 389 questions

was submitted to 5 people who are experts in this field for their evaluation and eventually the number of the questions in the questionnaire were decreased to 142 items. Cronbach alpha internal consistency quotients were set at .90 for the subtitle of child's characteristics, .84 for the subtitle of peers, .92 for the academical features, .81 for the parental features, .86 for the intrafamilial interactions and .88 for the social support subtitle.

It was determined that the requirements for counseling in terms of characteristics of the child, peers, academic characteristics, parental attributions, family interaction were at a much higher level for the potentially gifted children's families unlike the families who had normal children; however, such need for counseling in terms of social support was comparatively at a lower level.

The study is deemed to be important to provide a significant framework for guidance and counseling services to families with gifted children.

Key Words: Gifted, Family Counselling

İÇİNDEKİLER

ABSTRACT	6
BÖLÜM I	14
GİRİŞ	14
BÖLÜM II	18
2.1. Ailenin ve Aile Danışmanlığının Önemi	18
2.2. Üstün Zeka ve Yetenek Tanımı	21
2.3. Üstün Yetenekli Çocuklara Sahip Ailelerde Aile Danışmanlığı	25
2.3.1. Çocuğun Özellikleri	27
2.3.1.1. Fiziksel ve Duyusal Özellikler	28
2.3.1.2. Zihinsel ve Bilişsel Özellikler	29
2.3.1.3. Sosyo-Duygusal ve Kişisel Özellikler	30
2.3.1.3.1. Farkındalık	32
2.3.1.3.2. Hassaslık	33
2.3.1.3.3. Ahlaki Özellikler	34
2.3.1.3.4. İçsel Motivasyon Sahibi ve İdealist Olma	35
2.3.1.3.5. Mükemmeliyetçilik	38
2.3.1.4. Asenkronize Gelişim	39
2.3.2. Aileyle İlgili Danışmanlık Konuları	41
2.3.2.1. Tanı Süreci	42
2.3.2.2. Üstün Yetenekli Tanısıyla İlgili Duygular	44
2.3.2.3. Ebeveynlik Tutumları	45
2.3.2.4. Aile İçi Etkileşim ve Kardeş İlişkileri	47
2.3.3. Akranlarla İlgili Danışmanlık Konuları	48
2.3.4. Okulla İlgili Danışmanlık Konuları	51
2.3.4.1. Üstün Yetenekli Çocuklar İçin Verilen Eğitim	52
	8

2.3.4.2. Okul-Veli İletişimi	56
2.3.5. Toplum ve Destek Sistemleri	58
2.3.5.1. Sosyo-Duygusal Destek	58
2.3.5.2. Araç ve İmkan Desteği	60
BÖLÜM III	62
3.1. Araştırma Modeli	62
3.2. Evren	63
3.3. Örneklem	63
3.4. Veri Toplama Aracı	64
3.4.1. Demografik Bilgi Formu:	64
3.4.2. Danışmanlık Gereksinimlerinin Belirlenmesi Anketine Dair Bilgiler	65
3.5. İşlem	67
BÖLÜM IV	68
4.1. Verilerin Parametrik İstatistik Yöntemlerine Uygunluğunun Sınanması	68
4.2. Betimsel İstatistik Sonuçları	69
4.3. Araştırma Sorularına İlişkin Bulgular	72
4.3.1. Üstün Yetenekli ve Normal Gelişim Gösteren Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Danışmanlık Alma Gereksinimi Hissettiği Kategorilerin Belirlenmesi	73
4.3.2. Üstün Yetenekli ve Normal Gelişim Gösteren Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Danışmanlık Alma Gereksinimindeki Farklılıklar	74
4.3.3. Üstün Yetenekli ve Normal Gelişim Gösteren Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Sıklıkla ve Hiçbir Zaman Danışmanlık Alma Gereksinimi Hissettiği Konuların Belirlenmesine İlişkin Bulgular	76
4.3.4. Demografik Değişkenlere Göre Ebeveynlerin Danışmanlık Gereksinimlerinin Belirlenmesi Anketine İlişkin Bulgular	89
4.3.4.1. Cinsiyet Değişkeni	89
4.3.4.2. Ebeveynin Eğitim Düzeyi Değişkeni	92
	9

4.3.4.3. Sosyoekonomik Gelir Düzeyi Değişkeni	96
4.3.4.4. Çocuk Sayısı Değişkeni	99
4.3.4.5. Çocuğun Sınıf Düzeyi Değişkeni	102
BÖLÜM 6	126
6.1. Sonuç	126
KAYNAKÇA	131

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Üstün Yetenekli ve Normal Gelişim Gösteren Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Demografik Özellikleri	69
Tablo 2. Üstün Yetenekli ve Normal Gelişim Gösteren Çocuğa Ait Demografik Özellikler.....	71
Tablo 3. Anketlerden Elde Edilen Puan Ortalamaları, Standart Sapma, Minimum ve Maksimum Değerleri	72
Tablo 4. Üstün Yetenekli ve Normal Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Danışmanlık Hizmeti Alma Gereksinimi Hissettiği Kategoriler.....	73
Tablo 5. DaGBA Kategorilerinin Alt Boyut Puanlarına Ait Bağımsız Gruplar T-Testi Sonuçları	75
Tablo 6. Ebeveynlerin Çocuğun Özellikleri Alt Boyutundan Sıklıkla ve Hiçbir Zaman Danışmanlık Alma Gereksinimi Hissettiği Konular	77
Tablo 7. Ebeveynlerin Akranlar Alt Boyutundan Sıklıkla ve Hiçbir Zaman Danışmanlık Alma Gereksinimi Hissettiği Konular	79
Tablo 8. Ebeveynlerin Akademik Özellikleri Alt Boyutundan Sıklıkla ve Hiçbir Zaman Danışmanlık Alma Gereksinimi Hissettiği Konular	81
Tablo 9. Ebeveynlerin Ebeveyn Özellikleri Alt Boyutundan Sıklıkla ve Hiçbir Zaman Danışmanlık Alma Gereksinimi Hissettiği Konular	83
Tablo 10. Ebeveynlerin Aile İçi Etkileşim Alt Boyutundan Sıklıkla ve Hiçbir Zaman Danışmanlık Alma Gereksinimi Hissettiği Konular	85
Tablo 11. Ebeveynlerin Toplumsal Destek Alt Boyutundan Sıklıkla ve Hiçbir Zaman Danışmanlık Alma Gereksinimi Hissettiği Konular	87

Tablo 12. Üstün Yetenekli Çocuğa Sahip Anne Baba Olma Durumunun Danışmanlık Gereksinimlerinin Belirlenmesine İlişkin T-Testi Analizi Sonuçları	90
Tablo 13. Normal Gelişim Gösteren Çocuğa Sahip Anne Baba Olma Durumunun Danışmanlık Gereksinimlerinin Belirlenmesine İlişkin T-Testi Analizi Sonuçları...	91
Tablo 14. Eğitim Düzeyine Göre Üstün Yetenekli Çocukların DaGBA Puanlarının Farklılaşmasına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	93
Tablo 15. Eğitim Düzeyine Göre Danışmanlık Gereksinimlerinin Belirlenmesi Puanlarının Farklılaşmasına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları	95
Tablo 16. Sosyoekonomik Gelir Düzeyine Göre Üstün Yetenekli Çocukların Danışmanlık Gereksinimlerinin Belirlenmesi Puanlarının Farklılaşmasına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları	97
Tablo 17. Sosyoekonomik Gelir Düzeyine Göre Danışmanlık Gereksinimlerinin Belirlenmesi Puanlarının Farklılaşmasına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	98
Tablo 18. Çocuk Sayısı Göre Üstün Yetenekli Çocukların Danışmanlık Gereksinimlerinin Belirlenmesi İlişkin T-Testi Analizi Sonuçları	100
Tablo 19. Çocuk Sayısına Göre Danışmanlık Gereksinimlerinin Belirlenmesine İlişkin T-Testi Analizi Sonuçları.....	101
Tablo 20. Sınıf Düzeyine Göre Üstün Yetenekli Çocukların DaGBA Puanlarının Farklılaşmasına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	103
Tablo 21. Sınıf Düzeyine Göre normal gelişim gösteren çocukların ailelerinin Danışmanlık Gereksinimlerinin Belirlenmesi Puanlarının Farklılaşmasına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları	105

SİMGELER VE KISALTMALAR

WISC-R	: Wechsler Intelligence Scale for Children Revised
IQ	: Intelligence Quotient (Zeka Bölümü)
DaGBA	: Danışmanlık Gereksinimlerinin Belirlenmesi Anketi
BİLSEM	: Bilim Sanat Merkezi
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı)

BÖLÜM I

GİRİŞ

Toplumda birbirinden farklı özellikler taşıyan bireyler vardır. Üstün zekalı ve yetenekli bireyler de toplumun genelinden belirli alanlarda üst düzey performans göstererek farklılaşır. Toplumun bu bireylerden beklentileri büyüktür. Bu beklentilerin doğru bir şekilde karşılanması için küçüklükten itibaren hem tüm gelişim dönemlerinde desteklenmesi hem de sağlıklı gelişebilmeleri için uygun bir çevre oluşturulması gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında ailenin özel bir önemi olduğu açıktır. Ailenin üstün yetenekli çocuklarının gereksinimlerini en iyi şekilde karşılayabilmeleri için üstün yetenekli bireylere ve ailelerine sunulan eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin etkili ve doğru bir şekilde gerçekleştirilmesi gereklidir.

Üstün yetenekliler eğitimi ve aile danışmanlığı alanları ülkemizde yeni kabul görmeye başlamış ve hızla gelişen alanlardır. Alan yazınına bakıldığında üstün yetenekli öğrencilerin bilişsel ve akademik becerilerini geliştirmek için yapılan pek çok eğitim odaklı faaliyet olmasına rağmen çocukların ve ailelerin danışmanlık ihtiyaçlarına yönelik faaliyetlerin oldukça sınırlı sayıda olduğu görülmüştür.

Bu çalışmanın birincil amacı Türkiye'deki üstün yetenekli çocuklara sahip ailelerinin ihtiyaç duyduğu danışmanlık alanlarını belirlemektir. Bir diğer amaç da,

bu ailelerin danışmanlık ihtiyaçlarının, normal gelişim gösteren çocukları olan ailelerinin danışmanlık ihtiyaçlarından farklılaşıp farklılaşmadığını görmektedir. Çalışma ışığındaki verilerin, hem danışmanlık sürecinde hangi konulara ağırlık verilmesi gerektiğini göstermesi hem de alan yazınındaki boşluğa destek vermesi açısından önemli olacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Üstün yetenekli çocuklar, farklı gelişim özelliklerine sahiptir ve akranlarının büyük çoğundan bu noktada ayrılırlar. Bu farklılıklar, ne yapacağını kestiremediği için aileleri endişelendiren, çaresiz hissettiren bir sürece sokabilir. Bu bağlamda üstün yetenekli çocukları olan ailelerin yoğun bir danışmanlık ihtiyacı bulunur. Bu ihtiyaçların karşılanabilmesi için ilk etapta ihtiyaçların ortaya konması gerekmektedir. Bu bağlamda araştırmanın temel amacı, üstün yetenekli çocukları olan ailelerin danışmanlık ihtiyaçlarını belirlemektir.

Bununla birlikte üstün yetenekli çocukları olan ve olmayan ailelerin danışmanlık ihtiyaçlarındaki farklılıkları belirlemek de araştırma kapsamında araştırılmıştır. Bu şekilde üstün yetenekli çocukları olan ailelerin danışmanlık ihtiyaçlarının hangi konularda farklılaştığı tespit edilmiştir.

1.1. Araştırmanın Önemi

Bu çalışma üstün yetenekli çocuklara sahip ailelerin danışmanlık ihtiyaçlarını belirlemeye yöneliktir. Üstün yetenekli çocuklara sahip aileler, çocuklarının sahip olduğu farklılıklardan kaynaklanan farklı sorunlar yaşar. Bu bağlamda danışmanlık ihtiyaçları da farklılaşır. Ailelere gereksinim duydukları alanlarda destek sunmak

onların sağlıklılık ve işlevsellik özelliklerini arttırır. Ailenin yaşamına olumlu katkı sağlar. Sağlıklı ve mutlu ailelerde yetişen çocuklar, gelecekte başarılı, topluma hizmette bulunan, örnek bireyler olur. Üstün yetenekli çocuklardan toplumun beklentisi büyüktür. Bu bağlamda üstün yetenekli çocukların ailelerinin danışmanlık ihtiyaçlarını karşılamak önemlidir.

Aile danışmanlığı ve üstün yetenekliler alanı ülkemizde yeni gelişmekte olan iki alandır. Bu iki alanı kapsayıcı araştırma sayısı sınırlıdır. Etkili bir danışmanlık hizmeti sunabilmek için öncelikle ihtiyaç analizi yapmak gerekir. Araştırma üstün yetenekli çocukları olan ailelerin danışmanlık gereksinimini saptamayı amaçladığı için alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bununla birlikte mevcut araştırmaların çoğu sadece üstün yetenekli ya da normal gelişime sahip olan grubu hedef kitle olarak seçmiştir. İki grubun ihtiyaçlarını karşılaştırmalı olarak inceleyen araştırma literatürde çok sınırlıdır ve ülkemizde bu tür bir çalışma bulunmamaktadır. Bu bağlamda araştırmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırma sonucunda ortaya çıkan veriler, uzmanlar için hem farkındalık sahibi olma hem de bir yol haritası gösterme adına faydalı olması beklenmektedir.

1.2. Temel Problem

Araştırmanın temel problemi Üstün yetenekli çocukların ailelerinin danışmanlık ihtiyaçları belirlemek ve normal gelişim gösteren çocukların ailelerinin danışmanlık ihtiyaçlarıyla arasında farklılık olup olmadığını görmektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır?

1. Normal gelişim gösteren ve üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin en çok danışmanlık alma gereksinimi hissettiği alanlar nelerdir?
2. Normal gelişim gösteren ve üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin danışmanlık alma gereksinimi duydukları sorun alanlarında farklılaşmalar var mıdır?
3. Normal gelişim gösteren ve üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin sıklıkla danışmanlık alma gereksinimi hissettiği ve hiçbir zaman danışmanlık alma gereksinimi hissetmediği konular nelerdir?
4. Normal gelişim gösteren ve üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin danışmanlık ihtiyacı, demografik özellikler (cinsiyet, anne-baba eğitim düzeyi, anne-baba medeni durumu vb.) açısından farklılık göstermekte midir?

1.3. Sayıtlılar

Araştırmanın sayıtlıları arasında; çocukların tanılarının doğru bir şekilde konduğu, ebeveynlerin anket sorularına yansız, samimi ve doğru yanıtlar verdiği ifade edilebilir.

1.4. Sınırlılıklar

1. Araştırma ulaşılan katılımcı sayısı ile sınırlıdır.
2. Araştırma İstanbul iliyle sınırlandırılmıştır.

BÖLÜM II

LİTERATÜR TARAMASI

2.1. Ailenin ve Aile Danışmanlığının Önemi

Aile, biyolojik ve psikolojik bağları olan, aralarında tarihsel, duygusal ve ekonomik bir birliktelik olan, kendilerini aynı evin üyeleri olarak hisseden bireylerin oluşturduğu birliktir. Aynı zamanda aile, aile bireylerinin birbirlerini karşılıklı (döngüsel) olarak etkilediği bir sistem olarak tanımlanabilir (Gladding, 2012).

Bu sistem, bireyin karakteri, kişiler arası diydik ilişkiler ve grup olmak üzere üç alt sistemden oluşan bir hiyerarşik organizasyondur (Mc Mann ve Oliver, 1988).

Aile sisteminin yaşam döngüsü içinde yürütmek zorunda olduğu bazı görevler de vardır. Bu görevleri Nazlı (2003), şu şekilde başlıklandırmıştır;

- Kimlik görevlerini yönlendirme
- Sınırları düzenleme
- Ailenin duygusal atmosferini yönetme
- Aile yapısında meydana gelen değişimi yönetme
- Ev halkının devamını sağlama.

Ayrıca her ailenin bir yaşam döngüsü vardır. Bu kavram ailelerde zaman içerisinde meydana gelen değişimleri ifade etmek için kullanılmaktadır (Carter ve McGoldrick,

1999). Aile yaşam döngüsü; bireyin yaşam döngüsünü göz ardı etmemekle birlikte, bir sistem olarak aile bütününe vurgu yapar (Gladding, 2012).

Carter ve McGoldrick (1999) tipik çekirdek ailenin yaşam döngüsünü altı dönem olarak ele almıştır: (1) bekar genç yetişkinler, evden ayrılma; (2) yeni çift; (3) küçük çocuklu aileler; (4) ergen çocuklu aileler; (5) çocukları evden ayrılan aileler; (6) yaşamın son dönemindeki aileler (akt. Gladding, 2012)

Özelde bireylerin, genelde aile sisteminin bu yaşam olaylarından nasıl geçtiği, hangi tepkileri verdiği, bireylerin birbirleriyle süreçte kurdukları iletişimlerini aile dinamikleriyle ilgili bilgiler verir. Bireylerin temel güven hissiyatları, benlik algıları, ilk şemalarının sağlıklı olmasında aile dinamiklerinin işlevsel bir sistem halinde olması çok önemlidir.

Sağlıklı aileler, şu özellikleri gösterir:

- Aile bireyelerine ve aileye bağlılık,
- Karşılıklı kıymet bilme, yakınlık,
- Birlikte zaman geçirmeye istekli olma,
- Etkili iletişim örüntüleri,
- Yüksek düzeyde dini/tinsel oryantasyon,
- Kriz durumlarıyla olumlu bir şekilde baş edebilme yetisi (Örn. uyum sağlayabilirlik),
- Aile bireyelerini destekleme/cesaretlendirme,
- Açık - seçik roller (Nazlı, 2003).

Bununla birlikte bir dönem sağlıklı olarak görülen bazı özellikler, bir süre sonra sağlıklı görülmeyebilir (Gladding, 2012).

Aileler genellikle yaşam döngüleri süresince hem sağlıklı hem de sağlıklı olma halini tecrübe ederler. Sağlıklı olmak ve sağlıklı kalmak aileyi oluşturan

bireylerin ve ailenin bütününe sürekli çabasını gerektirir. Örneğin küçük çocuklukta işlevsel olarak nitelendirilebilen bir aile, çocukları ergenliğe ulaştığında veya ebeveynler yaşlandığında kriz yaşayabilir. Aile bireylerinden biriyle ilgili bir hareketlenme, diğer üyeleri de etkilemektedir. Karşılaşılan her şey ailenin iyi oluşu ve işlevselliğini etkilenebilmektedir (Gladding, 2012). Aile bireylerinden birinin ölümü, birinin evden ayrılması veya birinin iş değiştirmesi aileyi etkileyen bir olay olarak gündeme gelebilir. Çocuklardan birinin üstün tanısı alması da ailenin uyumunu bozabilen bir faktör olabilir.

Çiftlerin çocuk kararı alması ve aileye yeni bir bireyin gelmesi, mevcut dengeyi bozar.

Aile her zaman, çocuğun gelişimi üzerinde oldukça güçlü bir rol oynar (Mc Mann ve Oliver, 1988). Sanburn'a göre (1979) çocuğun kapasitesi ve eğilimleri de iyi ya da kötü yönde, ailenin etkisini yansıtmaktadır. Aile çocuğun potansiyelini en iyi biçimde kullanmasına yardımcı olabileceği gibi, özellikle fonksiyonel olmayan ailelerde, çocuğun olumsuz özellikleri tetiklenebilir.

Aileler özellikle ilk çocuklarında, çocuğun gelişim dönemlerine ve özelliklerine bağlı olarak tepkilerinin düzenlenmesi, sistemin sağlıklı bir şekilde yürümesi için danışmanlık gereksinimi duyabilirler. Bu tip kriz durumlarında aile danışmanlığı, aile bireyleri arasında sağlıklı bir iletişim ortamının sağlanması için aile bireylerine psikolojik bir yardım sağlar (Kuzgun, 1991).

Mutlu ve güçlü aileler üzerinde yakın zamanda yapılmış araştırmalar, işlevsel ve destekleyici aile yaşantısının hem bireylerin hem de ailenin başarısını teşvik ettiğini göstermektedir (Colangelo ve Davis, 2003).

Aile danışmanlığı, ailelerin yaşadıkları sıkıntılarla ilgili duygu düşüncelerinin berraklaştırılıp ortaya çıkarılmasına, ortaya çıkan durumlar ve sorunlarla ilgili karar verilmesine yardımcı olmayı amaçlayan bir süreçtir. Aile üyelerinin içinde buldukları durumla ilgili farkındalıkları arttıkça, çözüm için onlara neyin daha fazla yardımcı olabileceğini rahatlıkla bulmalarını sağlar (Glading, 2002).

Bu sebeple üstün zekalı çocuklara sahip ailelerin danışmanlık ihtiyaçlarını karşılamak bu çocukları desteklemek adına atılacak ilk adımlardandır. Ülkemizde bu konuda çok fazla çalışma yapılamamış olmakla birlikte üstün yetenekli çocukların ve ailelerinin ihtiyaçlarının genelden farklılaştığı varsayılabilir. Bunun olası nedenleri arasında; çocuğun üstün olmaktan gelen özelliklerinin kendisi ve çevresiyle etkileşimi, kendisinin ve toplumun bu özelliklerle ve etiketiyle ilgili düşünceleri sayılabilir.

Etkili bir danışmanlık sürecinin temel noktası danışanın özelliklerini doğru tanımaktır. Bir çocuğun yaşlarından farklılaştığı noktaları bilmek bu çocuklara doğru bir şekilde destek olabilmemizi sağlar. Literatürde üstün yetenekli bireylerde olduğu ifade edilen özelliklerin, çeşitli kombinasyonlarda, danışmanlık sürecinde karşımıza gelecek olan çocuklarda veya ebeveynlerde bulunabileceğini düşünebiliriz.

2.2. Üstün Zeka ve Yetenek Tanımı

Üstün zeka ve yetenek; insanlık boyunca, tüm toplumlarda varlığı fark edilen bir kavram olmuştur. Zeka ilk zamanlardan beri beynin, beyindeki yapıların, soyut bir işlevi olarak görülmüştür. 1800'lerde Galton, elde ettiği istatistiki sonuçlardan

yola çıkarak zekanın büyük oranda biyolojik ya da kalıtsal olduğunu belirtmiştir. Kalıtsal zekaya ulaşmaya ve üstün bir toplum elde etmeye çalışan Galton, insanların kafa boyutlarını ve çeşitli duyuşsal uyarıcılara verdikleri tepkinin hızını ölçmüştür. Zekanın; kafa boyutları, beyin boyutları, cinsiyet farkları gibi biyolojik unsurlarla ilişkili olarak incelenmesi bu dönemlerden sonra devam etmiştir. Bu araştırmalarda elde edilen bulgular günümüzde geçerliliğini yitirmekle birlikte zekayı açıklamadaki ilk girişimler olması açısından (Mc Clelland, 1973).

Günümüzde bu tür anlayışlardan uzaklaşılsa da toplumun genelinden daha üst düzeyde performans gösteren bireyleri ayırmak için ortaya atılan yöntemlere ilgi devam etmiştir (Plotnik, 2009). Alferd Binet ve Theodore Simon zihinsel yeteneği ölçen ilk psikolojik testi geliştirmişlerdir. Gittikçe artan zorluğa sahip olan bu testte, kelime bilgisi, bellek, genel bilgi, bilişsel bazı becerileri ölçerek bu ölçümlerin sonucunu zekaya atfetmiştir. Binet, zeka yaşı dediğimiz kavramı ortaya atmıştır ve bu zeka ölçümü alanındaki önemli bir gelişmedir. Zeka yaşı bireyin zekasının sahip olduğu potansiyelin genele vurulduğunda denk düştüğü aralıktır. Bu testin revize edilmiş ve geliştirilmiş versiyonları günümüzde de Stanford - Binet Zeka Ölçeği olarak kullanılmaktadır (Hughson,1964; Wolf, 1969; Becker, 2003).

1904 yılında Spearman iki faktör teorisini ileri sürmüştür. Genel zihinsel becerileri “g” faktörü, belirli bir alandaki yeteneği (matematiksels, sözel vb.) karşılayan spesifik becerileri ise “s” faktörü olarak adlandırmıştır. Spearman, bu teorisini kanıtlayan psikometrik ölçümleri de geliştirmiştir. Spearman’ın teorisindeki g faktörünün içindeki bilişsel beceriler birkaç farklılıkla bugün hala pek çok zeka tanımında yer almaktadır. O günden bu yana IQ testleriyle ölçülmeye çalışılan beceriler genelde g faktörüne ait beceriler olmuştur (Plotnik, 2009).

2003 yılında Sternberg, Spearman'ın g'sini sadece problem çözme ile ilgili bilişsel süreçleri içerdiği için eleştirmiş ve üçlü zeka teorisini ortaya koymuştur. Bu teori, zekanın üç farklı mantık yürütme sürecine ayrılabilceğini söylemektedir. Birincisi zeka testleriyle ölçülebilen, analitik ve mantıklı düşünme becerilerinin kullanılmasıdır. İkincisi yaratıcı düşünmeyi ve deneyimlerden öğrenmeyi gerektiren problem çözme becerilerinin kullanılmasıdır. Üçüncüsü ise kişinin kendi sosyal ortamına uyum sağlamasına yardım eden pratik düşünme becerilerinin kullanılmasıdır (Sternberg, Grigorenko ve Jarvin, 2011).

Pek çok testin içerisinde çıkıp yaygın olarak kullanılmaya başlayan iki test olmuştur: Binet ve WISC. Standardize edilmiş ve pek çok ülkede adaptasyon çalışmaları yapılmış olan bu testlerden 130 üzeri puan alan bir birey üstün zekalı olarak tanımlanır. Sadece IQ test skorlarını temel alan bu yaklaşımlar geleneksel yaklaşımlar olarak isimlendirilir (McClelland, 1973).

Ancak günümüzde bu klasik anlayışın yanında, alternatif yaklaşımlar da ön plana çıkmaktadır. Gardner (1999), çoklu zeka teorisi farklı türlerde zekaların olduğunu (mantıksal - matematiksel, müziksel, sözel, mekansal, kinestetik, içsel ve bireyler arası zeka) söyleyerek ve bireylerin bir ya da birden fazla zeka alanında diğer bireylerden üstün olabileceğinin altını çizmiştir.

Ölçümü oldukça kolay olan bu teori, pratikliğiyle, anlaşılabilirliğiyle ve pek çok kişinin yeteneklerine paye vermesiyle hak ettiği üne kavuşmuştur. Bu teorinin pek çok disiplinle bağlantılı olarak ele alındığı araştırmalar yapılmış, eğitim ortamlarından farklı iş yerlerine kadar pek çok alanda uygulamalarına yer vermeye çalışılmıştır. Bu teorinin dezavantajları ise kaç farklı zeka türünün bulunduğunun bilinmemesi ve farklı zeka türlerinin değerlendirilebileceği standart testlerin bulunmamasıdır (Callahan, 1996).

Renzulli'nin Üçlü Halka Kuramı bireyin üstün sayılabilmesi için genel zihin yeteneği ve akademik yetenek, motivasyon ve yaratıcılık alanlarının akranlarının %85'inden, en az bir alanda da akranlarının %98'inden başarılı olması gerekmektedir (Plotnik, 2009). Genel yetenek alanında hafıza, bilgiyi işleme, sözcük kapasitesi gibi beceriler bulunurken, özel yetenek alanında spesifik bir konu (resim, müzik, matematik vb.) üzerine sahip olunan eğilim ve yetenekler yer almaktadır. Bu kuram, yaratıcılık ve motivasyona verdiği önemden ötürü eleştirilmiştir. Her iki kavramın, ancak özellikle de motivasyonun, öznellik söz konusu olmadan ele alınması ve belirlenmesinin oldukça zor olması eleştirilerin yoğunlaştığı noktalardır.

1972 Marland Raporu'nda geçen, A.B.D' deki Eğitim Komisyonu'nun (U.S. Office of Education) üstün zekalı ve yetenekli kavramıyla ilgili ileri sürdüğü tanım şu şekildedir:

“Bu çocuklar saptanan alanlarından biri, birkaçı veya bunların birleşmesinden oluşan bir bütünlük içerisinde yüksek başarı gösterirler ve gizil güçlere sahiptirler. Bu yetenek alanları şunlardır; genel zihin yeteneği, özel akademik yetenek, yaratıcı ve üretken düşünme yeteneği, liderlik yeteneği, görsel ve sanat yapma yeteneği, psiko-devinimsel yetenek.”

Zeka tanımıyla ilgili tartışmalar sürerken, son kuramcılarının da yöneldikleri alanlar göz önünde bulundurularak, “üstün zekalı” kavramı, “üstün zekalı ve yetenekli” olarak genişletilmiştir. Son zamanlarda “özel yetenek” kavramı da kullanılmaya başlanmıştır.

Literatürde yetenek kelimesi, bazen üstünlükle eş anlamlı olarak, bazen de akademik veya akademik olmayan, sanat, müzik, drama gibi alanlardaki olağanüstü

yeteneklerini belirtmek için kullanılabilir (Colangelo ve Davis, 2003). Yetenek veya yetenekli olmak, üstünlük tanımında kilit bir öneme sahiptir ve pek çok tanımda yerini almaktadır. “Yaşıtlarının üzerinde yetenek performansı gösteren, büyük başarılar sergileyebilme potansiyeline sahip olan çocuk ya da gençler” olarak özetlenebilir.

Günümüzde üstün yetenekli bireylerin sadece zihinsel özelliklerinin ve yeteneklerinin değil, sosyo-duygusal özelliklerinin de üzerinde durulmaktadır. Columbus Grup (1991) tarafından yapılan tanımda, üstün zekâlı bireylerin sahip olduğu farklı özelliklerin farklı içsel deneyimler ve farkındalıklar oluşturarak, eş zamanlı olmayan bir gelişim sergilemesine neden olduğu ifade edilmektedir. Bununla birlikte tanımda üstün potansiyelli çocukların hassaslık gibi duygusal özelliklerinin de üzerinde durulmakta ve çocuğa sunulacak rehberlik faaliyetlerinin önemi belirtilmektedir. Bu tanımları diğerlerinden ayıran, eş zamanlı olmayan gelişime önem vermesi ve üstün çocukların farklı rehberlik ihtiyaçlarının olduğunu ifade etmesidir.

2.3. Üstün Yetenekli Çocuklara Sahip Ailelerde Aile Danışmanlığı

Üstün olmak toplum tarafından bir avantaj, adından anlaşıldığı gibi bir “üstünlük” olarak nitelenir. Üstünlüğün doğasıyla ilgili varsayımların, üstün olmanın sevindirici ve problem yaratan noktalarının görmezden gelindiği söylenebilir (Fonseca, 2011). Ancak çocuk ve aile için üstünlük, pek çok soruna yol açabilir. Üstün yeteneklilere özel hizmet verecek olan danışmanların bu popülasyon arasında yaygın olan özel konulara yönelmesi gerekmektedir (Kerr, 1990).

Üstün bir çocuğa sahip aileler beş alanda kaygılar yaşadıklarını belirtmişlerdir: (a) aile rollerinin değişmesi, (b) ebeveyn olarak rollerinin değişmesi (c) ailede adaptasyonların yapılması (d) aile ve toplum arasında sorunların oluşması (e) aile ve okul arasında sorunların oluşması (Hackney, 1981).

Alsop, 1995 yılında üstün yetenekli çocuklara sahip 42 aileyle yaptığı araştırmada ailelerin aile/arkadaşlık iletişim ağlarında, okulla ve toplumsal destekle ilgili alanlarda sıkıntılar yaşadıklarını ve buralarda destek aradıklarında negatif yaklaşımlarla karşılaştıklarını bildirmiştir.

1997 yılında Moon, Kelly ve Feldhusen tarafından yapılan araştırmada, ailelerden, eğitim personelinden ve danışmanlardan (n=335) üstün zekalı bireylerin danışmanlık ihtiyaçlarına yönelik veri toplanmış ve ihtiyaçların dört alanda yoğunlaştığını saptanmıştır. Bu alanlar (1) akran ilişkileri, (2) duygusal adaptasyon, (3) sosyal adaptasyon ve (4) stres yönetimidir.

Saranlı (2011) yaptığı çalışmada, ailelerin üstün yetenekli çocuklarıyla ilgili en çok rehberlik almak istedikleri konuları en fazla ihtiyaç duyulandan en aza doğru şu şekilde saptamıştır: Destekler, üstün yetenekli çocuklarının eğitimleri, çocuklarının sosyal duygusal ihtiyaçları, çocuklarının gelişimini destekleme konusundaki bilgi ihtiyaçları, üstün yetenekli çocukların gelişim özellikleri, anne babalık rollerindeki değişimler, üstün yeteneğin tanımı, aile içindeki iletişim ve toplumsal ilişkiler.

Ülkemizde üstün yetenekli çocukların aileleriyle yapılan bir başka araştırma Ogurlu ve Yaman (2013) tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırmacılar bu çalışma ile; ailelerin en çok ihtiyaç duydukları rehberlik alanlarını aşırı duyarlılık, mükemmeliyetçilik, yetenek geliştirme programlarının eksikliği, çok fazla aktiviteye katılma, düzensizlik, kurallara aşırı bağlılık olarak sıralamış ve en az ihtiyaç

duydıkları alanları ise; intihar, öğretmenleriyle çatışma yaşama, istenmeyen arkadaşlık kurma, farklı davranma gerektiği inancı ve okula gitme korkusu olarak saptamıştır.

Silverman (1993) Üstün potansiyelli çocuklara sahip ailelerin, sorun alanlarını altı kategoride incelemiştir. Bunlar;

Ebeveyn ve çocuğun kendisi: Bireylerin kişisel özellikleriyle, tutum, düşünce ve davranışlarıyla ilgili sorunları

Ev: Aile içi dinamikler, ilişkiler, ailenin sağlamlık ve işlevsellik özellikleriyle ilgilidir.

Okul: Üstün çocuğun ve dolayısıyla ailenin okul bağlamındaki yaşantıları, okuldan destek alma/alamama durumlarını, akademik gelişim süreci gibi durumları içerir.

Akranlar: Arkadaşlık ilişkilerindeki sorunları,

Toplum ile ilgili yaşadıkları sorunlar: Hem özel çocuğun gelişimine destek olabilecek imkanların sunulmasını hem de toplumdaki diğer bireylerin etiketlemelerini, bakış açılarını içeren kategoridir.

2.3.1. Çocuğun Özellikleri

Her çocuğun özelliği birbirinden farklıdır, aynı durum üstün yetenekli çocuklar için de geçerlidir. Alan yazına bakıldığında genel olarak üstün yetenekli çocukların, gelişim dönemi görevlerine akranlarından daha hızlı ulaştığı ifade edilebilir. Ancak çocuğun tüm gelişim alanlarında hızlı olacağı anlamına da gelmemektedir. Örneğin, görsel sanatlar alanında üstün yetenekli olan çocuk sadece bu alanda yaşlılarından üstün olma özelliği gösterirken, diğer gelişim alanlarında

standart gelişim çizgisini izleyebilir (Tuğrul, 1994; Metin,1999). Aşağıdaki bölümde üstün yetenekli çocukların özellikleri ile fiziksel ve duyuşal, zihinsel ve bilişsel, sosyo-duyuşal ve kişisel özellikler, iki kere farklılık, asenkronize gelişim başlıkları altında toplanarak verilmiştir

2.3.1.1. Fiziksel ve Duyusal Özellikler

Üstün potansiyelli bir çocuk bebeklikten itibaren farklı bir gelişim gösterir.

Üstün yetenekli çocuklar genellikle akranlarından daha hareketli olma eğilimindedir (Sak, 2010). Özellikle zihinsel olarak yoğunlaşabilecekleri bir etkinlik olmadığında hareketlilikleri artmaktadır. Bu nedenle, ailelerine ve öğretmenlerine zor ve sıkıntılı süreçler geçirtebilmektedirler. Üstün yetenekli çocukların hareketliliği çok sıklıkla hiperaktivite ile karıştırılabilmektedir. Ayırıcı tanının yapılmasında her iki sorun alanı iyi bilen uzmanlarca yapılması gerekir (Tolan, 1982; Webb, 1983; Barkley, 1990; Clark, 1992).

Üstün yetenekli çocukların duyu organlarının daha keskin olduğunu ve sinir sistemlerinin daha gelişmiş olduğunu ve bu sebeple ıslaklık, koku, ışık gibi uyaranlara daha hassas oldukları da bildirilmektedir (Sak, 2010). Bu sebeple küçük bir bebekten ağlama, huşuzlanma (Clark, 1992), az uyuma (Sak, 2010) gibi özellikler daha yoğun bir şekilde gözlenebilir.

Ritmik, atletik, sportif konularda daha istekli olma, dengeli ve koordineli hareketleri daha rahat yapabilme gibi özelliklere yaygın olarak rastlanır (Silverman, 1993; Delisle,2006). Daha enerjik olan bu çocuklar, emekleme, yürüme gibi gelişimsel görevleri akranlarından daha hızlı tamamlarlar. Ancak erken dönemdeki

hızlı fiziksel gelişimin çocukluğun ilerleyen dönemlerinde de devam ettiğini söylemek gerçekçi olmayabilir. Bununla birlikte literatürde bu çocukların fiziksel özellikler bakımından akranlarından ileride olduğuna dair bazı bulgular olsa da günümüzde bu konuda çelişkili araştırmalar bulunduğundan genel geçer bir doğru sunulamamaktadır (Silverman, 1993).

2.3.1.2. Zihinsel ve Bilişsel Özellikler

Üstün yetenekli çocuğun, genel zihin yeteneğinin yüksek olması beklenir. Genel zihin yetenek düzeyleri akranlarından üst düzeyde olan çocuklar zihinsel faaliyetlerde daha başarılıdır.

Kuvvetli bir hafızaya sahip olan bu çocuklar öğrendiklerini, duyduklarını, gördüklerini, yaşantılarını daha uzun süre belleklerinde tutar ve gerektiğinde hızlı ve doğru bir şekilde geri getirir (Silverman, 1993). Düşüncelerindeki akıcılık, bir düşünceden, bir başka ilgili olana büyük bir hızla geçerek, düşünceler arasında, kolaylıkla ilişki kurabilirler. Sorgulama, bağlantı kurma gibi becerileri üst düzeydedir. Tümevarımsal ya da tümdengelimsel düşünebilir. Parçadan bütüne, bütünden parçaya doğru akıl yürütme de bu çocuklarda görülür (Davaslıgil, 1994).

Bilgiye karşı açlıkları vardır, sürekli yeni bir şey öğrenmek isterler. Böylece ilgi alanları geniş bir yelpazeye yayılabilir. Sayılara, matematiğe, dile olan ilgileri çok erken başlar. Bu durum okulda zaman zaman sorun yaratabilir. Okulun çocuğu doyurmada zorlanması, hareketliliğe sebep olabilir. Üstün yetenekli çocukların yüksek zihinsel kapasiteleriyle dil becerileri, özel bir alandaki terimleri daha iyi anlamalarını ve ifade edebilmelerini, özel bir konuyu ayrıntılarıyla birlikte rahatça anlayıp, ele alabilmelerini sağlar (Clark, 2002).

Dil gelişiminde ve bilişsel becerilerde ileride olmaları sayesinde, karmaşık ve soyut konseptleri rahatça anlayabilirler. Politika, din vb. yetişkinlerin ilgisini kendi akranlarından daha çok çeken konularda rahatça okuma yapabilir ve bu konularda fikir üretebilirler. Bilişsel alandaki bu özellikleri bazen akranlarıyla aralarının açılmasına ve yalnızlaşmalarına da neden olabilir (Clark, 2002; Silverman, 1993; Coleman ve Cross, 2005; Delisle, 2006, Kerr, 2009).

2.3.1.3. Sosyo-Duygusal ve Kişisel Özellikler

Yüksek duyarlılığa sahip olan bu çocukların genelde, etrafları tarafından sevilen, yeni durumlara kolaylıkla adapte olabilen bireyler olduğu ifade edilmektedir. Bebeklik döneminde gülümseme gibi duygusal ifadeleri daha erken yaparak başkalarının duygularını hızla anlayabilen, kendi ve başkalarının duygularının farkında olan bu çocuklar, empatiktir, insanlara yaklaşımında hassastır (Webb, 1993).

İnsanların birbirleriyle etkileşimlerini anlayabildiği ve sosyal ilişkileri net bir şekilde görebildiği söylenebilir. Karşılarındaki kişilerin düşüncelerini, duygularını kestirebilme yeteneğine sahiptirler. Bu zaman zaman başkalarını mutlu etmek için kendi isteklerinden vazgeçmelerine veya sürekli onları mutlu etmeye çalışmalarına da sebep olabilir (Davaslıgil, 1994).

Üstün yetenekli çocukların, duygusal yönden akranlarından daha dengeli ve iyilik hali içinde olduğunu ifade eden araştırmalar olmasına rağmen bir kısım araştırmalar da bu çocukların depresyon gibi duygusal sıkıntılarla daha sık karşılaştıklarını ifade etmektedir. Etrafında olup bitenlere karşı üst düzeyde hassaslık gösteren çocukların, duygularının aniden değişmesi ve çok yoğun duygu durumları

yaşamakla ilgili de sorunları olabilmektedir. Duygusal açıdan çabuk kırılıp demoralize olabilirler. Bu kırgınlıkları insanlara karşı temel güven ilişkisinde sıkıntılar oluşturabilir. Bu sorunların üstesinden gelinemediği durumlarda üstün yetenekli çocukların olduğu kadar etraflarının da sıkıntı yaşamasına sebep olabilir (Lazarus ve Folkman, 1984; Distin, 2006).

Girişken ve lider olma eğilimi gösterirler. İnsanları etkileyebilir ve bir amaç doğrultusunda yönlendirebilirler. Sorumluluklarını bilen, bilgili ve etik kuralları olan bireyler oldukları için insanlar onlara güvenebilir (Delisle,2006). Bazen aranan kişi olarak görülmelerine rağmen, zaman zaman da toplum tarafından fazla baskıcı, kendi burnunun dikine giden, kendi isteklerini dayatmaya çalışan veya aykırı kişi olarak da görünebilirler. Kendi kararlarını verme ya da diğerlerinin de bu kararları izlemesi noktasında ısrarcı olabilirler. Bu eğilimleri zaman zaman otoriteyle problem yaşamasına sebep olabilir (Silverman, 1993; Coleman ve Cross, 2005).

Genel olarak toplumun onlara yönelik algısı, kişiliklerine, davranış ve düşüncelerine verdikleri tepkiler bu bireylere sunulan imkanları, destekleri etkileyebilir. Yeteneklerini geliştirebilecekleri ortamların olmaması veya kendine benzeyen ilgilere sahip insanların çevresinde bulunmaması üstün yetenekli çocuklarda duygusal-davranışsal problemlere yol açabilmektedir (Saranlı, 2011).

Üstün yetenekli çocukların sosyal-duygusal özelliklerinden; üst düzey farkındalık, mükemmeliyetçilik, hassaslık/kırılganlık, idealist olma, ahlaki kaygılar, aile ve sosyal çevre dinamiklerini etkiler ve problemlere yol açan başlıca özelliklerdendir. Bu sebeple bu özelliklerle ilgili bilgiler aşağıda ayrıntılı bir şekilde verilmiştir.

2.3.1.3.1. Farkındalık

Farkındalık bireyin hem kendine hem de dışarıya yönelik derin bir kavrayışa sahip olması demektir. Farkındalık ile yakından ilişkili bir başka özellik de derin düşünme, üst düzeyde kavrama (perceptiveness) kabiliyetidir. Bu yetenek aynı anda pek çok açıdan bakabilme, sorunun kökenine hızlıca inebilme, olayları pek çok konuyla ilişkilendirebilme ve değerlendirebilme olarak açıklanabilir (Rooper, 1995). Bu özellik üstün yetenekli çocukların çoğunda, iyi düzeyde olduğu için insanları ve durumları hemen değerlendirebilir (Colangelo, 1997).

Üstün yetenekli çocukların bu özellikleri; farklı olduğunu anlamalarını sağlar. Kendilerinin farklı olduğunu anlamak, farklı hissetmek veya hissettirilmek, kendini suçlamak, korku veya kendini beğenmişlik gibi olumsuz duygularla beslenebilir. Kendinin farklı olduğunu düşünen çocuklar, başkalarının, kendinden daha iyi olduğunu düşünür ve onlardan gelen negatif eleştiri ve cevapları pozitif olarak alabilir (Silverman, 1993). İzole edilmiş hissedebilir veya kendilerini izole edebilirler. Bazen bu durum bir döngü olarak karşımıza çıkar (Distin, 2006).

Üstün yetenekli çocukların üst düzey farkındalıkları, sosyal mesajları çok erken bir yaşta almasını sağlar. Çocuklar bu mesajlara kendi kişilik ve yaşantılarına göre bir cevap verirler. Kimi zaman öfke, ağlama, tartışma kimi zaman da susma, katılmama gibi cevaplar verebilirler. Duygusal tepkinin içsel veya dışsal olmasına bağlı olarak, kaba ve kötü yahut ketum ve içine çekilmiş görülebilirler. Bu durum aşırı hassas üstün yetenekli çocuklarda daha ciddi sorunlara yol açabilir (Mc Mann ve Oliver, 1988).

2.3.1.3.2. Hassaslık

Hassaslık, sadece kişinin iç dünyasında yaşanan bir duygusallık, farklı davranış ve olaylara hemen kırılmak ve tepki vermek olarak algılandığında kavram bir miktar eksik kalmaktadır. Hassaslık duyarlı olan, çabuk etkilenen, en küçük değerleri ve incelikleri bile algılayabilen gibi anlamlara gelmektedir (TDK, 2009).

Duygusal hassaslık bazen kendini frenlenemeyen enerji, havailik, kahkahalar ve genel bir mutluluk hali gibi tüm duyguların yüksek düzeyde yaşanması anlamına da gelebilir (Fonseca, 2011). Duygusal patlamalar, ağlama krizleri, paralize eden endişe ve korkular duygusal hassaslığın negatif yönlerini oluşturur. Yoğun yaşanan bu duygular, bireylerde duygusal sıkıntılara yol açtığı gibi, aile içi dinamiklerde de sorun yaratır (Sword, 2006).

Hassas bir birey için tutku ve şefkat vazgeçilmez iki elementtir (Silverman, 1993, s. 38). Tutku; güçlü istek ve eğilimin yöneldiği amaç olarak tanımlanır (TDK, 2009). İdealine bağlanmak, bir işi başarmaya, bir tutkuyu gerçekleştirmeye, isteklerini hayata geçirmeye yönelik büyük bir gayret göstermek olarak açıklanabilir. Bu gayret başkalarını kırmamak, onları mutlu etmek, dışarıda açıkta kalmış kişilere yardım edebilmek vb. pek çok şeyi kapsayabilir. Başaramadığında ya da engellendiğinde hayal kırıklığı duyabilirler (Freeman, 1994; Tucker ve Haferstein, 1997).

Şefkat, başkalarına karşı da hassas olmayı kapsar. Bu kişiler başkalarına acıyabilir, defalarca kırılrsa da hemen affedebilir ve hatalarını görmezden gelebilirler. Ancak başkalarından kendilerine yönelik böyle bir tavır göremediklerinde veya kolayca affetmelerinin başkaları tarafından kullanıldığını ya da önemsenmediklerini

hissettiklerinde kendilerini önemsiz, küçük düşürülmüş hissedebilirler (Silverman, 1993; Delisle, 2006).

Hassas çocuklar akranları tarafından dışlanmaya, kabul edilmemeye karşı da duygusal tepkiler geliştirebilir (Webb, 1994). Çevreleri tarafından kabul edilmeleri için düşündüklerinden ödün vermek veya sessiz kalmak gibi davranışlar sergilemeyi düşünebilirler. Bu tür ikilemler karşısında çaresiz hissedebilir, olumsuz duygu durumları yaşayabilirler (Clark ve Zimmerman, 2004).

Duygusal zekaları yüksek, aşırı empatik, hassas çocuklar küçük ölçekte ailesinin daha geniş bir ölçekte de toplumun beklentilerini ve onayladıkları davranışları erken fark edip bunları uygulamaya başlayabilirler. Zaman içinde ebeveynlerin her düşünce, istek ve arzularını fark ettiği ve onların mutlu olması için bunların tümünü aynen gerçekleştirmeye çalışması başka bir sıkıntı olarak gündeme gelebilir. Özellikle üstün potansiyelli kız çocukları toplumun onlardan beklentilerini aynen yapmaya daha eğilimlidir (Kerr, 1985).

2.3.1.3.3. Ahlaki Özellikler

Üstün yetenekli bireylerde görülen özelliklerden birisi de, küçük yaşlardan itibaren ahlaki gelişimlerinin başlamasıdır. Üstün yetenekli bireyler, kendilerine göre ahlaki kurallara sahiptir, bu kurallara karşı hassastır. Gerçekliğe, adalete düşkünlerdir. Haksızlık, saygısızlık, bencillik gibi durumlara karşı duyarlı olurlar. Bu duyarlılık, bireylerin çevreyle olan ilişkilerini ciddi bir şekilde etkiler (Lee ve Olszewski-Kubilius 2006; Piechowski 1991).

Üstün bireylerin ahlaki gelişimlerinin erken yaşlarda geliştiği gerçeği de kendini farklı kabul etme ve başkalarını anlamaya çalışma çabasına eklendiğinde,

üstün çocukların başkalarının davranışlarını anlamaya çalışırken onları ve kendilerini de ahlaki açıdan değerlendirdiğini ifade etmek yanlış olmaz. Bu değerlendirmeler ve ahlaki kurallara bağlılık, üstün çocukları düzenli olarak hayal kırıklığına uğratabilir (Lovecky, 1997).

Ahlaki kaygıları yüksek bireyler, başkalarının davranışlarını anlama ve kabul etme noktasında sorun yaşayabilir. Örneğin; alternatif beslenme kaynakları olmasına rağmen hayvanların kesilmesi, aç insanlar için toplumda topyekun bir seferberliğin olmamasının sorgulamasına kadar ilerleyebilir. Kimi durumlarda üstün bireyler, diğerlerinin bunlar hakkında kendileri kadar yoğun üzüntü duymadıklarını anlamayabilir (Silverman, 1993; Tucker ve Haferstein, 1997).

Görüldüğü gibi ahlaki hassaslık ve duygusal yoğunluk üstün çocukların tecrübelerine karmaşıklığa sebep olur. Bir yandan akranlarının çok üzerinde akademik yeteneklere sahip olmak, her şeyi çok iyi anlamak gibi özellikleri olan bir çocuğun bir yandan da kaleminin alınması gibi küçük şeylere aşırı tepki vermesi, zor bir ikilemdir (Kerr, 2009). Çocuğun etrafındaki yetişkinleri zor durumda bırakır. Çocuk için hassaslık ne derece hayal kırıklığıysa, çocuğun toplumun işleyişini ve insanların varoluşunu anlayamaması konusunda ebeveynler ve öğretmenler de sıklıkla hayal kırıklığına uğrar (Fonseca, 2011).

2.3.1.3.4. İçsel Motivasyon Sahibi ve İdealist Olma

Üstün yetenekli bireyler idealisttirler. Bu özellikleri, üstün bireyin kararlılık ve motivasyon süreçleriyle de doğrudan ilgilidir. İdealist olma, karar vermeyi ve verdikleri kararın peşinden gitmeyi gerektirir (Webb, 2007; Ambrose 2007). Enteleky (entelechy) bu yetenekleri karşılayan bir kavramdır. Enteleky, üstün

bireylerde görülen, kararlılık, içsel bir güç, hayatını ve gelişimini yönlendirmeye odaklanmış bir tür motivasyondur (Silverman, 1993; Colangelo ve Davis, 2003). Hayatlarının bir amacı vardır ve bu amaca doğru kararlılıkla ilerler. Maslow'un bahsettiği kendini gerçekleştirilmeye aşamasına geçebilmek için gereken itici güç bu motivasyondur. Bu kişiler kendilerine güvenir, yapabilecekleri ve yapmak istedikleri net olan, karizmatik ve etkileyici bireylerdir. Bağımsızdırlar, kendi isteklerinde ısrarcılardır, bazen burnunun dikine giden bireyler olarak düşünülebilir. İçten denetimlilerdir. Bu sebeple kararlarını kendileri vermek isterler. Kendilerine ait bir idealleri vardır, idealisttirler. İdeallerinin toplumsal değer yargılarına göre aldığı değer seviyesine göre diğer bireyler bu ideali benimseyebilir ve destekleyebilir. Bu şekilde zaman zaman yollarına başka bireyleri de alabilirler. İnsanlık tarihinde pek çok liderin bu özellikleri taşıyan üstün bireyler olduğunu söylemek yanlış olmaz. Sahip oldukları ideallere, toplumun bakışı yani atfettiği değer, ideallerinin değer yargılarına uygun olmaması bireyin aldığı tepkileri değiştirir. Bireyin yaşadığı veya yaşayacağı tecrübeleri şekillendirir (Silverman, 1993; Ambrose ve Cross, 2009; Delisle, 2006; Sword 2006; Sternberg 2007).

Bireyin yorgunluğu bir ölçüde toplumdaki bireyler, sistem ve pek çok kişiden ona aktarılan yoğun çaresizlikten kaynaklanabilir. Buna rağmen bu çocuklar başkalarının isteklerini de oldukça önemser. Her zaman, her bireyin ihtiyaç ve isteklerine karşılık vermek, onların sorunlarını çözebilmek gibi bir zorunluluk hissedebilirler. Kendilerinde bunların tamamını çözebilecek bir güç görebilirler ve motivasyonları da bu noktalarda oldukça yüksek olabilir (Silverman, 1993).

Hayatın adil olmadığını kavrarlar ve bununla mücadele etmeye çalışırlar. Bu tür bir hedef belirlemek ve bu yolda yürümek, birey için bu süreç oldukça yorucu ve can sıkıcı geçebilir. Bu noktada ailelerin koruyucu yaklaşımları, onlar için

endişelenmeleri söz konusu olabilir. Çocuk kendi isteklerinin doğrultusunda yürümek isterken bir yandan da ailesinin tutumlarıyla karşı karşıya kalabilir, kendilerini ideallerinin yolunda yalnız hissedebilirler (Silverman, 1993; Kerr, 2009).

Bununla birlikte, içten denetimli, adalet ve ideallerine düşkün çocuklar, kurallara uymada sıkıntı yaşayabilir. Kendi düşüncelerine uymayan kurallara tepki verirler ve argüman üretme ve sebeplendirme yetenekleriyle kuralların mantığına karşı çıkabilirler. Bu durum aile içinde ve okulda sıkça problem yaratır. Aileler de çocuklarını inatçı, kendi bildiğini okuyan, söz dinlemeyen, tartışmacı bir çocuk olarak yorumlayabilir (Coleman ve Cross, 2005). Çocuk argüman ürettikçe yetişkinler de onu çürütmek için tartışmaya yeni argümanlar getirirler. Bazen bu argümanlar bir hevesle başladıkları işe karşı kendilerini güçsüz hissetmelerine ve pes etmelerine sebep olabilir. Bu algı genellenerek tüm hayatlarında kullanılabilecek bir davranış kalıbı ortaya çıkarabilir. Oysa bireyin bir farklılık yaratabileceğine inanması, ondaki insanlara yönelik kin ve nefret duygularını minimize eder ve ortak çözüm bulma eğilimi göstermelerini sağlar. Böylece çocuklarda problem davranışlar da azalır (Coleman ve Cross, 2005).

İdealist, adil, içten denetimli bireylerin topluma büyük katkı sağlayacakları bir gerçektir. Ancak yaşadıkları olumsuzluklar, umutsuzluk, kendini yıpratma, fazla yük yüklenmişlik, altında ezilmek, yalnızlık gibi duygulara sebep verebilir. Üzerlerine yükledikleri yükler bir yere kadar onları motive etse de bir süre sonra bu bireylerin fiziksel ve ruhsal olarak negatif durumlarda olmalarına sebep olabilir.

2.3.1.3.5. Mükemmeliyetçilik

Mükemmeliyetçilik, genel bir terim olarak, yapılan her şeyin en ideal boyutlarda olmasını isteme, bu amaca yönelik bir çaba olarak açıklanabilir. Bu eğilim, başarı odaklı olma, her ayrıntının en iyi şekilde olmasını isteme, yüksek başarı göstermek için çok çalışma, her zaman daha iyisinin olduğunu düşünme ve onu isteme, bireyin kendisine ve başkalarına dönük, yüksek beklentiler taşıma gibi davranışlarla karakterizedir (Jacobsen, 2004). Üstün yetenekli gençlerin mükemmeliyetçilik ve zaman yönetimi konusunda desteğe ihtiyaçları bulunur (Callard-Szulgit, 2010).

Bunun için önce iyi bir motive edici olan hırs düzeyinden aşırı mükemmeliyetçi yapıyı ayırt etmek gerekir. Her alanda, elini attığı her işte başarılı olmak isteyen, yarışmalarda ikinciliğe dahi tahammülü olmayan bir bireyin hayatının ne derece zor geçebileceğini tahmin etmek zor değildir. Bu tür bireyler en iyi olmak için kendilerini çalışmaya zorlar, kendi fiziksel iyiliklerinden dahi ödün vererek saatlerce bir iş üzerinde uğraşabilirler. Uzun süreli olarak çalışma hem duygusal hem de fiziksel olarak bireye olumsuz sonuçlar doğurabildiği gibi aile içi dinamikleri de zaman ayırma gibi noktalarda etkileyebilir.

Üstün yetenekli ve mükemmeliyetçi bireyler için sonuç önemlidir. Mükemmeliyetçi bir çocuk için 89 almak, çok kötü bir sonuç demek olabilir, yetişkinlerin veya arkadaşlarının puanı iyi olarak yorumlaması; üstün çocuk için için anlamsız olabilir. En yüksek puanı alamadığı için çocuk kendini utanmış ve kabul edilemez olarak hisseder (Callard-Szulgit, 2003). Zaman zaman bu duygunun ağırlığı dışarıya yoğun bir şekilde çıkabilir, öfke krizleri, ağlamalar gibi. Bu durum da hem aile hem de akranları arasında problem yaşamasına sebep olabilir. Çocuğu

sakinleştirmekte zorlanan ve teselli çabaları işe yaramayan ebeveynlerde çaresizlik hissi oluşabilir (Piechowski, 2006; Delisle, 2006).

Mükemmeliyetçi kişiler “hep ya da hiç” mantığında düşünürler. Çoğunlukla mükemmeliyetçi bireyler başarısızlık yaşamaktan korktukları için yeni şeyler denemekten, farklı işlere kalkışmaktan kaçınabilirler kaçarlar. Başkalarının onları yetersiz göreceğinden korkarlar (Distin, 2006). Bu inanca sahip olan üstün çocuklarda kendinden şüphe duyabilir, başaramayacağını düşündüğü işlere hiç kalkışmayabilir. Bu kaçınmanın temelinde genelde başarısızlık korkusu olur. Buradaki sıkıntı başkalarının bu bireylerin yetersiz olduğunu düşünmesi, kişinin kendi çok denemek istese de korkusuna yenik düşmesi ve bunun getirdiği duygusal dalgalanmalar, aslında çok yetenekli olsa da denemeyi reddettiği için bunun farkına varılamaması gibi sorunlar bu eğilimin olumsuz yönlerinden birkaçıdır (Kerr,2009).

Toplumun algısından gelen ve pek çok üstünün kendine ait görüşlerine de yerleşmiş olan, üstün bireylerin kabul edilebilir ve kıymetli bir birey olmak için, her alanda mutlaka optimum seviyede performans göstermeleri gerektiği inancı da mükemmeliyetçilikle birlikte ele alınabilir. Duygusal gelişimi olumsuz etkileyebilir. Bu faktörün, üstün çocuklar arasında depresyona yol açtığı ifade edilir (Lajole ve Shore, 1981).

2.3.1.4. Asenkronize Gelişim

Üstün yetenekli çocuklarda asenkronize gelişim de ciddi bir problem olarak karşımıza gelebilir. Asenkronize gelişim, zihinsel becerilerin üst düzeydeyken, sosyal ve duygusal becerilerin genellikle yaş düzeyinde olmasıdır (Tannenbaum, 1992).

En belirgin asenkronize gelişim zeka yaşı ile fiziksel yaş arasındaki farktır. Zaman zaman buna bir de duygusal gelişimde, diğer alanlarından geri kalmak da eklenebilir. Bir yandan zihninden hiç zorlanmadan dört işlem yapabilen bir yandan da arkadaşlarıyla yaşadığı en ufak bir sorunda günlerce ağlayan bir çocuk; ailenin çocuğa tutarlı bir yaklaşımda bulunmasını zorlaştırır (Distin, 2006).

Üstün yetenekli çocukların eş zamanlı olmayan gelişimleri, onları normal gelişim gösteren çocuklardan daha da farklı ve heterojen bir grup yapmakta ve tüm üstün yetenekli çocukların bireysel özellikleriyle davranışları genellikle diğer üstün yetenekli çocuklardan oldukça farklı olabilmektedir. Çocuğun özellikle duygusal ve sosyal alanda gösterdiği asenkronize gelişim, akranları ve öğretmenlerinin tarafından anlaşılabilir (Saranlı, 2011).

Çoğu üstün potansiyelli çocuk okuma, sayma gibi önemli becerileri kendi kendine edinir. Bu aileyi mutlu ettiği kadar endişe ve korku da uyandırabilir. Farklı duyguların yaşanmasının kökeninde ailenin çocuk gelişimiyle ilgili var olan şemaları kadar, çevrelerinin de verdiği tepkiler yatar. Aile bu gibi önemli durumlarda en doğru hamlenin ne olabileceğiyle ilgili farklı görüşler içinde endişe duyabilir duydukları gerginlik aile sistemine yansiyabilir. Bu gerginliğin en belirgin örneği; okumaya hazır olan çocuğun öğretmenleri başta olmak üzere ailenin hayatında var olan pek çok kişi tarafından “Birinci sınıfta sıkılır, nasılsa öğrenecek.” gibi argümanlarla okumaya başlatılmaması noktasında fikir beyan etmesi, bir kesim kişinin de tersini ifade etmesi gösterilebilir. Bu süreçte ebeveynler kendi arasında da görüş ayrılıklarına düşebilirler. Çocuğun kendi karakterinin getirdiği tutum ve karar vermedeki zorlukların yanında tanılanan çocuğun eğitim alacağı ve devam edeceği

kurumları seçmek de aileyi bir o kadar zorlar. Bu karar ailenin ekonomik durumuyla orantılı olarak da ailede endişeye yol açar (Colangelo ve Davis, 2003).

Üstün yetenekli çocukların, kendi yoğunluğunu ve gelişmiş farkındalığını diğerlerinin bilgisiyle uzlaştırmaya yönelik çabaları da asenkronize gelişimlerini hissettirir. Çevrelerindeki önemli kişiler, yaptıkları gibi işlerin neden yürüdüğünü sorgulamıyorlar; yaptıkları yoğunlukla, yetenekli çocuklar, çekilmeye götürebilecek izole ve kendi kendine şüphe hissetmeye başlayabilir (Tolan, 1998; akt Forna, 2001).

Terraiser (1985), asenkronizasyonun iki bölümden oluştuğunu açıklamaktadır: dahili asenkronizasyon, entelektüel, psikomotor ve duygusal gelişimdeki farklı oranlara işaret eder. İkinci türü ise sosyal alanda kendini gösterir, üstün zekalı çocuğun kendini toplumsal bağlamdan kopuk hissetmesine sebep olur. Terman (1931) asenkronizasyon sorununu ifade ederken zihinsel hızın, kaçınılmaz olarak sosyal sorunları karmaşıklaştırdığını söyleyerek IQ puanının ne kadar yüksek olursa, problemin o kadar büyük olduğunu belirtmiştir.

2. 3. 2. Aileyle İlgili Danışmanlık Konuları

Üstün yetenekli çocuklara sahip aileler, çocuklarının farklı olmasıyla ilişkili olarak şu alanlarda danışmanlık ihtiyacı duyabilirler: Tanı süreci, üstün yeteneklilikle ilgili duygular, tanıyla ilişkili olarak ebeveynlik tutumlarındaki değişimler ve aile içi dinamiklerin tanıyla ilişkisi.

2.3.2.1. Tanı Süreci

a. Tanı Öncesi

Aileler çoğunlukla çocuklarının akranlarından ileride olduğunu çok küçük yaşlardan itibaren fark eder (Delisle, 2006). Ancak çocuklarının farklı olması durumunda nereden başlayabileceklerini bilemeyebilirler. Bu anlattığın şğıdaki paragrafa daha uygun değil mi Bu sebeple tanılanma sürecine giren çocukların büyük kısmı okul öncesi eğitimini sürdürmekte veya ilkokul döneminin başındadır (Silverman ve Golon, 2008).

Ancak bazı ebeveynler çocuklarını fark edemeyebilirler. Silverman (1993) “Üstün olarak tanılanan bir çocuğun ebeveynleri de büyük ihtimalle üstündür.” demiştir. Dolayısıyla çocuklarının davranış ve düşüncelerinin bir kısmı onlara tanıdık ve olağan gelmektedir. Çocuğun davranışlarının ebeveynlere doğal gelmesi, potansiyeli yüksek bir çocuğun, küçük yaşta yakalanamamasına sebep olabilir.

Çocuk akranlarıyla daha iyi kıyaslanabileceği bir ortama, yani okula başlayana kadar ailenin çocuğun farklılığıyla ilgili şüpheleri, emin olamama hali devam eder. Üstün potansiyelli bir çocuk okulda öğretmeni tarafından yakalanabilir. Bu sebeple tanılamaların erken bir döneme çekilebilmesi faydalı olabilir.

b. Test Süreci

Yönlendirme yapıldığı andan itibaren ebeveynler tanı sürecine girer. Bu noktadan sonra hem duygusal hem de zihinsel olarak farklı bir dönem başlayabilir. Çocuklarına yönlendirme yapıldığında ebeveynler için ilk etapta uzman arayışı

gündeme gelir. Bu alanda testi güvenilir bir şekilde tamamlayıp yönlendirme sağlayabilecek bir uzman bulmak aile için sıkıntılı geçebilmektedir (Delisle, 2006; Silverman ve Golon, 2008).

Çocuklarına test yaptırmaya vermek de aileler için zor bir karar süreci olabilir. Bu süreçte ailenin test sonucuyla ilgili beklentileri ve karşılaştıkları önemli bir kaygı kaynağı olabilir. Test sonucunun merakı ve endişesi bazı ebeveynler için zorlu geçmektedir. Bununla birlikte test yaptırmanın avantaj ve dezavantajlarının ailede bir kaygı yarattığı söylenebilir. Çocuğun test sonucu netleşene kadar aile, çıkabilecek sonuçtan endişe duyabilir (Silverman ve Golon, 2008). Test sonucunda çocuğun şımarık, kendini beğenmiş vb. özelliklere sahip olacağını düşünmeleri, bu etiketin toplumsal boyutu gibi yoğun düşünsel süreçler ebeveynlerin teste karar verme sürecini zorlaştırabilir (Seeley, 1998). Çocuğun gelişimi çok ileri veya farklı bir düzeydeyse aile bu gelişime karşı yapılabilecekleri düşünebilmek için de test yaptırmaya daha hızlı karar verebilir.

Özetle üstünlük tanısı, aileye uyum sağlaması gereken yeni bir durum yaratır ve bu durum dengelerin yeniden kurulmasını gerektirebilir. Ailenin nasıl ve ne zaman beklenmeyen bir değişimle mücadele ettiği, ailenin yapısı ve işlevi kadar önemlidir (Minuchin, 1974). Bu duygu durumlarıyla başa çıkmak için danışmanlık hizmetine ihtiyaç duyulabileceği gibi, ailenin üstün tanısını doğru bir şekilde anlamlandırıp gerekenlerin yapılması noktasında da bir destek ihtiyacı gündeme gelebilir.

2.3.2.2. Üstün Yetenekli Tanısıyla İlgili Duygular

Üstün çocuğa sahip ebeveynler kendilerini aynı anda hem kutsanmış hem de lanetlenmiş hissedebilir (Fornia, 2001). Bu karmaşık ve zıt hisler genelde, ebeveynlerin çocuklarının özelliklerini anlamamalarından ve nasıl yaklaşacaklarını bilememelerinden kaynaklanabilir.

Bazı ailelerde üstün zekalı ve yetenekli çocuk ailede endişe ve suçlulukla karşılaşır. Endişenin kaynağında çocuğun normalden farklı olması ve farklılığının neler getirebileceğini kestiremiyor oluşları, bu çocuklara yetemeyecekleri ve yeteneğini köreltecekleri algısı olabilir. Bu durum ebeveynlerin kaygı seviyesini arttırarak aile dinamiklerinin işlevselliğini bozabilir (Greenstadt, 1981 akt. Mc Mann ve Oliver, 1988).

Bazı aileler üstünlük kavramını veya çocuğunun üstün olduğunu reddeder ve konudan uzaklaşır. Böylelikle kaygı oluşturacak tüm sorumluluk ve düşüncelerden de kurtulmuş olurlar. Çocuklarına yönelik bu algı, onlara uygun çevreyi sunmama noktasına dahi gelebilir (Mc Mann ve Oliver, 1988). Benzer bir şekilde bazı aileler çocuklarının üstünlüklerini fark etmeyebilir. Çocuğunun üstünlüğünü fark etmeyen ebeveynlerin ya üstün başarılı olduğunu yahut ebeveynlik becerileri konusunda kendilerine güvenmediklerini ifade etmiştir (Lester ve Anderson, 1981).

Bir diğer aile tepkisi ise, çocuklarının gelişimini sağlamak adına çocuğun tüm hayatını organize eden, her dakikasını kendince faydalı olarak gördüğü bir etkinlikle geçirten, çocuklarını küçüklükten itibaren sıkı bir tempoda çalıştıran isteyen aile tipidir. Bu tür aileler çocukları için iyi bir şey yaptıklarını düşünürler lakin gerçek bu değildir. Çocukluk döneminde akranlarıyla vakit geçiremeyen, her saati, her dakikası

planlanan bir çocuk, karar verme, yaratıcılık, planlama, problem çözme gibi hayati becerilerini kaybederken bir yandan da bu tempo altında ezilebilir (Eriş, 2013).

Çocuğu üstün çıkan bir anne ya da baba, kendi üstünlüklerini merak edebilir ve kendi yeteneklerini sorgulayabilir. Aynı zamanda çocuğunun her ihtiyacını karşılamaya çalışan ve bu sürede kendi ihtiyaçlarını geri plana atan ebeveynler haline gelebilirler. Kendini, kendi isteklerini geri plana atmak, ebeveynlere git gide artan bir yük hissettirebilir. (May, 2000). Her ebeveyn çocuğuna karşı fedakarca davranışlarda bulunur. Çocukları üstün zekalı olarak etiketlendikten sonra bazı ebeveynler çocuklarının iyiliği için, kendileri için yapmayacakları şeyleri yapabilirler (Fornia ve Frame, 2001). Kendilerinden fazla ödün veren bu aileler hem kendileri inanılmaz bir yorgunluk ve tükenmişlik yaşayabilir hem de çocuğun sorumluluklarının ciddi bir kısmını alarak çocuğun sorumluluk duygusunu köreltmeye sebep olabilirler (Delisle, 2006). Aile danışmanları bu durumda, ebeveynleri destekleyerek yardımcı olabilir.

2.3.2.3. Ebeveynlik Tutumları

Üstün zekalı çocuk ve ergenlere sahip ebeveynlerin, ebeveynlik stilleri üzerine yapılan araştırmalar sınırlı olmakla birlikte, mevcut araştırmalar üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin, üstün yetenekli olarak tanımlanmayan çocukların ebeveynlerine göre daha otoriter veya otoriter olma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Özellikle bağımsızlık özellikleri ağır basan üstün yetenekli çocukların ebeveynleri, disiplini ve ebeveyn sınırlarını korumak için daha ısrarcı olma ihtiyacı duyabilirler (Abelman, 1991; Cornell ve Grossberg, 1987; Dwairy, 2000).

Üstün zekalı öğrencilerin ebeveynlik tutumlarının daha izin verici olduğu ailelerde daha az yararlanabileceğine dair bazı kanıtlar da bulunmaktadır. Özellikle, yetenekli akademik başarısız olan ailelerin, zamanla kademeli olarak tutarsız hale gelen çocuk merkezli ebeveynlikle karakterize olma olasılığı daha yüksektir (Rimm ve Lowe, 1988). Pilarinos ve Solomon yaptıkları araştırmada (N=48) üstün yetenekli ebeveynlerden, annelerin babalardan daha otoriter olduğunu ortaya koymuşlardır.

Ülkemizde Afat (2013) tarafından yılında yapılan bir araştırma sonucunda ebeveynlerin tutumları çocuklarının zekâsı ile yakından ilişkili bulunmuş, 6 yaşındaki üstün zekâlı çocuk sahibi olan ebeveynlerin, demokratik ve koruyucu tutumu benimserken izin verici ve otoriter tutumdan uzak durmakta olduğu saptanmıştır. Bununla birlikte yine aynı çalışmada üstün zekâ ile aşırı korumacı, demokratik, otoriter ve izin verici tüm ebeveyn tutumları ile zeka arasında ilişkini olduğu bulunmuştur.

Ebeveyn tutumlarına olumsuz etki yaratabilecek bir başka etmen, ebeveynlerin üstün yetenekli çocuğa ilişkin beklentileri hakkında birbirleriyle iletişim kurmamasıdır. Örneğin bir ebeveyn ödevlere efor sarf etmeyi ön plana çıkarıp vurgularken bir diğeri başarıyı vurguluyor veya kendisine zarar veren arkadaşlara baş etmeyle ilgili farklı öğütler veriyor olabilir. Ebeveynlerin bu tür çatışmalarını fark eden bir çocuk, manipülatif "böl ve fethet" teknikleri geliştirebilir (Fine, 1977).

Aile çocuklarının bu tür manipülasyonlarına, ısrarlarına, kendi isteklerini uygulatmaya çalışmasına karşı çıkmaya çalışırken kendileri de baskıcı, engelleyici, ısrarcı olabilirler. Bu tutumlarda ebeveynler de kendi aralarında anlaşamayabilir. Çocuk bu durumda yine bir şekilde istediğine ulaşabilir ya da ebeveynler arasında da problemler çıkabilir (Colangelo ve Detmann, 1983).

Ebeveynlerin üstün yetenekli çocuğa yönelik doğru tutumun ne olması gerektiğine ilişkin de kafaları karışmaktadır. Tabii ki çocukların farklılığı bazı ebeveynlik rollerinin değişmesini de gerektirebilir. Ebeveynlerin tutumla ilgili sorularına verilen cevapların çoğu, "yap" ve "yapma" listeleri ve "Nasıl yapılır?" el kitapları halini almıştır. Bu tür toptan yaklaşımlar, üstün yetenekli çocukların karmaşıklıklarını ve bireyselliğini hesaba katmaz. Ebeveynde, mükemmel olması gerektiği izlenimi uyandırmanın dışında, bireysel olarak bir ebeveyne neredeyse hiçbir işlevsel yol teklif etmemektedir (Colangelo ve Detmann, 1980).

2.3.2.4. Aile İçi Etkileşim ve Kardeş İlişkileri

Aile içi iletişimi etkileyen önemli faktörlerden birinin çocuğa ayrılan enerjidir. Aileler için kendilerine ve birbirlerine ayırdıkları zamanı ve ilgiyi dengeli olarak kullanmak, hayati bir önem teşkil eder ve sağlıklı ailelerin göstergelerinden biridir. Üstün çocuk, sahip olduğu özel gereksinimlerle ailenin düzen ve dengesini ciddi bir şekilde değiştirir. Buradaki dengenin üstün çocuk lehine ve aleyhine bozulması çeşitli sorunları gündeme getirebilir. Üstün çocuğun özel gereksinimlerini uygun şekilde karşılayacak ve aile ilişki dengelerini bozmayacak şekilde ailenin kendini revize etmeye ihtiyacı olabilir. Üstün tanısı almış çocuğa sahip ailelerde zaman zaman görülebilen bir ilişki problemi, üstün olan çocuğu "özel" olarak ayırmak, ona özel muamele etmektir. Bu durum ilk etapta ailenin etkileşimsel örüntüsünü olumsuz etkiler. Diğer kardeşler arasında da bir ilişki problemine yol açar (Mc Mann ve Oliver, 1988).

Aile danışmanlığına olan ilgi yükselirken kardeş ilişkileri de incelenen özel bir konu olmaktadır. Genelde ilk doğan veya tek çocukların daha sık üstün tanısı

aldıkları görülmektedir (Coleman ve Cross, 2005). Bu bağlamda bazı ailelerde üstün tanısı olmayan bir başka çocuk daha bulunabilir. Ailenin birine özel muamele etmesi, diğer çocuğa sunulan çevre zenginliği ve fırsatları etkileyebilir. Küçük yaştaki çocukların aileleriyle yapılan bazı çalışmalar, ebeveynlerin daha iyi bilişsel becerilere sahip çocuklarına duyarlı olma ve sıcaklık gösterme olasılığının daha yüksek olduğunu göstermektedir (Rudasill, Adelson, Callahan vd, 2013). Bununla birlikte alan deneyimi, ebeveynlerin düşük başarı gösteren çocuklarını, gerçekte olduklarından daha az yetenekli görüyor olduklarını göstermektedir. Bazı ailelerle yapılan çalışmalarda üstün yetenekli çocuğun kardeşine kötü muamele ettiği, baskılamaya çalıştığı ve küçümsediği bulunmuştur (Freeman, 1985; Silverman, 1993; Clark, 1992). Ebeveynler, yetenekli çocuğa, kardeşleri ihmal edilmiş hissetmeden ve yetenekli çocuğu kibirli ve yapmadan fırsatlar sunmalıdır (Ross, 1979; Sunderlin, 1981).

Üstün potansiyelli çocukların kardeşleriyle olumlu ilişkiler kurabildiğine dair de çalışma sonuçları bulunmaktadır. Örneğin ülkemizde Kahraman ve Ogurlu (2013) tarafından yapılan bir çalışmada 75 üstün yetenekli çocuğun kardeşleriyle ilişkisi incelenmiş ve bu çocukların kardeşleriyle olumlu bir ilişkiye sahip olduğu ortaya çıkarılmıştır.

2.3.3. Akranlarla İlgili Danışmanlık Konuları

Akranlar, bir çocuğun hayatında önemli bir yer tutarlar. Sosyal çevreden algılananlar, çocuğun benlik yapısında da önemli bir etkiye sahiptir. Üstün yetenekli çocuğun, sahip olduğu farklı özellikler ve etiketi akranlar arası ilişkilerine etki edebilmektedir.

Üstün yetenekli çocukların, kişiler arası becerilerinin iyi olduğu ve akran ilişkileri hakkında olumlu algılara sahip olduğunu gösteren araştırma sonuçları olduğu kadar, tam tersini savunan araştırmalar da bulunmaktadır (Czeschlik ve Rost, 1988; Monks ve van Boxtel, 1985).

Akran ilişkilerinde yaşanan sorunlar; çocuğun başkalarına bakış açısı ve yaklaşımından kaynaklanabildiği gibi, diğer çocukların da üstün yetenekli çocuklara bakış açısı ve yaklaşımıyla da ilgili olabilir. Çoğunlukla akran ilişkilerinde etki ve tepkiler, zaman içinde birbirine girmiş ve bir döngü oluşturmuş olarak karşımıza çıkabilir (Silverman, 2003; Delisle, 2006; Lee, Olszewski-Kubilius, 2006; Thomson, 2012).

Üstün çocukların akranlarıyla sorun yaşamalarında ilk sebep olarak, zihinsel becerilerde ve akademik alanda akranlarından önde olmaları gösterilebilir. Üstün yetenekli çocukların zekası arttıkça, akran ilişkileri ile olan zorlukları da arttığını ifade edilir (Hollingworth, 1931).

Üstün potansiyelli çocukların; kendinden yaşça büyüklerle, hatta yetişkinlerle arkadaşlığını tercih ettiği ifade edilebilir. Bunun sebebi çocuğun zihinsel anlamda karşılık bulabileceği ve bilgisine karşılık alıp gelişebileceği bir arkadaşlık kurma isteğidir. Bu tercih bazen, çocuğun sahip olduğu özelliklerinden dolayı akranları tarafından dışlanması durumunda da ortaya çıkabilir (Delisle, 2006).

Üstün yetenekli çocukların sahip oldukları etiket, akran ilişkilerini etkiler. Bu bazen bireyin bazen de çevresindekilerin etikete yükledikleri anlamlardan kaynaklanır. Genelde üstün etiketinin, öğrencilerin benlik algılarına genel olarak olumlu etkilediği görünse de (Hershey ve Oliver, 1988), etiketin başarı sağlayan bir yetenek olarak kabullenilmesi, bireyde her zaman iyi olmaya yönelik endişe yaratır (Dweck, Robertson, 1991). Üstün yetenekli çocukların kendilerine özel bir okula

devam etmelerinde akranlarıyla bir araya gelebilecekleri bir akademik ortamda da sorunları devam edebilir. Bu sorunlar temelde çocuğun diğer çocukları içinde eski okullarında olduğu gibi başarılı olamayacağını düşünme, diğerlerinin onun önüne geçebileceklerini düşünme gibi sebeplerden kaynaklanabilir. Burada ön plana çıkan mükemmeliyetçi bir yapıyla birlikte kaybetme korkusudur. Bu durum, üstün yeteneklilere sunulan özel eğitimin handikaplarından biri olarak sayılabilir. Bu süreç özellikle "üstün" etiketini, bir ego desteği olarak alan çocuklar için çok daha ciddi sıkıntılara sebep olabilir (Freeman, 2005).

Diğer akademik becerilerle kıyaslandığında, dilsel becerilerinde üstün olan çocukların, akranlarıyla ilişkilerinde daha çok zorluk yaşadığı kaydedilmektedir. Dil gelişimi daha önde olan çocuklar, akranlarının onları anlamaması, kullandıkları kelimelerle dalga geçmesi gibi sorunlar yaşayabilir (Webb,1993).

Üstün çocuğun sorgulayıcı, yaratıcı, kendi kararlarına ve fikirlerine sadık olma, dünyayı farklı perspektiflerden algılama, liderlik eğiliminde olma gibi karakter özellikleri de akranlarıyla sorun yaşamasına sebep olabilir. Özellikle lider olma isteği, akranlarıyla çatışma yarattığı gibi, çocuğun kendini gördüğü yerde olamaması hayal kırıklığı yaratır (Chan, 2007). Üstün çocuğun duygusal özellikleri her şeye karşı yoğun duygusal tepkileriyle ilgili tarafları vardır. Pek çok şeye yönlendirilmiş yoğun bir hassaslık arkadaşlık ilişkilerinde esneklik, uyumlu olmayı zorlayabilir. Kırılma, affetme, kendine kızma sonra yenden affetme döngüsü çocuğun güven duygusunu derinden etkileyerek kişilik yapısına olumsuz bir temel oluşturabilir (Fonseca, 2011).

Üstün yetenekli çocuklar çoğunlukla garip olarak nitelendirilirler (Glenn, 1978; Coleman ve Fults, 1982; Silverman, 2003). Bu onların ilginç bakış açıları yakalama, ilişkilendirme, yaratıcı ve farklı yönleri görebilme yeteneklerinden

kaynaklanır. Üstün çocuğun disiplinler ve olaylar arasında kurduğu ilişkiler, merakları onların akranlarından farklı yapar ve bu sebeple dışlanabilirler (Colangelo, ve Pfleger, 1978; Hellen, Fung, Robinson, 1985). Arkadaş eksikliği, dışlanma, anlaşılama ve kabul görmeme çocuğun acı hissetmesine yol açabilir. Dışlanmayla birlikte zorbalıkla da karşılaşan üstün çocuklar, akranlarına cevap vermede sorun yaşarlar. En kötü ihtimalle zorbalık, çocuğun hayatının pek çok yönünde olumsuzluklara yol açacak olan bir döngü yaratır. Çoğunlukla ebeveynler çocuklarının zorbalıkla mücadelesinde onlara nasıl yardımcı olabileceği konusunda şaşırılmışlık ve çaresizlik yaşayabilir (Fonseca, 2011).

Ebeveynlerin ve çocukların akran ilişkileriyle ilgili endişelerinde okul rehberliği bir destek sağlayabilir. Çünkü çocuğun sosyalleşmesini sağlayan en önemli kurumlardan biri de okuldur. Okul aynı zamanda çocukların zihinsel ve akademik gelişimini sağlamaktan da sorumludur.

2.3.4. Okulla İlgili Danışmanlık Konuları

Okul, bir çocuğun günlük hayatının büyük bir bölümünü geçirdiği, akranlarıyla sosyalleştiği, kendine bakabilme becerisini geliştirdiği sosyal bir çevredir. Bununla birlikte okul, çocuğun gelişimini sağlayan, başarı, sorumluluk gibi önemli kavramları çocukla tanıştıran ilk sistematik alanlardan biridir.

2.3.4.1. Üstün Yetenekli Çocuklar İçin Verilen Eğitim

Çocuğun hayatında okulun kritik öneme sahip olması okula pek çok sorumluluk da yüklemektedir. Okulun temel işlevlerinden biri, çocuğun bilişsel gelişimini sağlamaktır. Öğretmenlerin oluşturdukları eğitimsel içerik, en temelde çocuğu geliştirmeyi hedefler. Ancak hazır içerikler bazı çocuklar için ağır, bazıları için hafif gelebilir. Farklı hızlarda öğrenen çocuklar için eğitim sürecinde çeşitli boyutlarda farklılaştırmalar yapmak gerekmektedir.

Üstün öğrenme kabiliyetine sahip bir çocuk, ailesinden aldıklarını hızlıca öğrenen ve bu öğrendiklerinin üzerinde koyarak bilgisini geliştiren çocuktur. Okulda da akranlarından ileride olan bu çocuk için ek düzenlemeler yapılması gerekir. İyi bir eğitim sistemi, bünyesinde bu farklılaştırmayı yapacak esnekliğe ve bunu yapabilecek öğretmenlere sahip olmalıdır. Çünkü çocuğun gelişim sergilemesi için öğretmenin içerikte farklılaştırma yapılması gerekir.

Farklılaştırmanın ilk adımı çocuğu tanımak, ne tür özelliklerinin olduğunu belirlemektir. Bu sebeple okulların en önemli işlevlerinden biri çocuğun özelliklerini profesyonel bir şekilde belirlemektir. Üstün bir çocuğun sadece zihinsel testlere “inanan” eğitimciler tarafından fark edilmesi, üstün çocuğun belirlenmesinde ciddi bir dezavantajdır. Bu belirlemede çoklu bakış açılarından yararlanılmalı, çocuğun yeteneklerini açıklayan farklı tanımları göz önünde bulundurulmalıdır. Tekli bir kriter ya da envantere bağlı kalmak, bir çocuğun tüm özelliklerini açıklamada eksik kalabilir. Okulda tanılamadan sorumlu olan uzmanların farklı araçlarla ilgili bilgisi olmalıdır (Delisle, 2006).

Bazen okul yönetimi ve öğretmenler üstün yetenekli çocuklar için farklılaştırma yapma konusunda hem deneyimsiz hem de isteksiz görünebilir. Bunun

sebebi üstün çocukların her halükârda başarılı olacakları ve desteğe ihtiyaç duymayacakları inancıdır. Ancak üstün yetenekli çocuklar için müfredatta farklılaştırma yapılmadığında, daha sıkıntılı durumlar gündeme gelmektedir (Delisle, 2006).

Okulda üstün çocukların yaşadığı en büyük sorunlardan biri, onların yaramaz olarak görülebilmeleridir. Üstün yetenekli çocuklar, hızlı öğrenirler ve özellikle ilkokula başladığında akranlarından oldukça ileridedirler. Okuma, yazma ve sayılarla ilgili temel bilgileri edinmiş olan bu çocuklar uzun bir süre akranlarının bunları öğrenmesini beklemek zorunda kalabilirler. Bu sıkılmaya yol açabilir ve enerji düzeyi yüksek olan üstün çocuklarda sınıfta davranış problemi olarak yansır. Okulun davranış problemlerine yaklaşma şekli de negatifse, çocuk ilk olumsuz yaşantılarını edinmiş olabilir.

Akademik anlamda ileride olan bir çocuk okuldaki derslerden ve ödevlerden sıkılabilir. Ancak “Sıkıldım” ifadesi, ödev yapmak istenmeyen durumlarda veya bir konuyu anlamadığında da bir öne sürülebilir olabilir. Akıllı çocukların, hemen anlamadıkları bir konuyu ifade etmesi utanç duyacağı bir itiraf olabilmektedir. Çocukların okul görevlerine yakından bakıp, onlara uygun görevlerin verilmesi gerekir. Bu sebeple akademik takibin iyi yapılmasını gerektirir. Atlanan boşluklar ileride ciddi bilgi boşluklarına da sebep olabilmektedir (Clark, 1979; Winebrenner, 2001).

Akademik olarak ileride olmak, çocuğun okula karşı inancını sarsabilir. Çocuk, bir şeyler öğreneceği umuduyla geldiği kurumdan hiçbir şey edinmeyeceğini düşünebilir. Çocuk, zorunlu olarak geldiği, hiçbir şey öğrenemediği bir ortamda dikkatini verecek hiçbir şey bulamaz. Bir süre sonra küçük bilgi eksiklikleri baş gösterebilir. Üst sınıflarda konular artarak ve ağırlaşarak çocuğun

karşısına çıktığında, çocuk okulu akademik açıdan takip etmede zorlanabilir. Akademik anlamda geri kalmış olabilir ve belli bir yaşa kadar çalışmadan gelebildiği için çalışma alışkanlıkları oturmamış olabilir. Hem başarısız olmanın şoku hem de nasıl toparlayacağını bilememek, düzenli ders çalışma, not tutma, takip etme gibi becerilere sahip olmamak, çözülmesi zor bir düğüm olarak karşımıza çıkabilir (Thomson, 2006).

Bazı durumlarda üstün potansiyelli çocuk akranlarından ayrılarak öğretmenin sağ kolu olma, sınıfın ikinci ya da yardımcı öğretmeni olma gibi bir duruma sokulabilir. Bu zemin üstüne bir de öğretmen, çocuğu kendi tarafına çekerek arkadaşlarından ayırmaktadır. Üstün çocuğun akranlarından sahip olduğu bilgi kapasitesinden dolayı dışlanması, aşağılanması ve dalga geçilmesidir. Öğretmenler bu çocukların okulda karşılaşılabileceği ilişki problemlerini önceden tahmin etmeli ve gereken önlemleri almalıdır.

Öğretmenler, kendilerinden üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerini aday göstermeleri istenildiğinde, genelde yaratıcılık, liderlik, ıraksak düşünme ve diğer üstün zekâlı öğrencilere has özelliklerden ziyade, üstün başarı ve yüksek notlara odaklanabilmektedirler. Bu durum eğitimcilerin üstün zekâlı ve yetenekli çocukları tanımlamakta güçlük çektikleri anlamına gelebilir. Bu güçlük gerçekten tanımlayabilecek, potansiyeli üst düzeyde olan çocukların gözden kaçırılmasına sebep olabilir (Guskin, Peng ve Simon, 1992; Hunsaker, Finley ve Frank, 1997; akt. Kaya, 2015).

Öğretmen eğitiminin doğru bir şekilde verilmesindeki yetersizlikler veya eksiklikler, öğretmenlerin yanlış kavramlara sahip olmalarına veya var olan yanlış bilgi ve dogmalarını devam ettirmelerine neden olabilmektedir. Bu sebeple üstün

yetenekli çocukların erken tanılama ve doğru yönlendirilmesinde sıkıntılar bulunmaktadır (Sak, 2011).

Çocuğun başaracağına inanmasını sağlamak üstün bir çocuk için gerçekten önemli bir noktadır. Bu çocukların, hayata, kendilerine ve başkalarına yönelik olumlu düşünceleri ve inançları vardır. Hassasiyetleri sebebiyle çok çabuk yıkılabilirler, mükemmeliyetçi yapıları çabuk pes etmelerine ve yaptıkları işleri küçümsemelerine sebep olabilir (Silverman, 1993; Kerr, 2009). Kariyer gelişimleri açısından yaptıkları çalışmaları önemsemeyen, daldan dala atlamak isteyen ve kararsız üstün çocuklarla özel olarak çalışmak ve onları yönlendirmek gerekebilir. Bu bağlamda kariyer danışmanlığı üstün çocuklar ve gençler için önemli bir destek alanıdır. Üstün potansiyelli çocuklar ve velilerin danışmanlık istediği konuların başında, akademik ilerleme ve kariyer danışmanlığı da gelmektedir. Özellikle çoklu potansiyele sahip olan, birden fazla alanda yetenekli olan üstün çocuklar, kariyer danışmanlığından çok faydalanabilirler. Ancak çok yönlü potansiyele sahip olan üstün çocuklarla bu seçimleri yaparken neyi tam olarak istediklerini net bir şekilde ortaya koymak, seçim yapmak ve bunun sorumluluğunu almakla ilgili psikolojik destek sürdürülmesi gerekebilir. Çünkü bu çocukların bir alan seçmekte zorlanırlar (Delisle, 2006).

Beklenmeyen akademik başarısızlık, okulu bırakma gibi olumsuz sonuçlar, çocuğun okulla ilgili olumsuz yaşantılarıyla da alakalı olabilmektedir. Beklenmeyen akademik başarısızlık, üstün potansiyelli çocukların eğitim hayatlarında karşımıza çıkan sorunlardan biridir. Genel olarak bir öğrencinin kendi kapasitesinin altında sonuç alması anlamına gelmektedir. Buradaki anahtar kavram kendi potansiyelinin altında başarı göstermesidir. Akademik anlamda zayıf olmakla eş anlamlı olarak kullanılması doğru değildir. Benzer şekilde beklenmedik başarısızlık gösterenlerin

tamamının, düşük başarılı öğrenciler olduğunu söylemek de yanlış olur Bazı öğrenciler kendi potansiyellerinin altında başarı gösterebilir, ancak başarıları akranlarının başarı düzeyleri ile eşit hatta daha da yüksek olabilir (Sak, 2010). Bu sorunun temelinde öğrenme güçlükleri, motivasyon düşüklüğü, uygun eğitim süreçleriyle buluşamama, kendi öğrenme süreçleriyle ilgili farkındalığının (meta-cognition) az olması gibi sebepler gösterilebilir. Üstün potansiyelli çocukların uygun ortamlarda, kendi öğrenme süreçlerinin sorumluluğunu ele alarak ve kendileriyle ilgili farkındalıklarını arttıran eğitim ortamlarına ihtiyacının olduğu söylenebilir (van Tassel-Baska, 1998).

2.3.4.2. Okul-Veli İletişimi

İleri düzeyde performans gösteren çocuklar için de derinlemesine ve ileri düzeyde bilgi alabilmesine yardımcı olunmalıdır. Ancak bazı okullar, akranlarından ileri düzeyde başarı gösteren çocuk için ek bir çaba göstermenin gereksiz olduğunu düşünebilir. Sınavlarda her zaman üst düzey başarı elde eden, her cevabı bilen çocuk için her şeyin yolunda olduğu çıkarımını yapabilir ve ek bir desteğin çocuğu zorlamak olacağını ifade edebilir. Oysa üstün bir çocuk için öğrenme temel bir doyum kaynağıdır ve potansiyellerinin bir alanda parıldaması için kendi düzeylerine göre eğitim almaları gerekmektedir. Veli farklılaştırmaya yönelik destekler istedikçe, okul yönetiminin bu tavrıyla karşılaşabilir. Bu karşıtlık velilerde bazı sorular oluşturur. "Okuldaki rolüm nedir?" ve "Üstün zekalı çocuğum ne tür bir programa sahip olmalı?" (Colangelo ve Detmann, 1980). Ebeveynler okullarla olan rolü hakkında kararsız olabilirler. Üstün yetenekli çocukların ailesi sıklıkla okulla iletişim halinde olmayı ve eğitim sürecinin içinde olmayı ister. Pek çok şeyi sorgulayabilir ve

mantıklı bir açıklama aramak isteyebilir. Bu sebeple okul yönetimleri bu ailelerden pek hoşlanmaz (Delisle, 2006).

Eğitim konusuyla ilgili ebeveynlerin danışmanlık alabileceği alanlardan biri de çocuğa sunulan eğitim fırsatlarını sağlaması için okul personeli ve eğitimcilerle olan diyalogu olabilir. Çoğu durumda eğitimciler, otizm, zihin engelliliği gibi dezavantajlı grupların eğitimine vicdani bir duyarlılıkla yaklaşmaktadır ve bu tür özel çocuklar için okullarda gereken sistemler mümkün olduğunca oluşturulmaya çalışılır. Bu çocuklar için sınıflar ve okullar vardır ya da okul içinde gereken kaynaştırmalar da yapılabilmektedir. Bununla birlikte üst düzeydeki çocuklara uygun eğitimin verilmemesi söz konusu olabilmektedir (Thomson, 2006).

Böyle bir durumda ebeveynler, üstün çocuklarının avukatlığını yapma ve onları uygun bir eğitim için savunma durumunda kalabilirler. Çocuklarını savunmak durumunda kalmak ebeveynin kendisini dışlanmış, yalnız kalmış, reddedilmiş gibi hissetmelerine sebep olabilir. Ebeveynlerin hem çocuklarının durumunu açıklama, çocuklarına okullarda yer açabilecek bilgi ve beceriyle donatılmaları hem de bu süreçte hissettiklerini anlama ve uygun şekillerde davranma konusunda destek almaları gerekebilmektedir. Bununla birlikte üstün çocukların ebeveynlerinin; çocuklarının eğitim sürecinde yaptığı en büyük yanlışlardan biri, işler yolunda gitmediğinde öğretmeni suçlamaktır. Şu gerçek önemlidir: Öğretmenlerin bir kısmı bazı noktalarda direnç gösterebilmekle birlikte, çoğunluğu çocuklar için en iyi olan şeyi yapmak ister. Öğretmenlerin paydaş olduğu nokta budur (Delisle, 2006). Ancak veliler uygun eğitim savaşı verirken bunu gözden kaçırabilmektedir. Veli ve öğretmenlerin ortak bir noktada buluşamamaları, çocukların hem eğitimsel hem de psikolojik yaşantılarında önemli sorunların olmasına sebep olabilir.

Okul üstün potansiyelli bir çocuğun tanılanması, geliştirilmesi ve desteklenmesi için önemli kurumların başında gelmektedir. Bu desteklerin bir bölümü de toplumsal unsurlardan gelmektedir.

2.3.5. Toplum ve Destek Sistemleri

Aile danışmanlığında önemli bir konu da toplumdur. Her çocuk ve aile gibi üstün potansiyelli çocuğa sahip aileler de toplumla ciddi bir şekilde etkileşimdedir. Üstün yetenekli öğrenciler, sahip oldukları özellikleri ve ihtiyaçları bakımından yaşatlarından farklıdır ancak yine de toplumun önemli bir parçasıdır (Horn, 2000). Toplumun üstünlüğe bakış açısı, toplumsal davranışları ve bu davranışlar da direkt söz konusu bireyleri etkiler.

2.3.5.1. Sosyo-Duygusal Destek

Toplumda bu farklılık, genelde ileride olmak, garip olmak, sosyal açıdan yetersiz olmak gibi görülmektedir. Bütün bunlar üstünlerle ilgili genel inanışlardan kaynaklanır. Bu tür yanlış inanışlar ve mitler üstünlerin gereken yardımdan yoksun kalmasına sebep olabilmektedir. Literatürde, sosyal destek işlevleri: duygusal destek, sosyal ilişki desteği, bilgisel destek ve araçsal destek başlıkları altında incelenebilmektedir (Saranlı, 2011).

Üstün yetenekli çocukların aileleri, diğer ebeveynlerden farklı sorunlar yaşar ve bu sorunları da paylaşacak birini arayabilirler. Bu paylaşım ebeveynin hem duygusal hem de sosyal ilişki desteği arayışına işaret eder. Lakin bu aileler, çoğunlukla komşuları ve akrabaları ile üstün yetenekli çocuklarıyla yaşadıkları

deneyimlerini rahat ve özgür bir şekilde konuşamadıklarını ifade etmektedirler (Saranlı, 2011). Toplum bir ebeveynin çocuğunun üstünlüğünden şikayetçi olmasını pek de olumlu bir şekilde karşılamayabilir, bu bireylere sempatiyle yaklaşmayabilirler. Genel olarak toplumun, üstünlüğün negatif yönlerini bilmedikleri ifade edilebilir (Delisle, 2006).

Araştırmalar, akranların, ebeveynlerin, öğretmenlerin ve üstünlerin kendilerine yönelik tutumlarının, üstün bireylerin sosyal ve duygusal gelişiminde önemli bir rol oynadığını ortaya koymuştur (Kerr, 2009). Bu tutumlar bireylerin “üstün” kavramına yükledikleri anlamlardan, mitlerden, yanlış anlayışlarından kısacası bu etikete yönelik alt yapılarından kaynaklanabilir. Bu tutumlar, çocuğa ve aileye yönelik tavırları etkileyebilir. Tanıdan ötürü hem aileler hem de çocuklar kendilerini diğerlerinden farklı ve izole edilmiş hissedebilir. Bu durum çift taraflı, yani hem üstün çocuğa sahip ailenin hem de diğer ailelerin, davranışlarıyla perçinlenebilir (Distin, 2006).

Sosyal ilişkilerde sıkıntı yaratan bir diğer durum da etiketlemedir. Bazen, bir çocuk tarafından hatası düzeltilen veya sorgulanan yetişkinler, kendini tehdit edilmiş hissedebilir. Bu durumda üstün yetenekli çocuğun özelliklerini, olumsuz olarak etiketleyerek, üstünlüğüne ait özelliklerini açıkça eleştirebilir. Örneğin ısrarcı ve yüksek enerji düzeyine sahip olma gibi özelliklere sahip çocukların, yanlış bir şekilde inatçı, uyumsuz veya hiperaktif etiketlenmesi de söz konusu olabilmektedir. Bu örnekler toplumun çocuğun tanısına/etiketine yönelik bakış açısından kaynaklanır (Fornia ve Frame, 2001).

Üstün yetenekli etiketi; çocukları, kaba bir düşünceyle yetenekli ve yeteneksiz olarak iki kümeye ayırmasına sebep olabilir ve toplumdaki konuya yabancı kişilerin “yetenekli” etiketini alan çocuklardan beklentileri çok yüksek

olabilir. Bazen aileler de bu algının içine düşebilmektedirler. Başarılı olmak ile, üstün olmak arasında bir fark vardır. Ancak genelde özellikle akademik açıdan başarılı çocuklar üstün yeteneklilik kapsamına alınırlar. Bu durum gerçekten üstün olan çocukların gözden kaçırılmasına sebep olur. Etiket, iyi düşünülmesi ve üstünlükle ilgili gerçeklerle birlikte anlatılması gerekmektedir. Bazı araştırmacılar üstün yetenekli etiketinin üstün yetenekli gençlerin özellikle okul temelli akademik benlik algıları için yapıcı bir çerçeve olabileceğini öne sürmüştür (Coleman ve Cross, 2005; Delisle, 2006; Thomson, 2006). Etiketle ilgili olarak; üstün zekalı ve yetenekli öğrenciler normal sosyal etkileşimler yapmak istediği göz önünde bulundurulmalıdır. Bununla birlikte üstün bireyler; toplumun, yeteneklerinin farkında olduğunda onlara farklı davranacaklarına inanırlar (Kerr, 2009).

2.3.5.2. Araç ve İmkan Desteği

Ailenin çocuğu geliştirme amacını gerçekleştirebilmek için yoğun bir destek sistemine ihtiyaç duyduğu açıktır. Okul ve okul personeli; yapabileceği her şeyi ortaya koyduktan sonra hala çocuğun desteklenmeye ihtiyaç olunan alanları kaldığında, farklı toplumsal destek sistemleri aranmaya başlar. Burada araçsal desteklerin de önemi çok büyüktür. Örneğin akademik anlamda aşırı üstünlük gösteren bir çocuk için bir ilkokulda destek alabilmek mümkün olmayabilir. Böyle bir durumda daha üstte bir kurumdan; lise, üniversite gibi; seminer, kurs ya da başka yarı zamanlı destek programları beklenebilir (Olszewski-Kubilius & Grant, 1994).

Çocuklu bir ailenin hayattan beklentilerinin en önemlisi çocuklarının mutlu olması, onlara sundukları geleceğin onları mutlu etmesi yatmaktadır. Pek çok ülke için gelecekte başarılı olmanın anahtarı çocukların daha fazla dil öğrenmesi,

akademik anlamda başarılı olması gibi anlamlara gelmektedir. Üstün potansiyelli çocuklara sahip ailelerde bu beklenti daha da artar ve bu aileler çocuklarını geliştirebileceklerini düşündükleri pek çok alana yönlendirir ve pek çok kursa yollar. Bu maddi anlamda aileyi yorduğu gibi buralara harcanan para ailede görüş ayrılıklarından ötürü sıkıntılara sebep olabilir. Bu noktada sunulan burs imkanları toplumsal destek alanında sayılabilmektedir. Ülkemizde Bilim Sanat Merkezleri (BİLSEM)'ler devletin okul dışında üstün çocukların katılımını sağladığı bir kurumdur. Buraya devam eden çocuklar; destek eğitim ihtiyaçlarını karşılayabilirler. Bunun dışında, dans, heykel, spor gibi, çeşitli yetenek alanlarında başarılı olan çocuklar için devam edebilecekleri ileri düzey kurslar da toplum destek sistemlerine girebilir (Karakuş, 2010).

Türkiye'de özellikle büyükşehirlerde çok farklı sayıda lokasyona giderek eğitim almak maddi sonuç kadar, zamana da mal olabilir. Çocuğa sunulan bu tür ek destekler; ailenin finansal, zamansal ve eforal dinamiklerini bozabilir (Karakuş, 2010).

Aile danışmanlığı kapsamında sunulan yönlendirme mekanizmaları, çocukla ilgili net bir veri üzerinden hareket edileceği için, ailenin kendi çabalarıyla bulunduğu kurslardan daha efektif olabilir. Lakin yönlendiren kurumların özel olması ve ailelerin bu kurumlara gidebilmek için harcadıkları önemli bir meblağın bulunması noktasında toplumsal destek sistemleri devreye girmektedir (Karakuş, 2010; Peterson, 2006).

Aile danışmanlığı hizmetlerine ulaşabilmek de önemli toplumsal desteklerden biri olarak görülebilir. Bu sebeple ailelere hizmet eden danışmanların sayısının artırılması ve yaygınlaştırılması önemlidir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Bu modelin kullanılmasının sebebi, daha fazla katılımcıya ulaşarak, geniş kitlelerin fikirlerini belirlemektir. Çünkü tarama modeliyle, var olan bir durumu, olduğu haliyle betimlemek mümkündür (Karasar, 2009). Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin danışmanlık ihtiyaçlarının belirlenmesi amacı, tarama modeliyle gerçekleştirilmiştir.

İkincil bir amaç olan üstün yetenekli ve normal gelişime sahip çocukların ebeveynlerinin danışmanlık ihtiyaçlarının farklılaşma düzeyini belirlemek için, ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli; iki veya daha fazla değişken arasındaki değişimin varlığını ve derecesini belirlemeyi amaçlar (Karasar, 2009).

3.2. Evren

Çalışmada hedef evren (çalışma evreni) kullanılmıştır. Nüfusun %2-5 arasında bir oranın üstün yetenekli bireylerden oluştuğu ifade edilmektedir. Bu oran Türkiye nüfusuna vurulduğunda büyük bir sayı çıkması nedeniyle hedef evrenle çalışılmıştır.

Hedef evren kavramı, ulaşılabilen evreni ifade eder. Bu anlamda somuttur.

Araştırmacı tarafından doğrudan gözlemlenebilecek ya da seçilen bir örnek küme üzerinden genele dair görüş bildirebileceği evren türüdür (Karasar, 2009).

Çalışmanın hedef evrenini İstanbul'daki üstün yetenekli çocuklara sahip aileler oluşturmaktadır.

3.3. Örneklem

Örneklem, evrenin içinden alınan ve çalışmanın yapıldığı kümedir (Karasar, 2009).

Çalışmanın örneklemini İstanbul'da yaşayan 155 üstün yetenekli ve 110 normal gelişime sahip çocuğu olan toplam 265 ebeveyn oluşturmaktadır. Çalışmada elverişli örneklem tekniği kullanılmıştır. Bu örneklem araştırmacının bazen örneklem tasarlaması ve ulaşmasının zor olduğu durumlarda bazen de evren elemanlarının hepsini belirlemenin imkansız olduğu durumlarda kullanılan örneklemdir (Monette, Sullivan ve De Jong, 1990; akt. Emir, 2013).

Bu araştırmaya, üstün yetenekli tanısı almış ve tanı almamış çocukları olan ebeveynlerden ulaşılabilenler ve araştırmaya katılmaya gönüllü olanlar katılmıştır.

Üstüne yetenekli çocukların tanılması RAM'lar, üstüne zekalı çocuklara yönelik olarak kurulmuş derneklerde, özel kurumlarda ve okul rehberlik servislerinde çalışan psikologlar tarafından WISC-R ve/veya Stanford- Binet zeka testlerinin kullanılmasıyla yapılmıştır. Bu testlerden 130 puan ve üzerinde alan çocuklar üstün yetenekli, diğer çocuklar normal gelişime sahip çocuklar olarak ifade edilmiştir. Araştırmaya katılan ebeveynler, kurumlar vasıtasıyla çocuklarının tanısıyla ilgili raporu araştırmacıya teslim etmiştir.

3.4. Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı olarak demografik bilgi formu ve anket kullanılmıştır.

3.4.1. Demografik Bilgi Formu:

Araştırmacılar tarafından katılımcılara ilişkin çeşitli sosyo-demografik bilgilere ulaşmak amacıyla oluşturulan demografik bilgi formunda katılımcıların yaşı, cinsiyeti, eğitim düzeyi, medeni durumu gibi katılımcıların demografik özelliklerine yönelik toplam 39 soru bulunmaktadır.

3.4.2. Danışmanlık Gereksinimlerinin Belirlenmesi Anketine Dair Bilgiler

a. Anket Geliştirilme Süreci

Araştırmacı tarafından normal gelişim gösteren ve üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin danışmanlık ihtiyaçlarının belirlenmesi amacıyla bir anket geliştirilmiştir.

Anket maddelerinin hazırlanması aşamasında öncelikle üstün zekalı ve yetenekli çocukların yaşadığı problemlerle ilgili alan yazın taranmıştır. Aynı zamanda 30 kişilik bir ebeveyn grubu ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmış, sonuçlar literatürle karşılaştırılarak ortak sorun alanları belirlenmiş ve her bir sorun grubu için sorular oluşturulmuştur.

Bu inceleme sonucunda 358 soruluk bir madde havuzu oluşturulmuştur. Oluşturulan maddeler, başta rehberlik ve psikolojik danışmanlık, istatistik, eğitim programları ve öğretim alanlarında uzman olan 5 kişiye inceletilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda 142 maddelik olan taslak ankete son hali verilmiş ve pilot uygulama aşmasına geçilmiştir.

Pilot çalışmanın örneklemini 15 normal çocuğa sahip ve 18 üstün zekalı ve yetenekli çocuğa sahip olmak üzere toplam 33 (29 anne ve 4 baba) katılımcı oluşturmuştur. Taslak anket maddeleri üzerinde güvenilirlik analizleri yapılmıştır.

b. Anketin Özellikleri

Yapılan güvenirlik analizleri sonucunda madde toplam korelasyon değeri .20'nin altında olan 26 madde ölçekten çıkartılarak nihai ölçek 116 madde olarak yeniden düzenlenmiştir.

Anketin Cronbach alpha iç tutarlılık katsayıları .84-.92 arasında değişmekte olduğu bulunmuştur ve .70 ve üzeri değerlerin kullanılabilir kabul edildiğinden anketin ana çalışmada kullanılmasına karar verilmiştir.

Pilot çalışma sonrasında çocuğun özellikleri (35 madde), akranlar (15 madde), akademik özellikler (20 madde), ebeveyn özellikleri (15 madde), aile içi etkileşim (18 madde) ve toplumsal destek (13 madde) olmak üzere toplam 116 maddeden ve altı alt alandan oluşan anket son halini almıştır.

Anketin her maddesi 3'li likert tipi (1- hiç, 2- bazen, 3-sıklıkla) cevap verilecek şekilde geliştirilmiştir.

Cronbach alpha iç tutarlılık katsayıları, çocuğun özellikleri alt boyutu için .90, akranlar alt alan için .84, akademik özellikler alt ölçeği için .92, ebeveyn özellikleri alt boyutu için .81, aile içi etkileşim alt boyutu için .86 ve toplumsal destek alt boyutu için .88 olarak bulunmuştur.

Anketten alınan yüksek puanlar ilgili alan ile ilgili olarak ebeveynlerin danışmanlık alma isteğinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Katılımcıların seçilmesi: Katılımcılar İstanbul ilinde, Ataşehir, Eyüp ve Başakşehir ilçelerinde 3 farklı okulda okuyan normal gelişimi olan ve üstün yetenekli çocukların ailelerine ulaşılmış ve 265 sayıdaki aile çalışmaya gönüllü olarak katılmıştır.

3.5. İşlem

Çalışmaya katılan kişilere anketler, araştırmacı tarafından yüz yüze görüşülerek uygulanmıştır. Uygulamalar yaklaşık 15-20 dakika sürmüştür. Çalışma verilerinin analizinde SPSS 21 kullanılmıştır.

Çalışmanın ilk amacı doğrultusunda üstün yetenekli çocukların ailelerinin hangi alanlarda daha çok danışmanlık hizmetine gereksinim duyduğunu saptamak amacıyla betimsel analizler yapılmıştır.

Araştırmanın ikinci amacı doğrultusunda üstün yetenekli çocukların aileleri ile normal gelişim gösteren çocukların ailelerinin en fazla hangi alanda danışmanlık alma gereksinimleri olduğunu belirlemek amacıyla betimsel analizler uygulanmıştır.

Çalışmanın üçüncü amacı doğrultusunda normal çocuğa sahip ve üstün zekalı ve yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin danışmanlık ihtiyaçlarının belirlenmesi anketi (çocuğun özellikleri, akranlar, akademik özellikler, ebeveyn özellikleri, aile içi etkileşim ve toplumsal destek) üzerinde demografik özelliklerin anlamlı bir farklılık yaratıp yaratmadığını belirlemek amacıyla bağımsız gruplar t testi veya varyans analizleri yürütülmüştür.

Son olarak çalışmanın temel amacı doğrultusunda normal çocuğa sahip ve üstün zekalı ve yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin Danışmanlık İhtiyaçlarının Belirlenmesi Anketinin (DaGBA) Alt Boyutları (çocuğun özellikleri, akranlar, akademik özellikler, ebeveyn özellikleri, aile içi etkileşim ve toplumsal destek) açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için elde edilen verilere bağımsız gruplar t-testi uygulanmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde ilk olarak katılımcılardan elde edilen verilerin parametrik analizlere uygun olup olmadığı sınıanmıştır. Daha sonra betimsel istatistik sonuçlarına yer verilmiştir. Son olarak da çalışmanın amacına yönelik yapılan analiz sonuçları aktarılmıştır.

4.1. Verilerin Parametrik İstatistik Yöntemlerine Uygunluğunun Sınıanması

Öncelikle katılımcılardan elde edilen verilerin parametrik analizlere uygunluğu sınıanmıştır. Analizlerden önce katılımcıların anketlere verdikleri cevapların bilgisayara doğru girilip girilmediği, kayıp değerlerin olup olmadığı ve normal dağılım sayılıtısının karşılanıp karşılanmadığı SPSS 21 analiz programının çeşitli alt programları ile gözden geçirilmiştir. Parametrik istatistik sayılıtılarını karşılamak amacıyla aşırı değerlerin saptanarak analizlere katılmaması için bağımlı değişkenlerin z değerleri hesap edilmiştir. Bu katsayı ($-3.29 > z < 3.29$) göz önünde tutulduğunda, 7 katılımcı bu değerleri aştığı için analiz dışında bırakılmıştır. Böylece 7 kişinin verileri analiz dışı bırakılarak nihai analiz için toplam 265 kişiden elde edilmiş veriler kullanılmıştır.

4.2. Betimsel İstatistik Sonuçları

Örneklemin demografik özellikleri Tablo 1 ve 2’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Üstün Yetenekli ve Normal Gelişim Gösteren Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Demografik Özellikleri

Değişken	Üstün		Normal	
	Sıklık(f)	Yüzde(%)	Sıklık(f)	Yüzde(%)
Cinsiyet				
Kadın	75	48.4	80	72.7
Erkek	79	51.0	29	26.4
Belirtmemiş	1	0.6	1	0.9
Eğitim düzeyi				
Lise	20	12.9	22	20.0
Üniversite	91	58.7	69	62.7
Lisansüstü	43	27.7	19	17.3
Belirtmemiş	1	0.7		
Sosyoekonomik düzey				
Düşük	16	10.3	19	17.3
Orta	91	58.7	63	57.3
Yüksek	48	31.0	28	25.4
Çocuk sayısı				
Tek çocuk	67	43.2	47	42.7
2 çocuk ve üstü	88	56.8	62	56.4
Belirtmemiş			1	0.9
	Ort.	Ss	Ort.	Ss
Yaş	39.51	4.31	39.15	4.35

Çalışmanın örneklemini 155 üstün yetenekli ve 110 normal gelişim gösteren sahip çocuğu olan toplam 265 ebeveyn oluşturmaktadır. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlerin yaş ortalamaları 39.15 (ss = 4.35) ve üstün yetenekli çocuğa sahip katılımcıların yaş ortalamaları 39.51 (ss = 4.31) olarak belirlenmiştir.

Tablo 1. de yer alan bulgulara göre; üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin 20'si (%12.9) lise mezunu, 91'i (%58.7) üniversite mezunu ve 43'ü (%27.7) lisansüstü mezundur. Katılımcıların sosyo-ekonomik gelir düzeylerine ilişkin bilgi elde etmek amacıyla sorulan soruya verilen yanıtlardan, katılımcıların 16'sının (%10.3) düşük, 91'inin (%58.7) orta ve 48'inin (%31.0) yüksek gelir düzeyine sahip olduğu saptanmıştır. Çocuk sayısı açısından incelendiğinde tek çocuğa sahip 67 katılımcı (%43.2), 2 ve üstü çocuğa sahip 88 katılımcı (%56.8) olduğu görülmektedir.

Normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlerin 22'si (%20.0) lise mezunu, 69'u (%62.7) üniversite mezunu ve 19'u (%17.3) lisansüstü mezundur. Katılımcıların sosyo-ekonomik gelir düzeylerine ilişkin bilgi elde etmek amacıyla sorulan soruya verilen yanıtlardan, katılımcıların ailelerinin 19'unun (%17.3) düşük, 63'ünün (%57.3) orta ve 28'inin (%25.4) yüksek gelir düzeyine sahip olduğu saptanmıştır. Çocuk sayısı açısından incelendiğinde tek çocuğa sahip 47 katılımcı (%42.7), 2 ve üstü çocuğa sahip 62 katılımcı (%56.4) olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Üstün Yetenekli ve Normal Gelişim Gösteren Çocuğa Ait Demografik Özellikler

Değişken	Üstün		Normal	
	Sıklık(f)	Yüzde(%)	Sıklık(f)	Yüzde(%)
Akademik başarı				
<i>Çok iyi</i>	71	45.8	40	36.4
<i>İyi</i>	71	45.8	55	50.0
<i>Orta</i>	6	3.9	12	10.9
<i>Zayıf</i>	7	4.5	3	2.7
Sınıf düzeyi				
<i>1. sınıf</i>	50	32.3		
<i>2. sınıf</i>	39	25.2	38	34.5
<i>3. sınıf</i>	43	27.7	48	43.6
<i>4. sınıf</i>	20	12.9	22	20.0
<i>Belirtmemiş</i>	3	1.9	2	1.8
	Ort.	Ss.	Ort.	Ss.
Okuma yaşı	5.72	0.97	6.20	0.80
Yazma yaşı	5.75	0.95	6.15	0.94

Üstün yetenekli çocuklar, devam ettikleri sınıf düzeyi açısından incelendiğinde 50'sinin (%32.3) 1.sınıf, 39'unun (%25.2) 2. sınıf, 43'ünün (%27.7) 3. sınıf ve 20'si (%12.9) 4. sınıf düzeyinde olduğu görülmektedir. Katılımcılar başarı notu açısından değerlendirildiğinde 71'i (%45.8) çok iyi 71'i (%45.8) iyi, 6'sı (%3.9) orta ve 7'si (%4.5) zayıf akademik başarı notu ortalamasına sahiptir. Buna ek olarak

katılımcıların okumaya başlama yaş ortalamasının 5.72 (ss=0.97) ve yazı yazmaya başlama yaş ortalamasının 5.75 (ss=0.95) olduğu görülmektedir.

Normal gelişim gösteren çocukların devam ettikleri sınıf düzeyi açısından incelendiğinde 38'i (%34.5) 2.sınıf, 48'i (%43.6) 3. sınıf ve 22'si (%20.0) 4. sınıf öğrencisidir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun (%50.0) iyi başarı notuna sahip olduğu görülmektedir. Buna ek olarak katılımcıların okumaya başlama yaş ortalamasının 6.20 (ss=0.8) ve yazı yazmaya başlama yaş ortalamasının ise 6.15 (ss=0.94) olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Anketlerden Elde Edilen Puan Ortalamaları, Standart Sapma, Minimum ve Maksimum Değerleri

Kategoriler	Üstün		Normal	
	Ort.	Ss.	Ort.	Ss.
Çocuğun özellikleri	63.39	8.78	60.84	7.95
Akranlar	23.20	3.66	21.28	3.01
Akademik özellikler	25.95	4.18	24.92	4.10
Ebeveyn özellikleri	22.00	3.95	19.00	4.08
Aile içi etkileşim	27.20	5.37	26.75	5.60
Toplumsal destek	15.84	3.28	22.55	5.19

4.3. Araştırma Sorularına İlişkin Bulgular

Araştırma soruları doğrultusunda yapılmış analizler aşağıda sunulmuştur.

4.3.1. Üstün Yetenekli ve Normal Gelişim Gösteren Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Danışmanlık Alma Gereksinimi Hissettiği Kategorilerin Belirlenmesi

Araştırmanın birinci sorusu doğrultusunda; üstün yetenekli ve normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlerin en çok danışmanlık alma gereksinimi hissettiği kategorilerin frekansları belirlenmiştir. Çalışma bulguları üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin en çok sırasıyla Çocuğun Özellikleri (%49.7), Toplumsal Destek (%47.7), Aile İçi Etkileşim (%47.1), Akranlar (%45.2), Ebeveyn Özellikleri (%43.2) ve Akademik Özelliklere (%38.7) ilişkin kategorilerde danışmanlık hizmeti alma gereksiniminde olduklarını belirtmişlerdir. Analiz sonuçları Tablo 4’te sunulmuştur.

Normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlerin ise en çok sırasıyla Akademik Özellikler (%54.5), Aile İçi Etkileşim (%50.9), Toplumsal Destek (%48.2), Çocuğun Özellikleri (%46.4), Akranlar (%44.5) ve Ebeveyn Özellikleri (%42.7) kategorilerinde danışmanlık hizmeti alma gereksiniminde olduğu saptanmıştır. Analiz sonuçları Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 4. Üstün Yetenekli ve Normal Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Danışmanlık Hizmeti Alma Gereksinimi Hissettiği Kategoriler

Kategoriler	Üstün		Normal	
	Sıklık(f)	Yüzde(%)	Sıklık(f)	Yüzde(%)
Çocuğun Özellikleri	77	49.7	51	46.4
Akranlar	70	45.2	49	44.5
Akademik Özellikler	60	38.7	60	54.5
Ebeveyn Özellikleri	67	43.2	47	42.7
Aile İçi Etkileşim	73	47.1	56	50.9
Toplumsal Destek	74	47.7	53	48.2

4.3.2. Üstün Yetenekli ve Normal Gelişim Gösteren Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Danışmanlık Alma Gereksinimindeki Farklılıklar

Araştırmanın ikinci sorusu doğrultusunda üstün yetenekli çocuğa sahip olan ve olmayan ebeveynlerin Danışmanlık Gereksinimlerinin Belirlenmesi Anketi (DaGBA) kategorilerinden (çocuğun özellikleri, akranlar, akademik özellikler, ebeveyn özellikleri, aile içi etkileşim, toplumsal destek) açısından farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için elde edilen verilere bağımsız gruplar t-testi uygulanmıştır.

Uygulanan t-testi sonuçlarına göre *Çocuğun Özellikleri* alt boyut puan ortalamaları ebeveynlerin üstün yetenekli çocuğa sahip olup olmaması açısından anlamlı derecede farklılaştığı bulunmuştur [$t(263) = 2.42, p < .05$]. Üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin ($X_{ort.} = 63.39, s = 8.79$) *Çocuğun Özellikleri* alt boyutunda danışmanlık almak istedikleri maddelerin puan ortalamaları, normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlerinkinden ($X_{ort.} = 60.84, s = 7.95$) anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Akranlar alt boyut puan ortalamalarında iki grup arasında anlamlı derecede fark bulunmuştur [$t(263) = 4.53, p < .01$]. Üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerinin ($X_{ort.} = 23.20, s = 3.66$) *Akranlar* alt boyutundaki puan ortalamaları, normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlerinkinden ($X_{ort.} = 21.28, s = 3.01$) anlamlı derecede yüksektir.

Akademik Özellikler alt boyut puanlarında da benzer şekilde üstün yetenekli çocukları olan ebeveynlerin puanları ($X_{ort.} = 25.95, s = 4.18$) diğer grubun puanlarından ($X_{ort.} = 24.92, s = 4.10$) daha yüksektir [$t(263) = 1.99, p < .05$].

Ebeveyn Özellikleri alt boyut puan ortalamalarında da iki grup arasında anlamlı farklılık vardır [$t(263) = 6.03, p < .01$]. Üstün yetenekli çocuğu olan ebeveynlerin *Ebeveyn Özellikleri* alt boyut puan ortalamaları ($X_{ort.} = 22.00, s = 3.95$) normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlerinkinden ($X_{ort.} = 19.00, s = 4.08$) anlamlı derecede yüksektir.

Toplumsal Destek alt boyut puan ortalamalarında da her iki grupta anlamlı farklılaşma vardır [$t(263) = 2.88, p < .01$]. Üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin *Toplumsal Destek* alt boyut puan ortalamaları ($X_{ort.} = 15.85, s = 3.28$) normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlerinkinden ($X_{ort.} = 22.55, s = 5.19$) anlamlı derecede düşüktür. Analiz sonuçları Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. DaGBA Kategorilerinin Alt Boyut Puanlarına Ait Bağımsız Gruplar T-Testi Sonuçları

Kategoriler	N	Ort.	Ss	df	t	p
Çocuğun Özellikleri						
Üstün	155	63.39	8.79	263	2.42	.02*
Normal	110	60.84	7.95			
Akranlar						
Üstün	155	23.20	3.66	263	4.53	.000**
Normal	110	21.28	3.01			
Akademik Özellikler						
Üstün	155	25.95	4.18	263	1.99	.04*
Normal	110	24.92	4.10			

Kategoriler	N	Ort.	Ss	df	t	p
Ebeveyn Özellikleri						
Üstün	155	22.00	3.95	263	6.03	.000**
Normal	110	19.00	4.08			
Aile İçi Etkileşim						
Üstün	155	27.20	5.37	263	0.67	.51
Normal	110	26.75	5.60			
Toplumsal Destek						
Üstün	155	15.85	3.28	263	2.88	.000**
Normal	110	22.55	5.19			

* $p < .05$, ** $p < .01$

4.3.3. Üstün Yetenekli ve Normal Gelişim Gösteren Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Sıklıkla ve Hiçbir Zaman Danışmanlık Alma Gereksinimi Hissettiği Konuların Belirlenmesine İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü sorusu doğrultusunda; üstün yetenekli ve normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlerin sıklıkla danışmanlık alma gereksinimi hissettiği ve hiçbir zaman danışmanlık alma gereksinimi hissetmediği konular belirlenmiştir.

Altı kategoride her iki grubun sıklıkla danışmanlık almak istedikleri ve hiçbir zaman danışmanlık almak istemedikleri ilk beş konu başlığı Tablo 6, 7, 8, 9 ,10 ve 11’de sunulmuştur.

Tablo 6. Ebeveynlerin Çocuğun Özellikleri Alt Boyutundan Sıklıkla ve Hiçbir Zaman Danışmanlık Alma Gereksinimi Hissettiği Konular

ÇOCUĞUN ÖZELLİKLERİ KATEGORİSİ			
Üstün		Normal	
Sıklıkla			
Madde	Yüzde(%)	Madde	Yüzde(%)
Her zaman hareketli olması	%49.7	Aşırı mükemmeliyetçi olması	%37.3
Kuralları yapılması gerekenleri sürekli tartışması	%42.6	Aşırı hassas olması her şeyi kafasına takması	%34.5
Aşırı mükemmeliyetçi olması	%42.5	Herkesten her zaman doğru davranışı beklemesi yanlış davranışlara katlanamaması	%28.2
Çok fazla konuşması	%40.0	Her zaman hareketli olması	%25.5
Sabırsız olması	%39.4	Sabırsız olması	%24.4
Hiçbir Zaman			
Madde	Yüzde(%)	Madde	Yüzde(%)
Bir alandaki gelişiminin (zihinsel, duygusal, fiziksel vb.) diğer alanlarının gelişiminden geri olması	%81.3	Bir alandaki gelişiminin (zihinsel, duygusal, fiziksel vb.) diğer alanlarının gelişiminden geri olması	%83.6
Kendini sözel olarak iyi ifade edememesi	%75.5	Gece uykusu ile ilgili sorunları olması	%71.8
Kendi kararlarını vermemesi	%74.8	Etkili göz kontağı kurmaması	%70.9
Sportif faaliyetlerden hoşlanmaması	%69.7	Kendini sözel olarak iyi ifade edememesi	%69.1
Etkili göz kontağı kurmaması	%61.9	Sportif faaliyetlerden hoşlanmaması	%68.2

Normal gelişime sahip çocukların ebeveynlerinin Çocuğun Özellikleri kategorisinde en fazla danışmanlık istedikleri konu başlıklarının sırası ise şu şekildedir; *Aşırı mükemmeliyetçi olması (%37.3)*, *Aşırı hassas olması her şeyi kafasına takması (%34.5)*, *Herkesten her zaman doğru davranışı beklemesi yanlış davranışlara katlanamaması (%28.2)*, *Her zaman hareketli olması (%25.5)*, *Sabırsız olması (%24.4)*. *Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin Çocuğun Özellikleri Kategorisinde en fazla danışmanlık istedikleri konu başlıkları sırası ile şunlardır: Çocuğun Özellikleri Kategorisi: Hareketli olması (%49.7)*, *Kuralları yapılması gerekenleri sürekli tartışması (%42.6)*, *Aşırı mükemmeliyetçi olması (%42.5)*, *Çok fazla konuşması (%40.0)*, *Sabırsız olması (%39.4)*.

Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin Çocuğun Özellikleri kategorisinde **hiç** danışmanlık istemedikleri konu başlıkları: *Bir alandaki gelişiminin (zihinsel, duygusal, fiziksel vb.) diğer alanlarının gelişiminden geri olması (%81.3)*, *Kendini sözel olarak iyi ifade edememesi (%75.5)*, *Kendi kararlarını vermemesi (%74.8)*, *Sportif faaliyetlerden hoşlanmaması (%69.7)* *Etkili göz kontağı kurmaması (%61.9)*.

Normal gelişime sahip çocukların ebeveynlerinin Çocuğun Özellikleri kategorisinde **hiç** danışmanlık istemedikleri konu başlıkları ise; *Bir alandaki gelişiminin (zihinsel, duygusal, fiziksel vb.) diğer alanlarının gelişiminden geri olması (%83.6)*, *Bir alandaki gelişiminin (zihinsel, duygusal, fiziksel vb.) diğer alanlarının gelişiminden geri olması (%81.3)*, *Gece uykusu ile ilgili sorunları olması (%71.8)*, *Kendini sözel olarak iyi ifade edememesi (%75.5)*, *Etkili göz kontağı kurmaması (%70.9)*, *Kendi kararlarını vermemesi (%74.8)*, *Kendini sözel olarak iyi ifade edememesi (%69.1)*, *Sportif faaliyetlerden hoşlanmaması (%69.7)*, *Sportif faaliyetlerden hoşlanmaması (%68.2)*, *Etkili göz kontağı kurmaması (%61.9)*, olarak belirlenmiştir.

Tablo 7. Ebeveynlerin Akranlar Alt Boyutundan Sıklıkla ve Hiçbir Zaman Danışmanlık Alma Gereksinimi Hissettiği Konular

AKRANLAR KATEGORİSİ			
Üstün		Normal	
Sıklıkla			
Madde	Yüzde(%)	Madde	Yüzde(%)
Sürekli lider olmak istemesi.	%42.6	Sürekli lider olmak istemesi	%25.5
Kendinden büyüklere arkadaşlık etmeyi tercih etmesi.	%32.9	Yalnız kalamaması yanında sürekli birilerini istemesi.	%22.7
Yalnız kalamaması yanında sürekli birilerini istemesi.	%31.0	İnsanlara/arkadaşlarına "Hayır" dememesi veya diyememesi.	%18.2
Yeni tanıştığı insanlarla aşırı derecede samimi olması.	%18.7	Yeni tanıştığı insanlarla aşırı derecede samimi olması.	%12.7
İnsanlara, arkadaşlarına hayır dememesi veya diyememesi.	%14.8	Sürekli başkalarını fikirlerine katılması kendi fikirlerini dile getirmemesi.	%7.3
Hiçbir Zaman			
Madde	Yüzde(%)	Madde	Yüzde(%)
Zorbalık yapması.	%87.1	Zorbalık yapması.	%94.5
Takım oyunlarını, grup çalışmalarını sevmemesi.	%79.4	Akranlarını aptal ve sıkıcı bulması.	%90.0
Takım oyunlarında, grup çalışmalarında sürekli sorun çıkartması.	%76.8	Arkadaşlarına karşı agresif olması (zarar vermesi, itmek, vurmak vb.)	%89.6
Arkadaşlarına karşı agresif olması (zarar vermesi, itmek, vurmak vb.)	%76.1	Takım oyunlarında, grup çalışmalarında sürekli sorun çıkartması.	%88.2
Sürekli başkalarını fikirlerine katılması, kendi fikirlerini dile getirmemesi.	%74.8	Her zaman büyük gibi davranmasının arkadaşlık ilişkilerini bozması.	%84.5

Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin Akranlar kategorisinde en fazla danışmanlık istedikleri konu başlıkları şunlardır: *Sürekli lider olmak istemesi* (%42.6), *Kendinden büyüklere arkadaşlık etmeyi tercih etmesi* (%32.9), *Yalnız kalamaması yanında sürekli birilerini istemesi* (%31.0), *Yeni tanıştığı insanlarla*

aşırı derecede samimi olması (%18.7), İnsanlara, arkadaşlarına hayır dememesi veya diyememesi (%14.8).

Normal gelişime sahip çocukların ebeveynlerinin Akranlar kategorisinde en fazla danışmanlık istedikleri konu başlıkları: *Sürekli lider olmak istemesi (%25.5), Yalnız kalamaması yanında sürekli birilerini istemesi (%22.7), İnsanlara/arkadaşlarına "Hayır" dememesi veya diyememesi (%18.2), Yeni tanıştığı insanlarla aşırı derecede samimi olması (%12.7), Sürekli başkalarını fikirlerine katılması kendi fikirlerini dile getirmemesi (%7.3).*

Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin Akranlar kategorisinde **hiç** danışmanlık istemedikleri konu başlıkları: *Zorbalık yapması. (%87.1), Takım oyunlarını, grup çalışmalarını sevmemesi. (%79.4), Takım oyunlarında, grup çalışmalarında sürekli sorun çıkartması. (%76.8), Arkadaşlarına karşı agresif olması (zarar vermesi, itmek, vurmak vb.) (%76.1), Sürekli başkalarını fikirlerine katılması, kendi fikirlerini dile getirmemesi. (%74.8).*

Normal gelişime sahip çocukların ebeveynlerinin Akranlar kategorisinde **hiç** danışmanlık istemedikleri konu başlıkları: *Zorbalık yapması (%94.5), Zorbalık yapması (%87.1), Akranlarını aptal ve sıkıcı bulması (%90.0), Takım oyunlarını, grup çalışmalarını sevmemesi (%79.4), Arkadaşlarına karşı agresif olması (zarar vermesi, itmek, vurmak vb.) (%89.6), Takım oyunlarında, grup çalışmalarında sürekli sorun çıkartması (%76.8), Takım oyunlarında, grup çalışmalarında sürekli sorun çıkartması (%88.2), Arkadaşlarına karşı agresif olması (zarar vermesi, itmek, vurmak vb.) (%76.1), Her zaman büyük gibi davranmasının arkadaşlık ilişkilerini bozması (%84.5), Sürekli başkalarını fikirlerine katılması, kendi fikirlerini dile getirmemesi (%74.8).*

Tablo 8. Ebeveynlerin Akademik Özellikler Alt Boyutundan Sıklıkla ve Hiçbir Zaman Danışmanlık Alma Gereksinimi Hissettiği Konular

AKADEMİK ÖZELLİKLER KATEGORİSİ			
Üstün		Normal	
Sıklıkla			
Madde	Yüzde(%)	Madde	Yüzde(%)
Ev ödevlerinin çok fazla ve ağır gelmesi.	%52.2	Ev ödevlerinin çok fazla ve ağır gelmesi.	%49.1
Öğrenemediği bir şey olduğunda aşırı duygusal tepki vermesi (Sinirlenmesi veya ağlaması gibi)	%43.8	Öğrenemediği bir şey olduğunda aşırı duygusal tepki vermesi (Sinirlenmesi veya ağlaması gibi)	%40.0
Çocuğumun farklı gelişim özelliklerinde uzman olan öğretmen, psikolog vb. bulmakta zorlanıyor olmam.	%32.9	Matematikte zorlanması.	%31.8
Sürekli yeni bir şeyler öğrenmek istemesi öğrenmeye doymaması ve okulda bunun sorun yaratması.	%31.9	Okulda sıkıldığını söylemesi.	%30.0
Derslere ilgisinin az olması.	%31.6	Sınavlarda başarısız olması.	%28.2
Hiçbir Zaman			
Madde	Yüzde(%)	Madde	Yüzde(%)
Okul ve öğretmenlerinin çocuğumun yetenekli olmadığını düşünmesi	%94.2	Öğretmenin özel yetenekli, başarılı çocukları sürekli ön plana çıkararak arkadaşlık ilişkilerini bozması	%94.5
Öğretmenin özel yetenekli, başarılı çocukları sürekli ön plana çıkararak arkadaşlık ilişkilerini bozması.	%89.0	Okul kurallarına uyum sağlamaması, öğretmenleriyle ters düşmesi.	%92.7
İlgi alanlarının çok az olması, hiçbir şeye ilgi duymaması.	%88.4	Okul ve öğretmenlerinin çocuğumun yetenekli olmadığını düşünmesi.	%92.5
Başarısının düşük olması.	%86.5	İlgi alanlarının çok geniş olması ve okulda bunun sorun yaratması.	%91.8
Okul kurallarına uyum sağlamaması, öğretmenleriyle ters düşmesi.	%84.5	Kendi kendine pek çok şeyi öğrenmesi ve okulda bunun sorun yaratması.	%88.2

Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin Akademik Özellikler kategorisinde en fazla danışmanlık istedikleri konu başlıkları şunlardır: *Ev ödevlerinin çok fazla ve ağır gelmesi (%52.2), Öğrenemediği bir şey olduğunda aşırı duygusal tepki vermesi (Sinirlenmesi veya ağlaması gibi) (%43.8), Çocuğumun farklı gelişim özelliklerinde uzman olan öğretmen, psikolog vb. bulmakta zorlanıyor olmam (%32.9), Sürekli yeni bir şeyler öğrenmek istemesi öğrenmeye doymaması ve okulda bunun sorun yaratması (%31.9), Derslere ilgisinin az olması (%31.6).*

Normal gelişime sahip çocukların ebeveynlerinin bu kategoride en fazla danışmanlık istedikleri konu başlıkları: *Ev ödevlerinin çok fazla ve ağır gelmesi (%49.1), Öğrenemediği bir şey olduğunda aşırı duygusal tepki vermesi (Sinirlenmesi veya ağlaması gibi) (%40.0), Matematikte zorlanması (%31.8), Okulda sıkıldığını söylemesi (%30.0), Sınavlarda başarısız olması (%28.2).*

Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin bu kategoride **hiç** danışmanlık istemedikleri konu başlıkları: *Okul ve öğretmenlerinin çocuğumun yetenekli olmadığını düşünmesi (%94.2), Öğretmenin özel yetenekli, başarılı çocukları sürekli ön plana çıkararak arkadaşlık ilişkilerini bozması. (%89.0), İlgi alanlarının çok az olması, hiçbir şeye ilgi duymaması. (%88.4), Başarısının düşük olması. (%86.5), Okul kurallarına uyum sağlamaması, öğretmenleriyle ters düşmesi (%84.5).*

Normal gelişime sahip çocukların ebeveynlerinin bu kategoride **hiç** danışmanlık istemedikleri konu başlıkları sırasıyla: *Öğretmenin özel yetenekli, başarılı çocukları sürekli ön plana çıkararak arkadaşlık ilişkilerini bozması (%94.5), Okul kurallarına uyum sağlamaması, öğretmenleriyle ters düşmesi. (%92.7), Okul ve öğretmenlerinin çocuğumun yetenekli olmadığını düşünmesi. (%92.5), İlgi alanlarının çok geniş olması ve okulda bunun sorun yaratması. (%91.8), Kendi kendine pek çok şeyi öğrenmesi ve okulda bunun sorun yaratması. (%88.2).*

Tablo 9. Ebeveynlerin Ebeveyn Özellikleri Alt Boyutundan Sıklıkla ve Hiçbir Zaman Danışmanlık Alma Gereksinimi Hissettiği Konular

EBEVEYN ÖZELLİKLERİ KATEGORİSİ			
Üstün		Normal	
Sıklıkla			
Madde	Yüzde(%)	Madde	Yüzde(%)
Çocuğun aşırı hassaslık, öfkelenme vb. bazı tepkilerine nasıl yaklaşacağımı kestirememem.	%61.2	Çocuğun aşırı hassaslık, öfkelenme vb. bazı tepkilerine nasıl yaklaşacağımı kestirememem.	%52.7
Ona bazı konularda nasıl destek olabileceğimi bilememem.	%58.7	Mutsuz olmasından korkuyor olmam.	%52.7
Mutsuz olmasında korkuyor olmam.	%53.6	Çocuğun bazı hareketlerine tahammül edemiyor olmam	%52.3
Çocuğuma karşı sınırlarımı tutamamam aşırı öfkelenmem.	%50.3	Çocuğuma karşı sınırlarımı tutamamam aşırı öfkelenmem.	%48.2
Çocuğun her sorumluluğuna benim koşuyor olmam.	%44.5	Ona bazı konularda nasıl destek olabileceğimi bilememem.	%46.3
Hiçbir Zaman			
Madde	Yüzde(%)	Madde	Yüzde(%)
Çocuğum farklı olduğu için kendimi rahatsız hissediyorum.	%91.0	Çocuğumla aramda gerginlik ve sürekli bir anlaşamama oluyor.	%68.2
Çocuğumun üstün tanısı hakkında şüphelerimin olması.	%80.6	Çocuğumu anlayamam, onun da beni anladığını düşünmüyorum.	%66.4
Çocuğumla aramda anlaşma zor oluyor.	%71.0	Kardeşler arasındaki sorunları nasıl çözeceğimi bilememem.	%57.7
Çocuğumun farklılığını insanlara açıklamakta güçlük çekiyor olmam.	%69.0	Çocuğun bazı hareketlerine tahammül edemiyorum.	%50.9
Çocuğumla aramda gerginlik ve sürekli bir anlaşamama oluyor.	%66.5	Çocuğun erken gelişimine yetememekten korkuyorum	%50.6

Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin Ebeveyn Özellikleri kategorisinde en fazla danışmanlık istedikleri konu başlıkları şunlardır: *Çocuğun aşırı hassaslık, öfkelenme vb. bazı tepkilerine nasıl yaklaşacağımı kestirememem (%61.2) Ona bazı konularda nasıl destek olabileceğimi bilememem (%58.7) Mutsuz olmasında korkuyor olmam (%53.6) Çocuğuma karşı sinirlerimi tutamamam aşırı öfkelenmem (%50.3) Çocuğun her sorumluluğuna benim koşuyor olmam. (%44.5).*

Normal gelişime sahip çocukların ebeveynlerinin Ebeveyn Özellikleri kategorisinde en fazla danışmanlık istedikleri konu başlıkları: *Çocuğun aşırı hassaslık, öfkelenme vb. bazı tepkilerine nasıl yaklaşacağımı kestirememem (%52.7) Mutsuz olmasından korkuyor olmam (%52.7) Çocuğun bazı hareketlerine tahammül edemiyor olmam (%52.3) Çocuğuma karşı sinirlerimi tutamamam aşırı öfkelenmem (%48.2) Ona bazı konularda nasıl destek olabileceğimi bilememem (%46.3).*

Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin bu kategoride **hiç** danışmanlık istemedikleri konu başlıkları: *Çocuğum farklı olduğu için kendimi rahatsız hissediyorum. (%91.0) Çocuğumun üstün tanısı hakkında şüphelerimin olması. (%80.6) Çocuğumla aramda anlaşma zor oluyor. (%71.0) Çocuğumun farklılığını insanlara açıklamakta güçlük çekiyor olmam. (%69.0) Çocuğumla aramda gerginlik ve sürekli bir anlaşamama oluyor. (%66.5).*

Normal gelişime sahip çocukların ebeveynlerinin bu kategoride kategorisinde **hiç** danışmanlık istemedikleri konu başlıkları: *Çocuğumla aramda gerginlik ve sürekli bir anlaşamama oluyor. (%68.2) Çocuğum farklı olduğu için kendimi rahatsız hissediyorum (%91.0) Çocuğumu anlayamam, onun da beni anladığını düşünmüyorum (%66.4) Çocuğumun üstün tanısı hakkında şüphelerimin olması (%80.6) Kardeşler arasındaki sorunları nasıl çözeceğimi bilememem (%57.7).*

Tablo 10. Ebeveynlerin Aile İçi Etkileşim Alt Boyutundan Sıklıkla ve Hiçbir Zaman Danışmanlık Alma Gereksinimi Hissettiği Konular

AİLE İÇİ ETKİLEŞİM KATEGORİSİ			
Üstün		Normal	
Sıklıkla			
Madde	Yüzde(%)	Madde	Yüzde(%)
Aşırı ilgi istemesi.	%55.4	Çocuğa karşı aşırı demokratik yaklaşmamız.	%55.4
Kardeşini kıskanması veya anlaşamaması.	%54.8	Aile içinde kural koymada ve sürdürmede zorlanmamız.	%51.8
Çocuğa karşı aşırı demokratik yaklaşmamız.	%52.9	Aşırı ilgi istemesi.	%50.0
Aile içinde kural koymada ve sürdürmede zorlanmamız.	%49.0	Anne - baba olarak ortak sınırlar, kurallar belirleme konusunda sıkıntı çekmemiz.	%48.2
Çocuğa karşı aşırı kontrolcü yaklaşmamız.	%46.5	Çocuğa karşı aşırı kontrolcü yaklaşmamız.	%45.4
Hiçbir Zaman			
Madde	Yüzde(%)	Madde	Yüzde(%)
Bizimle vakit geçirmekten hoşlanmaması.	%85.8	Çocuktan beklentimizin yüksek olması.	%85.5
Ortak etkinlik yapmaktan hoşlanmaması.	%86.5	Bizimle vakit geçirmekten hoşlanmaması.	%79.1
Büyüklerine yeteri kadar saygı göstermemesi.	%72.9	Büyüklerine yeteri kadar saygı göstermemesi.	%77.3
Ailede kararları genellikle bir kişinin vermesi.	%69.7	Bir problem baş gösterdiğinde etkili bir şekilde başka edemememiz ve kalıcı çözümler bulamamamız.	%68.2
Çocuğun geleceğiyle ilgili diğer ebeveynle zıt görüşlere sahip olmamız.	%67.8	Eğitim masrafiyle ilgili ailede sıkıntı yaşamamız.	%67.3

Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin Aile İçi Etkileşim kategorisinde en fazla danışmanlık istedikleri konu başlıkları şunlardır: *Davranışlarının kontrol edilememesi ve söz dinlemiyor olması (%44.5) Anne - baba olarak ortak sınırlar, kurallar belirleme konusunda sıkıntı çekmemiz (%43.9) Çocuğun ailedeki bir bireye diğerlerinden daha çok düşkün olması (%41.2) Bir problem baş gösterdiğinde etkili bir şekilde başka edemememiz ve kalıcı çözümler bulamamamız (%38.7) Çocuktan beklentimizin yüksek olması (%35.4).*

Normal gelişime sahip çocukların ebeveynlerinin Aile İçi Etkileşim Kategorisinde en fazla danışmanlık istedikleri konu başlıkları: *Çocuğa karşı aşırı demokratik yaklaşmamız (%55.4) Aile içinde kural koymada ve sürdürmede zorlanmamız (%51.8) Aşırı ilgi istemesi (%50.0) Anne - baba olarak ortak sınırlar, kurallar belirleme konusunda sıkıntı çekmemiz. (%48.2) Çocuğa karşı aşırı kontrolcü yaklaşmamız (%45.4).*

Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin bu kategoride **hiç** danışmanlık istemedikleri konu başlıkları: *Bizimle vakit geçirmekten hoşlanmaması. (%85.8) Ortak etkinlik yapmaktan hoşlanmaması. (%86.5) Büyüklerine yeteri kadar saygı göstermemesi. (%72.9) Ailede kararları genellikle bir kişinin vermesi. (%69.7) Çocuğun geleceğiyle ilgili diğer ebeveynle zıt görüşlere sahip olmamız. (%67.8).*

Normal gelişime sahip çocukların ebeveynlerinin bu kategoride **hiç** danışmanlık istemedikleri konu başlıkları: *Çocuktan beklentimizin yüksek olması (%85.5) Bizimle vakit geçirmekten hoşlanmaması (%85.8) Bizimle vakit geçirmekten hoşlanmaması (%79.1) Ortak etkinlik yapmaktan hoşlanmaması (%86.5) Büyüklerine yeteri kadar saygı göstermemesi (%77.3).*

Tablo 11. Ebeveynlerin Toplumsal Destek Alt Boyutundan Sıklıkla ve Hiçbir Zaman Danışmanlık Alma Gereksinimi Hissettiği Konular

TOPLUMSAL DESTEK KATEGORİSİ			
Üstün		Normal	
Sıklıkla			
Madde	Yüzde (%)	Madde	Yüzde (%)
Özel çocuklara yönelik programların uluslararası geçerliliğinin olmayışı	%65.2	Farklı bir çocuk yetiştirmekle ilgili yeterli destek görememem.	%61.8
Eğitimin pahalı olması ve burs imkanlarının olmaması	%56.8	Çocuğumu yetiştirmek ve geliştirmekle ilgili doğru bilgi bulamamam.	%55.0
Toplumun üstün yetenekli çocuğun üstünlüğünü sürekli teste tabi tutması	%52.9	Çocuğumun farklı üst düzey özelliklerini açıkladığımda insanlardan uygun olmayan sinir bozucu yorumlar gelmesi.	%44.5
Farklı bir çocuk yetiştirmekle ilgili yeterli destek görememem.	%46.5	Sistemin çocuğumu geliştirecek bir alan bulmakta eksik kalması	%33.6
Sistemin çocuğumu geliştirecek bir alan bulmakta eksik kalması	%45.2	Eğitimin pahalı olması ve burs imkanlarının olmaması	%30.9
Hiçbir Zaman			
Madde	Yüzde (%)	Madde	Yüzde (%)
Farklı bir çocuk yetiştirmekle ilgili yeterli destek görememem.	%41.3	Toplumun üstün yetenekli çocuğun üstünlüğünü sürekli teste tabi tutması.	%64.5
Çocuğumu yetiştirmek ve geliştirmekle ilgili doğru bilgi bulamıyor oluşum.	%21.3	Çocuğumun farklı, üst düzey özelliklerini açıkladığımda insanlardan uygun olmayan, sinir bozucu yorumlar gelmesi.	%50.9
Çocuğumun farklı, üst düzey özelliklerini açıkladığımda insanlardan uygun olmayan, sinir bozucu yorumlar gelmesi.	%19.4	Çocuğumu yetiştirmek ve geliştirmekle ilgili doğru bilgi bulamıyor oluşum.	%36.4
Sistemin çocuğumu geliştirecek bir alan bulmakta eksik kalması	%18.1	Sistemin çocuğumu geliştirecek bir alan bulmakta eksik kalması.	%24.5
Toplumun üstün yetenekli çocuğun üstünlüğünü sürekli teste tabi tutması	%15.5	Özel çocuklara yönelik programların uluslararası geçerliliğinin olmayışı.	%24.2

Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin Toplumsal Destek kategorisinde en fazla danışmanlık istedikleri konu başlıkları şunlardır: *Çocuğumu yetiştirmek ve geliştirmekle ilgili doğru bilgi bulamıyor oluşum (%55.5), Sistemin çocuğumu geliştirecek bir alan bulmakta eksik kalması (%36.8) Farklı bir çocuk yetiştirmekle ilgili yeterli destek görememem (%36.8) Çocuğumun farklı, üst düzey özelliklerini açıkladığımda insanlardan uygun olmayan, sinir bozucu yorumlar gelmesi (%34.2) Eğitimin pahalı olması ve burs imkanlarının olmaması (%32.2).*

Normal gelişime sahip çocukların ebeveynlerinin Toplumsal Destek kategorisinde en fazla danışmanlık istedikleri konu başlıkları: *Farklı bir çocuk yetiştirmekle ilgili yeterli destek görememem (%61.8) Çocuğumu yetiştirmek ve geliştirmekle ilgili doğru bilgi bulamamam (%55.0) Çocuğumun farklı üst düzey özelliklerini açıkladığımda insanlardan uygun olmayan sinir bozucu yorumlar gelmesi. (%44.5) Sistemin çocuğumu geliştirecek bir alan bulmakta eksik kalması (%33.6) Eğitimin pahalı olması ve burs imkanlarının olmaması (%30.9).*

Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin Toplumsal Destek kategorisinde **hiç** danışmanlık istemedikleri konu başlıkları: *Farklı bir çocuk yetiştirmekle ilgili yeterli destek görememem. (%41.3) Çocuğumu yetiştirmek ve geliştirmekle ilgili doğru bilgi bulamıyor oluşum. (%21.3) Çocuğumun farklı, üst düzey özelliklerini açıkladığımda insanlardan uygun olmayan, sinir bozucu yorumlar gelmesi. (%19.4) Sistemin çocuğumu geliştirecek bir alan bulmakta eksik kalması (%18.1) Toplumun üstün yetenekli çocuğun üstünlüğünü sürekli teste tabi tutması (%15.5).*

Toplumsal destek kategorisinde ebeveynlerin bir kısmının en fazla danışmanlık istediği konu başlığı, bir diğer kısmı için hiç danışmanlık almak istemediği bir konu başlığı olabilmektedir.

Normal gelişime sahip çocukların ebeveynlerinin Toplumsal Destek kategorisinde **hiç** danışmanlık istemedikleri konu başlıkları: *Toplumun üstün yetenekli çocuğun üstünlüğünü sürekli teste tabi tutması (%64.5) Çocuğumun farklı, üst düzey özelliklerini açıkladığımda insanlardan uygun olmayan, sinir bozucu yorumlar gelmesi (%50.9) Çocuğumu yetiştirmek ve geliştirmekle ilgili doğru bilgi bulamıyor oluşum (%36.4) Sistemin çocuğumu geliştirecek bir alan bulmakta eksik kalması (%24.5) Özel çocuklara yönelik programların uluslararası geçerliliğinin olmayışı (%24.2).*

4.3.4. Demografik Değişkenlere Göre Ebeveynlerin Danışmanlık Gereksinimlerinin Belirlenmesi Anketine İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü sorusu kapsamında, üstün yetenekli ve normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlerin demografik özellikleri (cinsiyet, anne-baba eğitim düzeyi, anne-baba medeni durumu vb.) açısından danışmanlık ihtiyaçlarının farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır.

4.3.4.1. Cinsiyet Değişkeni

Üstün yetenekli çocuklara sahip anne ve babaların DaGBA alt boyutları (çocuğun özellikleri, akranlar, akademik özellikler, ebeveyn özellikleri, aile içi etkileşim, toplumsal destek) puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olup

olmadığını belirlemek amacıyla elde edilen verilere bağımsız gruplar t-testi analizi uygulanmıştır.

Üstün yetenekli çocukları olan anne ve babaların danışmanlık ihtiyacında farklılaşma olup olmadığına bakıldığında DaGBA'nın alt boyutlarından çocuğun özellikleri, akranlar, akademik özellikler, ebeveyn özellikleri, aile içi etkileşimde anne ve babaların puan ortalamalarında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır ($p > .05$).

Yalnızca *Toplumsal Destek* alt boyut puan ortalamalarında [$t(152) = 3.42, p < .01$] anne ve babalar arasında istatistiki açıdan anlamlı bir fark vardır. Üstün yetenekli çocukların anneleri toplumsal destek kategorisinde ($X_{ort.} = 16.75, s = 2.86$) babalardan ($X_{ort.} = 14.99, s = 3.46$) anlamlı derecede daha fazla danışmanlık almak istemektedir. Analiz sonuçları Tablo 12'den izlenebilir.

Tablo 12. Üstün Yetenekli Çocuğa Sahip Anne Baba Olma Durumunun Danışmanlık Gereksinimlerinin Belirlenmesine İlişkin T-Testi Analizi Sonuçları

Kategoriler	N	Ort.	Ss	df	t	p
Çocuğun Özellikleri						
Anne	75	63.58	9.49	152	0.29	.776
Baba	79	63.18	8.17			
Akranlar						
Anne	75	23.41	3.76	152	0.63	.529
Baba	79	23.04	3.57			
Akademik Özellikler						
Anne	75	25.60	4.02	152	-1.01	.315
Baba	79	26.28	4.35			

Kategoriler	N	Ort.	Ss	df	t	p
Ebeveyn Özellikleri						
Anne	75	22.64	3.53	152	1.96	.052
Baba	79	21.40	4.27			
Aile İçi Etkileşim						
Anne	75	27.10	4.71	152	-0.25	.806
Baba	79	27.32	5.98			
Toplumsal Destek						
Anne	75	16.75	2.86	152	3.42	.001**
Baba	79	14.99	3.46			

* $p < .05$, ** $p < .01$

Normal gelişim gösteren çocuklara sahip ebeveynlerde uygulanan t testi sonucunda ise hiçbir alt boyutta anne ve babalar arasında danışmanlık alma gereksinimi açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > .05$). Analiz sonuçları Tablo 13'te sunulmuştur.

Tablo 13. Normal Gelişim Gösteren Çocuğa Sahip Anne Baba Olma Durumunun Danışmanlık Gereksinimlerinin Belirlenmesine İlişkin T-Testi Analizi Sonuçları

Gruplar	N	Ort.	Ss	df	t	p
Çocuğun Özellikleri						
Anne	80	60.58	7.53	107	-0.53	.598
Baba	29	61.50	9.24			
Akranlar						
Anne	80	21.43	3.13	107	0.79	.430

Gruplar	N	Ort.	Ss	df	t	p
Akademik Özellikler						
Anne	80	24.96	4.17	107	0.17	.862
Baba	29	24.81	4.04			
Ebeveyn Özellikleri						
Anne	80	19.30	4.18	107	1.21	.265
Baba	29	18.31	3.78			
Aile içi Etkileşim						
Anne	80	26.93	5.67	107	0.70	.487
Baba	29	26.08	5.47			
Toplumsal Destek						
Anne	80	22.82	5.52	107	0.76	.447
Baba	29	21.96	4.18			

* $p < .05$, ** $p < .01$

4.3.4.2. Ebeveynin Eğitim Düzeyi Değişkeni

Ebeveynlerin eğitim düzeylerine göre DaGBA alt boyut (çocuğun özellikleri, akranlar, akademik özellikler, ebeveyn özellikleri, aile içi etkileşim, toplumsal destek) puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla elde edilen verilere Tek Yönlü Varyans (ANOVA) analizi uygulanmıştır.

Uygulanan analiz sonuçlarına göre, üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin, *Toplumsal Destek* alt boyut puan ortalamalarının eğitim düzeyine göre anlamlı derecede farklılaştığı bulunmuştur [$F_{(2-151)} = 3.55$, $p < .05$]. Buna göre üstün yetenekli çocuğu olup aynı zamanda üniversite mezunu katılımcıların ($X_{ort.} =$

16.41, $s = 3.02$) *Toplumsal Destek* kategorisindeki danışmanlık ihtiyacı, lise mezunlarından ($X_{ort.} = 14.75, s = 3.15$) ve lisansüstü mezunlarından ($X_{ort.} = 15.14, s = 3.68$) anlamlı derecede yüksektir. Analiz sonuçları Tablo 14'den izlenebilir.

Ebeveynin eğitim değişkeninin DaGBA diğer alt boyut (çocuğun özellikleri, akranlar, akademik özellikler, ebeveyn özellikleri, aile içi etkileşim) puan ortalamaları üzerinde anlamlı farklılıklar yaratmadığı görülmüştür ($p > .05$).

Tablo 14. Eğitim Düzeyine Göre Üstün Yetenekli Çocukların DaGBA Puanlarının Farklılaşmasına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Kategoriler	N	Ort.	Ss.	F	p	Tukey Testi
Çocuğun Özellikleri						
Lise	20	63.34	9.20	0.29	.746	
Üniversite	91	63.84	8.69			
Lisansüstü	43	62.59	9.00			
Akranlar						
Lise	20	22.18	3.76	0.96	.384	
Üniversite	91	23.25	3.63			
Lisansüstü	43	23.54	3.69			
Akademik Özellikler						
Lise	20	25.37	3.78	1.78	.172	
Üniversite	91	25.61	4.06			
Lisansüstü	43	26.97	4.56			
Ebeveyn Özellikleri						
Lise	20	21.03	3.71	0.77	.467	
Üniversite	91	22.25	4.02			
Lisansüstü	43	22.02	3.97			

Kategoriler	N	Ort.	Ss.	F	p	Tukey Testi
Aile İçi Etkileşim						
Lise	20	25.37	4.38	1.95	.146	
Üniversite	91	27.19	5.50			
Lisansüstü	43	28.22	5.37			
Toplumsal Destek						
Lise	20	14.75	3.15	3.55	.031*	Üniversite >lise
Üniversite	91	16.41	3.02			Üniversite >lisansüstü
Lisansüstü	43	15.14	3.68			

* $p < .05$, ** $p < .01$

Normal gelişim gösteren çocukları olan ebeveynlerin, eğitim değişkenine göre DaGBA alt boyut (çocuğun özellikler, akranlar, akademik özellikler, ebeveyn özellikleri, aile içi etkileşim, toplumsal destek) puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla elde edilen verilere Tek Yönlü Varyans (ANOVA) analizi uygulanmıştır.

Normal gelişime sahip ebeveynlerin, *Akranlar* alt boyut puan ortalamalarının ebeveynlerin eğitim düzeyine göre anlamlı derecede farklılaştığı bulunmuştur [$F_{(2-107)} = 3.17$, $p < .05$]. Üniversite mezunu ebeveynlerin *Akranlar* alt boyutundan danışmanlık alma ihtiyacı ($X_{ort.} = 21.82$, $s = 2.66$) lise mezunlarından ($X_{ort.} = 20.51$, $s = 3.00$) ve lisansüstü mezunlarından ($X_{ort.} = 20.21$, $s = 3.81$) anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur. Analiz sonuçları Tablo 15'te sunulmuştur.

Eğitim değişkeninin DaGBA alt boyut (çocuğun özellikleri, akademik özellikleri, ebeveyn özellikleri, aile içi etkileşim, toplumsal destek) puan ortalamaları üzerinde anlamlı farklılıklar yaratmadığı görülmüştür ($p > .05$).

Tablo 15. Eğitim Düzeyine Göre Danışmanlık Gereksinimlerinin Belirlenmesi
Puanlarının Farklaşmasına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Kategoriler	N	Ort.	Ss.	F	p	Tukey Testi
Çocuğun Özellikleri						
Lise	22	59.79	8.79	1.62	.203	
Üniversite	69	61.84	7.72			
Lisansüstü	19	58.45	7.51			
Akranlar						
Lise	22	20.51	3.00	3.17	.046*	Üniversite >Lise
Üniversite	69	21.82	2.66			Üniversite >Lisansüstü
Lisansüstü	19	20.21	3.81			
Akademik Özellikleri						
Lise	22	25.89	4.76	0.98	.380	
Üniversite	69	24.83	3.84			
Lisansüstü	19	24.13	4.21			
Ebeveyn Özellikleri						
Lise	22	17.43	3.94	3.08	.051	
Üniversite	69	19.70	4.03			
Lisansüstü	19	18.25	4.00			
Aile İçi Etkileşim						
Lise	22	25.16	5.45	1.52	.224	
Üniversite	69	27.42	5.50			
Lisansüstü	19	26.14	5.96			
Toplumsal Destek						
Lise	22	22.58	3.76	0.31	.736	
Üniversite	69	22.77	5.52			
Lisansüstü	19	21.71	5.53			

* $p < .05$, ** $p < .01$

4.3.4.3. Sosyoekonomik Gelir Düzeyi Değişkeni

Ebeveynlerin sosyoekonomik gelir düzeyi değişkenine göre DaGBA alt boyut (çocuğun özellikleri, akranlar, akademik özellikler, ebeveyn özellikleri, aile içi etkileşim, toplumsal destek) puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla elde edilen verilere Tek Yönlü Varyans (ANOVA) analizi uygulanmıştır.

Uygulanan analiz sonuçlarına göre üstün yetenekli çocukları olan katılımcıların, sosyoekonomik gelir düzeyinin *Çocuğun Özellikleri* ve *Ebeveyn Özellikleri* alt boyut puan ortalamaları üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturduğu görülmüştür [sırasıyla: $F_{(2-152)} = 3.24, p < .05$; $F_{(2-152)} = 3.23, p < .05$].

Orta sosyoekonomik gelir düzeyine sahip katılımcıların ($X_{ort.} = 64.86, s = 8.26$) *Çocuğun Özellikleri* puan ortalaması düşük sosyoekonomik gelir düzeyine sahip katılımcılardan ($X_{ort.} = 61.49, s = 8.31$) anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Benzer şekilde orta sosyoekonomik gelir düzeyine sahip katılımcıların ($X_{ort.} = 22.48, s = 4.15$) *Ebeveyn Özellikleri* alt boyut puan ortalaması düşük sosyoekonomik gelir düzeyine sahip katılımcılardan ($X_{ort.} = 19.83, s = 3.06$) anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur. Analiz sonuçları Tablo 16'dan izlenebilir.

Sosyoekonomik gelir düzeyi değişkeninin DaGBA alt boyutlarından akranlar, akademik özellikler, aile içi etkileşim, toplumsal destek puan ortalamaları üzerinde anlamlı farklılıklar yaratmadığı görülmüştür ($p > .05$).

Tablo 16. Sosyoekonomik Gelir Düzeyine Göre Üstün Yetenekli Çocukların Danışmanlık Gereksinimlerinin Belirlenmesi Puanlarının Farklılaşmasına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Kategoriler	N	Ort.	Ss.	F	p	Tukey Testi
Çocuğun Özellikleri						
Düşük	16	60.71	11.57	3.24	.042**	Orta >Düşük
Orta	91	64.86	8.26			
Yüksek	48	61.49	8.31			
Akranlar						
Düşük	16	21.35	3.77	2.32	.101	
Orta	91	23.44	3.70			
Yüksek	48	23.37	3.42			
Akademik Özellikler						
Düşük	16	23.86	4.25	2.31	.103	
Orta	91	26.12	4.01			
Yüksek	48	26.32	4.36			
Ebeveyn Özellikleri						
Düşük	16	19.83	3.06	3.23	.042**	Orta >Düşük
Orta	91	22.48	4.15			
Yüksek	48	21.83	3.62			
Aile İçi Etkileşim						
Düşük	16	25.12	5.25	1.36	.260	
Orta	91	27.47	5.47			
Yüksek	48	27.41	5.15			
Toplumsal Destek						
Düşük	16	15.69	2.27	2.74	.068	
Orta	91	16.33	3.30			
Yüksek	48	14.98	3.40			

* $p < .05$, ** $p < .01$

Normal gelişim gösteren çocuklara sahip ebeveynlerin sosyoekonomik düzeyleri değişkenine göre DaGBA alt boyutları (çocuğun özellikleri, akranlar, akademik özellikler, ebeveyn özellikleri, aile içi etkileşim, toplumsal destek) puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla elde edilen verilere Tek Yönlü Varyans (ANOVA) analizi uygulanmıştır.

Normal gelişime sahip çocukların ebeveynlerinin, sosyoekonomik gelir düzeyinin DaGBA alt boyut puan ortalamaları üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmüştür ($p > .05$). Analiz sonuçları Tablo 17’de sunulmuştur.

Tablo 17. Sosyoekonomik Gelir Düzeyine Göre Danışmanlık Gereksinimlerinin Belirlenmesi Puanlarının Farklaşmasına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Kategoriler	N	Ort.	Ss.	F	p	Tukey Testi
Çocuğun Özellikler						
Düşük	19	59.91	9.00	0.84	.436	
Orta	63	61.69	7.37			
Yüksek	28	59.58	8.52			
Akranlar						
Düşük	19	21.62	2.65	0.43	.650	
Orta	63	21.37	2.81			
Yüksek	28	20.85	3.67			
Akademik Özellikler						
Düşük	19	25.03	3.55	0.01	.989	
Orta	63	24.88	4.15			
Yüksek	28	24.94	4.47			
Ebeveyn Özellikleri						
Düşük	19	19.62	5.50	0.28	.759	
Orta	63	18.91	3.72			
Yüksek	28	18.77	3.88			
Aile İçi Etkileşim						
Düşük	19	27.26	8.20	0.84	.436	
Orta	63	27.12	4.67			
Yüksek	28	25.57	5.45			

Kategoriler	N	Ort.	Ss.	F	p	Tukey Testi
Toplumsal Destek						
Düşük	19	22.52	4.86	1.16	.318	
Orta	63	23.11	5.11			
Yüksek	28	21.33	5.54			

* $p < .05$, ** $p < .01$

4.3.4.4. Çocuk Sayısı Değişkeni

Ebeveynlerin çocuk sayısı değişkenine göre DaGBA alt boyut (çocuğun özellikleri, akranlar, akademik özellikler, ebeveyn özellikleri, aile içi etkileşim, toplumsal destek) puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla elde edilen verilere bağımsız gruplar t-testi analizi uygulanmıştır.

Toplumsal Destek alt boyut puan ortalamalarının, üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin çocuk sayısı değişkeni açısından anlamlı derecede farklılaştığı bulunmuştur [$t(153) = 2.24, p < .05$]. Buna göre tek çocuğa sahip katılımcıların ($X_{ort.} = 16.51, s = 3.00$) *Toplumsal Destek* puan ortalaması iki ve üstü çocuğa sahip katılımcılardan ($X_{ort.} = 15.34, s = 3.40$) anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur. Analiz sonuçları Tablo 18'den izlenebilir.

Çocuk sayısı değişkeninin DaGBA alt boyutları (akranlar, akademik özellikler, aile içi etkileşim) puan ortalamaları üzerinde anlamlı farklılıklar yaratmadığı görülmüştür ($p > .05$).

Tablo 18. Çocuk Sayısı Göre Üstün Yetenekli Çocukların Danışmanlık Gereksinimlerinin Belirlenmesi İlişkin T-Testi Analizi Sonuçları

Kategoriler	N	Ort.	ss	df	t	p
Çocuğun Özellikleri						
Tek çocuk	67	64.08	8.90	107	0.86	.394
İki ve üstü	88	62.86	8.71			
Akranlar						
Tek çocuk	67	23.36	3.58	153	0.48	.632
İki ve üstü	88	23.08	3.73			
Akademik Özellikler						
Tek çocuk	67	25.46	3.90	153	-1.27	.206
İki ve üstü	88	26.32	4.37			
Ebeveyn Özellikleri						
Tek çocuk	67	21.88	4.22	153	-0.34	.735
İki ve üstü	88	22.10	3.76			
Aile İçi Etkileşim						
Tek çocuk	67	27.27	5.45	153	0.13	.901
İki ve üstü	88	27.16	5.34			
Toplumsal Destek						
Tek çocuk	67	16.51	3.00	153	2.24	.027*
İki ve üstü	88	15.34	3.40			*

* $p < .05$, ** $p < .01$

Normal gelişim gösteren çocuklara sahip ebeveynlerin sahip oldukları çocuk sayısı değişkenine göre DaGBA alt boyutları (çocuğun özellikleri, akranlar, akademik özellikler, ebeveyn özellikleri, aile içi etkileşim, toplumsal destek) puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla elde edilen verilere bağımsız gruplar t-testi analizi uygulanmıştır.

Uygulanan t-testi sonuçlarına göre DaGBA alt boyut puan ortalamalarının çocuk sayısı değişkeni açısından anlamlı derecede farklılaşmadığı bulunmuştur ($p>.05$). Analiz sonuçları Tablo 19’da sunulmuştur.

Tablo 19. Çocuk Sayısına Göre Danışmanlık Gereksinimlerinin Belirlenmesine İlişkin T-Testi Analizi Sonuçları

Kategoriler	N	Ort.	ss	df	t	p
Çocuğun Özellikleri						
Tek çocuk	47	60.47	8.23	107	-0.45	.657
İki ve üstü	62	61.16	7.86			
Akranlar						
Tek çocuk	47	21.70	2.96	107	1.11	.270
İki ve üstü	62	21.06	2.96			
Akademik Özellikler						
Tek çocuk	47	24.55	3.64	107	-0.72	.471
İki ve üstü	62	25.12	4.42			
Ebeveyn Özellikleri						
Tek çocuk	47	19.10	4.16	107	0.28	.777
İki ve üstü	62	18.87	4.07			

Kategoriler	N	Ort.	ss	df	t	p
Aile İçi Etkileşim						
Tek çocuk	47	27.06	6.04	107	0.39	.701
İki ve üstü	62	26.65	5.20			
Toplumsal Destek						
Tek çocuk	47	23.12	5.29	107	0.99	.328
İki ve üstü	62	22.13	5.16			

* $p < .05$, ** $p < .01$

4.3.4.5. Çocuğun Sınıf Düzeyi Değişkeni

Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerin çocuklarının devam ettikleri sınıf düzeyi değişkenine göre DaGBA alt boyut (çocuğun özellikleri, akranlar, akademik özellikler, ebeveyn özellikleri, aile içi etkileşim, toplumsal destek) puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla elde edilen verilere Tek Yönlü Varyans (ANOVA) analizi uygulanmıştır.

Uygulanan analiz sonuçların göre, üstün yetenekli çocukları olan ebeveynlerin, *Ebeveyn Özellikleri* alt boyut puan ortalamalarının, sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı derecede farklılaştığı bulunmuştur [$F_{(3-148)} = 3.18, p < .05$]. Buna göre 3. sınıfa gidenlerin ($X_{ort.} = 23.48, s = 3.92$) *Ebeveyn Özellikleri* alt boyut puan ortalamaları 1. sınıfa ($X_{ort.} = 21.28, s = 3.76$). 2. sınıfa ($X_{ort.} = 21.83, s = 3.62$) ve 4. sınıfa ($X_{ort.} = 21.02, s = 4.23$) devam eden katılımcılardan anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur. Analiz sonuçları Tablo 20'de sunulmuştur.

Sınıf düzeyi değişkeninin, DaGBA alt boyutları (çocuğun özellikleri, akranlar, akademik özellikler, aile içi etkileşim, toplumsal destek) puan ortalamaları üzerinde anlamlı farklılıklar yaratmadığı görülmüştür ($p > .05$).

Tablo 20. Sınıf Düzeyine Göre Üstün Yetenekli Çocukların DaGBA Puanlarının Farklılaşmasına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Kategoriler	N	Ort.	Ss.	F	p	Tukey Testi
Çocuğun Özellikleri						
1. sınıf	50	62.33	9.08	1.79	.152	
2. sınıf	39	63.37	7.74			
3. sınıf	43	65.73	9.28			
4. sınıf	20	60.95	8.62			
Akranlar						
1. sınıf	50	23.02	3.78	0.17	.914	
2. sınıf	39	23.57	3.92			
3. sınıf	43	23.29	2.23			
4. sınıf	20	23.29	3.75			
Akademik Özellikler						
1. sınıf	50	25.77	4.38	0.57	.638	
2. sınıf	39	26.68	4.39			
3. sınıf	43	25.54	3.85			
4. sınıf	20	26.13	4.21			
Ebeveyn Özellikleri						
1. sınıf	50	21.28	3.76	3.18	.026*	3.sınıf >1.sınıf
2. sınıf	39	21.83	3.62			3.sınıf >2.sınıf
3. sınıf	43	23.48	3.92			3.sınıf >4.sınıf
4. sınıf	20	21.02	4.23			
Aile İçi Etkileşim						
1. sınıf	50	26.73	4.94	0.36	.782	
2. sınıf	39	27.27	5.27			
3. sınıf	43	27.56	5.52			
4. sınıf	20	28.28	6.43			
Toplumsal Destek						
1. sınıf	50	15.58	3.71	1.44	.234	
2. sınıf	39	15.59	3.36			
3. sınıf	43	16.67	2.73			
4. sınıf	20	15.83	2.91			

* $p < .05$, ** $p < .01$

Normal gelişim gösteren çocukların devam ettikleri sınıf düzeyi değişkenine göre DaGBA alt boyut (çocuğun özellikleri, akranlar, akademik özellikler, ebeveyn

özellikleri, aile içi etkileşim, toplumsal destek) puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla elde edilen verilere Tek Yönlü Varyans (ANOVA) analizi uygulanmıştır.

Uygulanan analiz sonuçlarına göre, normal gelişim gösterene çocukların ebeveynlerinin *Akranlar* alt boyut puan ortalamalarının çocuğun sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı derecede farklılaştığı bulunmuştur (Tablo 16) [$F_{(2-107)} = 4.83, p < .05$]. Buna göre 2. sınıfa ($X_{ort.} = 22.27, s = 3.31$) ve 3. sınıfa ($X_{ort.} = 21.18, s = 2.61$) giden çocukların ebeveynlerinin akranlar hakkında danışmanlık alma ihtiyacı 4 sınıfa gidenlerinkinden ($X_{ort.} = 19.85, s = 32.84$) anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur. Analiz sonuçları Tablo 21'den izlenebilir.

Sınıf düzeyi değişkeninin DaGBA'nın diğer alt boyutlarının (çocuğun özellikleri, akademik özellikler, ebeveyn özellikleri, aile içi etkileşim, toplumsal destek) puan ortalamaları üzerinde anlamlı farklılıklar yaratmadığı görülmüştür ($p > .05$).

Tablo 21. Sınıf Düzeyine Göre normal gelişim gösteren çocukların ailelerinin Danışmanlık Gereksinimlerinin Belirlenmesi Puanlarının Farklılaşmasına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Kategoriler	N	Ort.	Ss.	F	p	Tukey Testi
Çocuğun Özellikler						
2. sınıf	38	62.53	7.93	2.04	.135	
3. sınıf	48	60.43	8.01			
4. sınıf	22	58.33	7.47			
Akranlar						
2. sınıf	38	22.27	3.31	4.83	.010**	2.sınıf >4.sınıf
3. sınıf	48	21.18	2.61			3.sınıf >4.sınıf
4. sınıf	95	19.85	2.84			
Akademik Özellikler						
2. sınıf	38	25.73	3.98	1.61	.317	
3. sınıf	48	24.49	4.18			
4. sınıf	22	24.42	4.26			
Ebeveyn Özellikleri						
2. sınıf	38	18.74	4.15	0.25	.781	
3. sınıf	48	18.84	3.94			
4. sınıf	22	19.49	4.44			
Aile İçi Etkileşim						
2. sınıf	38	27.50	6.21	0.56	.572	
3. sınıf	48	26.24	5.19			
4. sınıf	22	26.44	5.65			
Toplumsal Destek						
2. sınıf	38	22.35	4.20	0.06	.945	
3. sınıf	48	22.73	5.92			
4. sınıf	22	22.64	5.35			

* $p < .05$, ** $p < .01$

BÖLÜM 5

TARTIŞMA

Bu çalışmada, ülkemizdeki üstün yetenekli çocuklara sahip ebeveynlerin, danışmanlık ihtiyaçlarını neler olduğu ve bu ihtiyaçların normal gelişim gösteren çocukların ebeveynlerinin danışmanlık ihtiyacından farklılaşıp farklılaşmadığı sorularına yanıt aranmıştır. Ayrıca anne ve babaya göre, ebeveynin eğitim düzeyi, ailedeki çocuk sayısı gibi değişkenlere bağlı olarak danışmanlık ihtiyacında farklılaşma olup olmadığı da araştırılmıştır.

Literatürde bu amaçlara yönelik sınırlı sayıda çalışmalar yapılmış olmakla birlikte bunlar salt bir gruba yönelik olup, üstün yetenekli ve normal gelişim gösteren gruplar arasında karşılaştırma yapılmayan araştırmalardır. Bu bağlamda araştırmanın alan yazınına katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın temel amacı üstün yetenekli çocuğa sahip olan ve olmayan ebeveynlerin danışmanlık alma ihtiyacı duydukları sorun alanlarında farklılaşmalar olup olmadığını incelemektir.

Bu soruya yanıt aramak için hem frekans analizi hem de t testi yapılmıştır.

Yapılan t testi sonuçlarında, üstün yetenekli çocuklara sahip ailelerin çocuğun özellikleri, akranlar, akademik özellikler, ebeveyn özellikleri kategorilerindeki

danışmanlık ihtiyacının normal gelişim gösteren çocukların ebeveynlerinden istatistiki açıdan anlamlı ölçüde fazla olduğu bulunmuştur. Yalnızca Toplumsal Destek alanında üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin danışmanlık alma ihtiyacının daha düşük olduğu görülmektedir. Normal gelişime sahip çocukların ebeveynlerinin toplumsal destek noktasında daha fazla, üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin toplumsal destekte daha az destek arayışında olmaları hakkında literatürde net bir bilgi elde edilememiştir. Aile içi etkileşim kategorisinde ise gruplar arası anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir.

Üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin ifade ettikleri danışmanlık ihtiyaçlarının frekans analizi sonuçlarına baktığımızda, sırasıyla **Çocuğun Özellikleri, Toplumsal Destek, Aile İçi Etkileşim, Akranlar, Ebeveyn Özellikleri ve Akademik Özellikler** kategorilerinde danışmanlık hizmeti alma gereksiniminde olduğu saptanmıştır. Normal gelişim gösteren çocuğu olan ebeveynler ise sırasıyla en çok **Akademik Özellikle, Aile İçi Etkileşim, Toplumsal Destek, Çocuğun Özellikleri, Akranlar, Ebeveyn Özellikleri** kategorilerinde danışmanlık hizmeti alma gereksiniminde olduklarını belirtmişlerdir.

Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin birinci sırada danışmanlık almak istediği, **Çocuğun Özellikleri** kategorisidir. Normal gelişime sahip çocukların ebeveynlerinde ise bu dördüncü sırada yer almaktadır. Üstün yetenekli ile ilgili daha çok danışmanlık almak istemeleri çocuklarının farklılığını anlamlandırma konusunda daha fazla desteğe ihtiyaç duymalarından dolayı olabilir. Bu bulgu alan yazındaki başka çalışma bulguları ile paralellik göstermektedir. Ogurlu ve Yaman'ın (2013) yaptığı çalışmada da ebeveynler çocuğun aşırı duyarlılık, mükemmeliyetçilik, kurallara aşırı bağlılık, sürekli can sıkıntısı yaşama, asilik gibi özellikleriyle ilgili

rehberlik ihtiyacı duyduğunu bulmuşlardır. Bu sonuçlar araştırmanın bulgularının önemli bir kısmıyla örtüşmektedir.

Üstün yetenekli çocukları olan ebeveynler, dördüncü sırada **Akranlar** kategorisinde (%45.2) danışmanlık ihtiyacı belirtmiştir. Bu kategori, normal gelişime sahip çocukların ebeveynleri için %44.5 oranıyla 5. sıradadır.

Üstün yetenekli çocukları olan ebeveynler, son sırada **Akademik Özellikler** kategorisinde (%38.7) danışmanlık ihtiyacı belirtmiştir. Bu kategori, normal gelişime sahip çocukların ebeveynleri için %54.5 oranıyla ilk sıradadır. Üstün yetenekli çocuklarının ailelerinin akademik özelliklerle ilgili daha az danışmanlık alma ihtiyacında olmalarının nedenlerinden biri üstün yetenekli çocukların bu gelişim döneminde okulda çok sık başarısızlık vb yaşamamaları olabilir. İlköğretim müfredatının ilk yıllarında ağırlıklı olarak yer alan ve üstün yetenekli çocukların akranlarından daha erken dönemde edinmiş olma ihtimallerinin daha yüksek olduğu okuma, yazma, sayma becerilerini akranlarından daha iyi bir akademik başarı gösterebildiklerinin pek çok kaynakta (Tolan, 1982; Silverman, 1993; Geary & Brown, 1991) vurgulanması bu düşüncüyü desteklemektedir.

Üstün yetenekli çocukları olan ebeveynler, beşinci sırada **Ebeveynin Özellikleri** kategorisinde (%43.2) danışmanlık ihtiyacı belirtmiştir. Bu kategori, normal gelişime sahip çocukların ebeveynleri için %42.7 oranıyla son sıradadır.

Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin danışmanlık ihtiyaçları içinde üçüncü sırada **Aile İçi Etkileşim** kategorisininin (%47.1), olduğu saptanmıştır. Bu kategori normal gelişime sahip çocukların ebeveynleri için ikinci sırada (%50.9) yer almaktadır. Sıralamadaki bir farklılık olmakla birlikte, her iki grubun da neredeyse yarısının aile içi etkileşimle ilgili danışmanlık ihtiyacı belirtmesi, ailelerin danışmanlığı ihtiyacını ortaya koyan önemli bir bulgudur.

Üstün yetenekli ve normal gelişime sahip çocukların ebeveynlerinin yaklaşık yarısı *Toplumsal Destek* kategorisinde danışmanlık alma gereksiniminde olduğunu belirtmiştir. Ancak her iki grupta öncelik sırasında bir farklılaşma olduğu göze çarpmaktadır. Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinde toplumsal destek konusunda danışmanlık gereksinimi %47.7 oranıyla 2. sıradayken, normal gelişime sahip ebeveynleri için %48.2 oranıyla 3. sıradadır. Bu sonuç her iki grubun da önem sırasında bir farklılaşma olmakla birlikte toplumsal destek konusunda danışmanlık ihtiyaçlarının yüksek olduğunu göstermektedir. Bu bulgular Moon, Sydney ve Feldhusen (1997) ve Saranlı'nın (2011) üstün yetenekli çocukların ebeveynleriyle yaptığı araştırmalardaki bulgularla paralellik göstermektedir. Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin, çocuklarının farklı ilgi alanlarını doyumak, onları geliştirmek, yeteneklerini belirginleştirmek, çocukla ilgili deneyimlerini paylaşabilmek için destek aradığı ifade edilebilir (Silverman, 1993; Delisle, 2006; Thompson, 2006; Kerr,2009).

Bu bulgulardan yola çıkarak birkaç sonucun altını çizmekte yarar vardır. Dikkati çeken en önemli noktalardan biri her iki grubun da hemen hemen her kategoride yüksek oranda danışmanlık almak istemelerine rağmen üstün yetenekli çocukların ailelerinde bu ihtiyacın anlamlı düzeyde daha fazla olduğu görülmektedir. İkinci önemli nokta her iki grubun danışmanlık alma ihtiyacı duyulan konuların önem sırasında farklılaşmaların olmasıdır. Burada en belirgin farkın da çocuğun özellikleri ve akademik destek kategorilerinde olduğu söylenebilir.

Bir önemli nokta da üstün yetenekli çocukların toplumsal destek konusundan normal gelişime sahip çocukların ebeveynlerine oranla daha az danışmanlık alma gereksinimlerinin oluşudur. Bu üstün yetenekli çocukların ailelerinin tanılama süreci sonrasında zaten konuyla ilgili araştırma yapmış olmaları ya da çocuklarının özel

okulda olmaları nedeniyle zaten bir destek aldıklarını düşünmeleriyle ilgili olabilir. Yine de bu bulgu hakkında daha fazla yorum yapabilmek için daha fazla çalışmaya gereksinim olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın birinci ve ikinci soruları doğrultusunda elde edilen bulguları birlikte yorumlayabileceğimiz karşılaştırmalı çalışmalar yoktur ancak yine de üstün çocukların ailelerinin aile içi etkileşim dışındaki tüm kategorilerde danışmanlık ihtiyaçlarının normal çocukların ailelerinkinden anlamlı bir şekilde farklılaştığını söylemek mümkündür. Bu bulgunun bu tip ailelerle çalışacak danışmanlar için yol gösterici olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın üçüncü sorusu doğrultusunda ebeveynlerin her bir kategoride sıklıkla danışmanlık alma gereksinimi hissettiği ve hiçbir zaman danışmanlık alma gereksinimi istemedikleri alanlara bakılmıştır.

Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin **Çocuğun Özellikleri** kategorisinde en fazla danışmanlık almak istediği konular sırasıyla: *Her zaman hareketli olması, kuralları yapılması gerekenleri sürekli tartışması, aşırı mükemmeliyetçi olması, çok fazla konuşması, sabırsız olması.*

Normal gelişim gösteren çocuklara sahip ailelerin, Çocuğun Özellikleri kategorisinden en fazla sırasıyla *aşırı mükemmeliyetçi olma, aşırı hassas olma/her şeyi kafasına takma, herkesten her zaman doğru davranışı bekleme/yanlış davranışlara katlanamama, her zaman hareketli olma, sabırsız olma* özelliklerinde danışmanlık almak istediklerini belirtmişlerdir.

Burada dikkati çeken noktalardan birisi üstün yetenekli çocuklara sahip ebeveynlerin, çocuklarının özellikleriyle ilgili daha yüksek bir oranda danışmanlık talebinde bulunmuş olmasıdır. Diğer bir nokta da öncelik sırası değişmekle birlikte her iki gruptaki ebeveynlerin çocuklarının *aşırı mükemmeliyetçi olma, her zaman*

hareketli olma ve sabırsız olma özellikleri konusunda her zaman danışmanlık alma ihtiyaçlarının ortak olmasıdır.

Üstün yetenekli çocukların ebeveynleri için çocuğun hareketli olması konusundaki danışmanlık ihtiyacı ilk sıradadır. Bu bulgu, ailelerin çocuklarının bu özellikleri ile baş etmede sorun yaşadıklarını düşündürmektedir. Hareketli olması, üstün ebeveynlerinin yarısına yakının sorun olarak nitelenen bir konu başlığı olmakla birlikte normal gelişimi olan çocukların ailelerinin de yaklaşık dörtte birinde gündeme gelmiştir. Bu bulgu alan yazında üstün yetenekli çocukların normal gelişimi olan çocuklardan daha hareketli olması bilgisi ile örtüşmektedir (Delisle, 2006, Coleman ve Cross, 2005; Thomson, 2006).

Çocuklarının aşırı mükemmeliyetçi olması da sıralamada farklılık olmakla birlikte her iki gruptaki ebeveynlerin sorun olarak ifade ettiği ortak alanlardan biri olarak göze çarpmaktadır. Mükemmeliyetçilik sadece ebeveynin ve aile sisteminin bir sorunu olarak değil, çocuğun da kendini duygusal açıdan zorlayan bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır (Parker, 2000; Neumeister, 2004). LoCicero ve Ashby (1999) yaptıkları araştırmada üstün yetenekli çocukların normal gelişimi olan çocuklardan daha yüksek mükemmeliyetçilik puanlarına sahip olduğunu bulmuştur. Bu çalışmada da benzer şekilde çocuklarının mükemmeliyetçi olması konusunda danışmanlık alma ihtiyacını belirten ebeveynlerin oranı üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinde daha fazladır ancak önem sırası açısından bakıldığında normal çocukların aileleri bu özelliği birinci sıraya koymuştur.

Üstün yetenekli çocukların ebeveynleri, normal gelişimi olan çocukların ebeveynlerinden farklı olarak, çocuğun çok konuşması özelliğiyle birlikte kuralları sorgulaması ve tartışmasını sorun yaşadıkları alanlardan biri olarak belirlenmiştir. Üstün yetenekli çocukların dil gelişimi üst düzeydedir, kelime dağarcıkları zengindir

ve soyut kavramları erken bir şekilde algılayabilirler. Bununla birlikte meraklı olan bu çocuklar çok soru sorarlar (Davaslıgil, 1994; Ataman, 2000, Sak, 2011). Sahip oldukları bilgileri ve kendi deneyimlerini paylaşma isteği duyabilirler. Bu sebeple akranları ve ebeveynleri tarafından çok konuşuyor oldukları algısı yaratıyor olabilirler. Üstün yetenekli çocukların tartışmadan kaçınmadıkları, fikirlerini savunduklarını, kuralların mantığını sorguladıklarını, ahlaki ve entelektüel yönden olayları tartışır. Bu özelliklerinin ebeveynlerine kural koymada zor zamanlar yaşatmaktadır (Silverman, 1993; Distin, 2006; Thomson, 2006). Bu araştırmada çıkan iki bulgunun bu bağlamda literatürle uyumlu olduğu söylenebilir.

Çocuğun Özellikleri kategorisinde, üstün yetenekli çocuklara sahip ebeveynlerin, bu başlıkta **hiç** danışmanlık almak istemediği konular sırayla: *Bir alandaki gelişiminin (zihinsel, duygusal, fiziksel vb.) diğer alanlarının gelişiminden geri olması, kendini sözel olarak iyi ifade edememesi, kendi kararlarını vermemesi, sportif faaliyetlerden hoşlanmaması ve etkili göz kontağı kurmaması.*

Normal gelişim gösteren çocukların ebeveynlerinin, çocuğun özellikleriyle ilgili **hiç** danışmanlık almak istemediği konular sırayla: *Bir alandaki gelişiminin (zihinsel, duygusal, fiziksel vb.) diğer alanlarının gelişiminden geri olması, gece uykusu ile ilgili sorunları olması, etkili göz kontağı kurmaması, kendini sözel olarak iyi ifade edememesi, sportif faaliyetlerden hoşlanmaması.*

Genel olarak bu bulgulara bakıldığında her iki gruptaki ebeveynlerin danışmanlık istemedikleri konularda bir benzeşme görülmektedir. Her iki grupta da hiç danışmanlık almak istenmeyen özellik bir alandaki gelişiminin (zihinsel, duygusal, fiziksel vb.) diğer alanlarının gelişiminden geri olmasıdır. Alan yazında üstün yetenekli çocuklarda asenkronize gelişimin aileler için sorun

yarattığını ifade edilmektedir (Silverman,1993; Kerr, 2009; Delisle, 2006). Bu nedenle bu bulgunun yorumlanabilmesi için daha çok veriye ihtiyaç duyulmaktadır.

Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin hiç danışmanlık ihtiyacı duymadığı konuların arasında kendini sözel olarak iyi ifade edememe ve karar verememe olması literatürle uyumlu bir bulgudur. Çünkü üstün çocukların sözel yeteneği üst düzeydedir, kendilerini iyi ifade ederler, kendi kararlarını verirler (Silverman,1993).

Akranlar kategorisinde üstün yetenekli çocukların ebeveynleri, sırayla; *Sürekli lider olmak istemesi, kendinden büyüklere arkadaşlık etmeyi tercih etmesi, yalnız kalamaması yanında sürekli birilerini istemesi, yeni tanıştığı insanlarla aşırı derecede samimi olması, insanlara, arkadaşlarına hayır dememesi veya diyememesi.*

Normal gelişim gösteren çocukların ebeveynleri ise, *Sürekli lider olmak istemesi, yalnız kalamaması yanında sürekli birilerini istemesi, insanlara/arkadaşlarına hayır"dememesi veya diyememesi, yeni tanıştığı insanlarla aşırı derecede samimi olması, sürekli başkalarını fikirlerine katılması kendi fikirlerini dile getirmemesi* konularında danışmanlık almak istemektedirler.

Akranlar başlığında belirlenen beş sorunun dördü her iki ebeveyn grubu için de ortaktır. Bu sorunlar şu şekilde sıralanabilir: *Sürekli lider olmak istemesi, yalnız kalamaması yanında sürekli birilerini istemesi, yeni tanıştığı insanlarla aşırı derecede samimi olması, insanlara, arkadaşlarına hayır dememesi veya diyememesi.* Arkadaşlık, farklı özellikler taşısa da, pek çok çocuğun sorun yaşayabileceği bir alan olduğu için, sorunların ortaklaştığı söylenebilir. Bunu destekleyen bir araştırma olarak Kaya, Bölükbaşı Macit ve Siyez (2012) yılında yaptıkları çalışma verilebilir.. Bu araştırmada; anaokulundan 8. sınıfa kadar eğitim veren bir ilköğretim okulunda çocuk, ebeveyn ve öğretmenlerin rehberlik servisine başvuruların sayısını ve konu

başlıklarını incelemişlerdir. Buna göre ilk iki sınıf düzeyinde çocukların rehberlik servisine başvurmadıkları ancak 3. sınıftan itibaren, her yaş düzeyinde çocuklar tarafından yapılan başvuruların önemli bir kısmını arkadaşlık sorunlarının oluşturduğu anlaşılmaktadır.

Emir ve Acar (2007) tarafından yapılan bir araştırmada zeka puanı ile liderlik arasında pozitif bir ilişki saptanmıştır. Üstün yetenekli çocukların liderlik becerileri üst düzeydedir (Webb, 1993; Silverman, 1993; Delisle, 2006; Sak, 2011). Ancak bu çalışmada normal gelişim gösteren çocukların ebeveynlerinin de liderlik konusunda danışmanlık almak istemesi dikkat çekmektedir.

Üstün yetenekli çocukların ebeveynleri, diğer gruptan farklı olarak, çocuğun kendinden büyüklere arkadaşlık etmeyi tercih etmesini sorun olarak ifade etmiştir. Bu bilgi literatürle uyumludur. Çünkü üstün yetenekli çocuklar kendinden büyüklerle, zihinsel olarak onlara uygun bireylerle arkadaşlık etmeyi tercih ederler. Akranlarını sıkıcı bulurlar (Barbe ve Renzulli, 1981; Webb,1993; Ataman, 2001). Normal gelişimi olan çocukların ebeveynleri ise, çocuğun her zaman başkalarının fikirlerine katılmasını sorun olarak gündeme getirmişlerdir. Bu madde, üstün yetenekli çocukların aileleri tarafından hiç danışmanlık alınmak istenmeyen bir konu olarak ifade edilmiştir. Bu sonuç da literatürle uyumlu bir bilgidir. Yapılan çalışmalar üstün yetenekli çocukların kendi fikirlerini ifade edebildikleri hatta bu fikirlere sıkı sıkıya bağlı olup başkalarının fikirlerini tartıştığı ifade etmektedir (Webb,1993; Coleman ve Cross, 2005; Silverman, 1993).

Üstün yetenekli çocuklara sahip ebeveynlerin, bu kategoride **hiç** danışmanlık almak istemediği konular: *Zorbalık yapması, takım oyunlarını, grup çalışmalarını sevmemesi, takım oyunlarında, grup çalışmalarında sürekli sorun çıkarması,*

arkadaşlarına karşı agresif olması (zarar vermesi, itmek, vurmak vb.), sürekli başkalarını fikirlerine katılması, kendi fikirlerini dile getirmemesi.

Normal gelişim gösteren çocuklara sahip ebeveynlerin, akranlar kategorisinde **hiç** danışmanlık almak istemediği konular: *Zorbalık yapması, akranlarını aptal ve sıkıcı bulması, arkadaşlarına karşı agresif olması (zarar vermesi, itmek, vurmak vb.), takım oyunlarında, grup çalışmalarında sürekli sorun çıkarması, her zaman büyük gibi davranmasının arkadaşlık ilişkilerini bozması.*

Akranlar konusunda danışmanlık alma ihtiyacı duyulmayan konuların da iki grupta ortaklaşmış olması göze çarpmaktadır.

Akademik Özellikler kategorisinde üstün yetenekli çocuklara sahip ebeveynlerin, bu konuda en fazla danışmanlık almak istediği konular şunlardır: *Ev ödevlerinin çok fazla ve ağır gelmesi, öğrenemediği bir şey olduğunda aşırı duygusal tepki vermesi (sinirlenmesi veya ağlaması gibi), çocuğunun farklı gelişim özelliklerinde uzman olan öğretmen, psikolog vb. bulmakta zorlanıyor olmam, sürekli yeni bir şeyler öğrenmek istemesi öğrenmeye doymaması ve okulda bunun sorun yaratması, derslere ilgisinin az olması.*

Normal gelişim gösteren çocuklara sahip ebeveynlerin, en fazla danışmanlık almak istediği konular sırayla: *Ev ödevlerinin çok fazla ve ağır gelmesi, öğrenemediği bir şey olduğunda aşırı duygusal tepki vermesi (sinirlenmesi veya ağlaması gibi), matematikte zorlanması, okulda sıkıldığını söylemesi, sınavlarda başarısız olması.*

Akademik özellikler kategorisi, yapılan sıralamada normal gelişimi olan çocukların ebeveynleri için ilk, üstün yetenekli çocukların aileleri için son sırada danışmanlık ihtiyacı duyduklarını belirttikleri bir kategoridir. Akademik özellikler kategorisinde ilk iki madde üstün yetenekli ve normal gelişim gösteren çocukların

ebeveynleri için ortaktır. *Ev ödevlerinin çok fazla ve ağır gelmesi, öğrenemediği bir şey olduğunda aşırı duygusal tepki vermesi (sinirlenmesi veya ağlaması gibi)*. Bu bulgu Ev ödevlerinin fazla olması, eğitim sistemimizin bir özelliği olmakla birlikte ebeveynlerin ev ödevlerini çocuğun kendi yapması, zamanında yetiştirilmesiyle ilgili sorunlar yaşadığını da düşündürmektedir. Üstün yetenekli çocukların ebeveynleri, bu kategoride farklı olarak uzman bulmanın zor olduğunu ve bu konuda danışmanlık almak istediklerini ifade etmişlerdir. Üstün yetenekli çocukların ebeveynleri sıklıkla üstün yetenekli çocuklarda deneyimli bir alan uzmanı bulmakta zorlanmaktadır (Colangelo ve Davis 2003; Delisle, 2006). Sürekli yeni şeyler öğrenmek istemesi, öğrenmeye doymaması da literatürle uyumlu bir bilgidir. Üstün yetenekli çocukların öğrenme meraklarının doyurulması gerekebilir (Tannenbaum, 1983; Ataman, 2001; West, Hosie ve Mathews, 1989; Silverman, 1993; Sak, 2011).

Vialle, Heaven ve Ciarrochi (2008) yaptıkları araştırmada üstün yetenekli çocuklarla normal gelişime sahip akranlarının akademik yeteneklerini karşılaştırmış ve beden eğitimi ile coğrafya dersi haricinde üstün yetenekli çocukların daha başarılı olduğunu bulmuşlardır. Yine aynı araştırmada öğretmenler, üstün yetenekli çocukları akranlarından daha uyumlu, davranışsal ve duygusal olarak daha iyi durumda olduklarını belirtse de üstün yetenekli öğrenciler, aldıkları destekten daha az tatmin duyduklarını ve üzgün olduğunu belirtmişlerdir. Benzer bir şekilde Shechtman ve Silektor (2010) yaptığı araştırmada üstün yetenekli çocukların ihtiyaç duydukları destekler arasında, potansiyelini kullanmaktan kaynaklanan doyuma (fullfilment) ulaşma ihtiyacının ve akademik benlik algısının yüksek olduğu ifade edilmektedir. Bu sebeple üstün yetenekli çocukların ebeveynleri, danışmanlık alarak akademik açıdan çocuklarını nasıl doyurabileceğini belirleyebilir.

Üstün yetenekli çocuklara sahip ebeveynlerin, bu başlıkta hiç danışmanlık almak istemediği konular sırayla: *Okul ve öğretmenlerinin çocuğumun yetenekli olmadığını düşünmesi, öğretmenin özel yetenekli, başarılı çocukları sürekli ön plana çıkararak arkadaşlık ilişkilerini bozması, ilgi alanlarının çok az olması, hiçbir şeye ilgi duymaması, başarısının düşük olması, okul kurallarına uyum sağlamaması, öğretmenleriyle ters düşmesi.*

Normal gelişim gösteren çocuklara sahip ebeveynlerin, akademik özellikler kategorisinde hiç danışmanlık almak istemediği konular sırayla: Okul ve öğretmenlerinin çocuğumun yetenekli olmadığını düşünmesi, okul kurallarına uyum sağlamaması, öğretmenleriyle ters düşmesi, okul ve öğretmenlerinin çocuğumun yetenekli olmadığını düşünmesi, ilgi alanlarının çok geniş olması ve okulda bunun sorun yaratması (ilgi alanlarının karşılanamaması, diğer çocuklarla iletişimsizliğe yol açması vb.) kendi kendine pek çok şeyi öğrenmesi ve okulda bunun sorun yaratması.

Her iki grubun da öğretmenlerin çocuğunun yeteneksiz olduğunu düşünmesi konusunda sorun belirtmemesi eğitim sistemimiz için olumlu bir bulgudur. Üstün yetenekli çocukların öğretmenleriyle yapılan araştırmaların bazıları, öğretmenlerin çocuğun yeteneksiz olduğunu düşündüğünü göstermektedir.

Ebeveynin Özellikleri kategorisinde üstün yetenekli çocuklara sahip ebeveynlerin, bu konuda en fazla danışmanlık almak istediği konular sırayla şunlardır: *Çocuğun aşırı hassaslık, öfkelenme vb. bazı tepkilerine nasıl yaklaşacağımı kestirememem, ona bazı konularda nasıl destek olabileceğimi bilememem, mutsuz olmasında korkuyor olmam, çocuğuma karşı sınırlarımı tutamamam aşırı öfkelenmem, çocuğun her sorumluluğuna benim koşuyor olmam.*

Normal gelişim gösteren çocuklara sahip ebeveynlerin, en fazla danışmanlık almak istediği konular sırayla: *Çocuğun aşırı hassaslık, öfkelenme vb. bazı*

tepkilerine nasıl yaklaşacağımı kestirememem, mutsuz olmasından korkuyor olmam, çocuğun bazı hareketlerine tahammül edemiyor olmam, çocuğuma karşı sınırlarımı tutamamam aşırı öfkelenmem, ona bazı konularda nasıl destek olabileceğimi bilememem.

Ebeveyn Özellikleri kategorisinde her iki grup için ortak konular; *bazı konularda nasıl destek olabileceğimi bilememem, mutsuz olmasında korkuyor olmam, çocuğuma karşı sınırlarımı tutamamam aşırı öfkelenmem olarak belirlenmiştir.*

Her iki grupta da ebeveynler kendileriyle ilgili sorun olarak, ilk sırada çocuğun aşırı hassaslık, öfkelenme vb. bazı tepkilerine nasıl yaklaşacağımı kestiremiyor olmak ifade edilmiştir. Her iki grup için de ebeveyn grubunun yarısından fazlasının ifade ettiği bu bulgu, ebeveynlerin kriz durumlarında neler yapabilecekleriyle ilgili bilgiye sahip olmaları gerektiğini bilmediğini ifade etmektedir. İki grupta da ifade edilen bazı konularda çocuğuna destek olmayı bilememe ve öfkeyi kontrole alamama da ilk maddeyle ortak olarak ele alınabilir.

Üstün yetenekli çocuklara sahip ebeveynlerin çocuğun her sorumluluğuna koştuklarını bir sorun olarak ifade etmesi önemli ve literatürle uyuşmayan bir bilgidir. Literatürde üstün yetenekli çocukların sorumluluk sahibi oldukları ifade edilir (Silverman,1993; Neihart, 2002; Colangelo ve Davis, 2003). Bu sorunun temelinde, üstün yetenekli çocuğun, yeteneklerinden ötürü pek çok yere (kurs vb.) koşturması gerektiği ve bu sebeple yaşının üzerinde bir temposu olmasından dolayı sorumluluklarını gerçekleştiremediği, ebeveynlerin kısa zamana pek çok iş sıkıştırmaya çalışmasından, ev işlerinde yardım eden bakıcı gibi birilerinin olmasından veya ebeveynlerin sorumluluğu sabit ve tutarlı bir şekilde geliştirmeye odaklanmadığından kaynaklandığı ön görülebilir.

Üstün yetenekli çocuklara sahip ebeveynlerin, bu başlıkta **hiç** danışmanlık almak istemediği konular sırayla: *Çocuğum farklı olduğu için kendimi rahatsız hissediyorum, çocuğumun üstün tanısı hakkında şüphelerimin olması, çocuğumla aramda anlaşma zor oluyor, çocuğumun farklılığını insanlara açıklamakta güçlük çekiyor olmam, çocuğumla aramda gerginlik ve sürekli bir anlaşamama oluyor.*

Normal gelişim gösteren çocuklara sahip ebeveynlerin, Ebeveyn Özellikleri kategorisinde **hiç** danışmanlık almak istemediği konular sırayla: *Çocuğumla aramda gerginlik ve sürekli bir anlaşamama oluyor, çocuğumu anlayamam, onun da beni anladığını düşünmüyorum kardeşler arasındaki sorunları nasıl çözeceğimi bilememem, çocuğun bazı hareketlerine tahammül edemiyorum, çocuğun erken gelişimine yetememekten korkuyorum.*

Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin danışmanlık almak istemediği konulardan *çocuğum farklı olduğu için kendimi rahatsız hissediyorum* ve *çocuğumun farklılığını insanlara açıklamakta güçlük çekiyorum* maddeleri literatürle uyumlu değildir. Bununla birlikte bazı ebeveynlerin çocuğumun üstün tanısı hakkında şüphelerinin olduğu bildirilmiştir (Silverman,1993; Saranlı 2011).

Aile İçi İletişim kategorisinde üstün yetenekli çocuklara sahip ebeveynlerin, bu konuda en fazla danışmanlık almak istediği konular sırayla şunlardır: *Aşırı ilgi istemesi, kardeşini kıskanması veya anlaşamaması, çocuğa karşı aşırı demokratik yaklaşmamız, aile içinde kural koymada ve sürdürmede zorlanmamız, çocuğa karşı aşırı kontrolcü yaklaşmamız.*

Normal gelişim gösteren çocuklara sahip ebeveynlerin, en fazla danışmanlık almak istediği konular sırayla: *Çocuğa karşı aşırı demokratik yaklaşmamız, aile içinde kural koymada ve sürdürmede zorlanmamız, aşırı ilgi istemesi, anne - baba*

olarak ortak sınırlar, kurallar belirleme konusunda sıkıntı çekmemiz, çocuğa karşı aşırı kontrolcü yaklaşmamız.

Aile İçi İletişim kategorisinde ilk beş sorun alanından dördü iki grup için ortaklaşmıştır. Ortak konular şu şekildedir: *Aşırı ilgi istemesi, çocuğa karşı aşırı demokratik yaklaşmamız, çocuğa karşı aşırı kontrolcü yaklaşmamız, aile içinde kural koymada ve sürdürmede zorlanmamız.*

Bu başlıkta aşırı demokratik ve aşırı kontrolcü yaklaşma maddeleri ebeveyn tutumlarıyla ilgili bocaladıklarını düşündürmektedir

Üstün yetenekli çocukları olan ebeveynler normal gelişimi olan çocuklardan farklı olarak kardeş kıskançlığını da danışmanlık almak istedikleri sorun olarak belirtmiştir. Literatürde üstün yetenekli çocukların kardeş kıskançlığı yaşayabildiği ifade edilmekle birlikte ülkemizde Ogurlu ve Yaman'ın (2013) yaptığı çalışmada üstün yetenekli çocukların kardeş kıskançlığıyla ilgili sorun yaşamadığı yönündedir.

Üstün yetenekli çocuklara sahip ebeveynlerin, başlıkta hiç danışmanlık almak istemediği konular sırayla: *Bizimle vakit geçirmekten hoşlanmaması, ortak etkinlik yapmaktan hoşlanmaması, büyüklerine yeteri kadar saygı göstermemesi, ailede kararları genellikle bir kişinin vermesi, çocuğun geleceğiyle ilgili diğer ebeveynle zit görüşlere sahip olmamız.*

Normal gelişim gösteren çocuklara sahip ebeveynlerin, bu başlıkta hiç danışmanlık almak istemediği konular sırayla: *Çocuktan beklentimizin yüksek olması, bizimle vakit geçirmekten hoşlanmaması, büyüklerine yeteri kadar saygı göstermemesi, bir problem baş gösterdiğinde etkili bir şekilde başka edemememiz ve kalıcı çözümler bulamamamız, eğitim masrafiyla ilgili ailede sıkıntı yaşamamız.*

Her iki grup için de danışmanlık istenmeyen konuların büyük oranda ortaklaşması da önemli bir bulgudur.

Toplumsal Destek kategorisinde üstün yetenekli çocuklara sahip ebeveynlerin, bu konuda en fazla danışmanlık almak istediği konular sırayla şunlardır: *Özel çocuklara yönelik programların uluslararası geçerliliğinin olmayışı, eğitimin pahalı olması ve burs imkanlarının olmaması, toplumun üstün yetenekli çocuğun üstünlüğünü sürekli teste tabi tutması, farklı bir çocuk yetiştirmekle ilgili yeterli destek görememem, sistemin çocuğumu geliştirecek bir alan bulmakta eksik kalması.* Bu alanlarda üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin verdiği cevaplar literatürle uyumlu görünmektedir. Üstün yetenekli çocukların pek çok alanda başarılı olması, öğrenmeye doymaması, sürekli yeni ve farklı alanlara ilgi duyması ebeveynlerin destek almak istedikleri bir konudur (Webb, 1993; Silverman, 1993; Delisle, 2006)

Normal gelişim gösteren çocuklara sahip ebeveynlerin, bu kategoride en fazla danışmanlık almak istediği konular sırayla: *Farklı bir çocuk yetiştirmekle ilgili yeterli destek görememem, çocuğumu yetiştirmek ve geliştirmekle ilgili doğru bilgi bulamamam, çocuğumun farklı üst düzey özelliklerini açıkladığımda insanlardan uygun olmayan sinir bozucu yorumlar gelmesi, sistemin çocuğumu geliştirecek bir alan bulmakta eksik kalması, eğitimin pahalı olması ve burs imkanlarının olmaması.*

Toplumsal Destek kategorisi de üstün yetenekli ve normal gelişime sahip çocukların ebeveynlerinin gereksinimlerinin farklılaştığı kategorilerden biridir. Ancak her iki grup için de ortaklaşan maddeler şu şekildedir: *Farklı bir çocuk yetiştirmede yeterli destek göremiyor olmak, sistemin çocuğumu geliştirecek bir alan bulmakta eksik kalması, eğitimin pahalı olması ve burs imkanlarının olmaması.*

Üstün yetenekli çocukların aileleri; bu kategoride ağırlıklı olarak çocuklarının gelişimini destekleyecek olan, uluslararası geçerlik, burs, kurs vb. desteklere ihtiyaç duyduklarını belirtmektedirler. Aynı zamanda üstün yetenekli çocukların

ebeveynlerinin, *çocuklarının farklılıklarının anlayışla karşılanması, farklı özelliklerine karşı saygı duyulması* konusunda da danışmanlık alma ihtiyacında oldukları görülmektedir. Üstün yetenekli çocuğun sürekli teste tabii tutulması ebeveynleri rahatsız eden bir konu olarak bulunmuştur. Bu bilgi de literatürle uyumludur. Toplumun üstün yetenekli çocukların üstünlüğünü sürekli teste tabii tutması, onları deneyecek sorular sorması ve sürekli mercek altına alıp incelemeleri söz konusu olabilmektedir (Silverman, 1993; Webb, 1993; Coleman ve Cross, 2005; Kerr, 2009). Bu kaynak durum saptaması aienin bundan rahatsızlığı olup olmadığı belli değil

Üstün yetenekli çocuklara sahip ebeveynlerin, bu başlıkta **hiç** danışmanlık almak istemediği konular: *Farklı bir çocuk yetiştirmekle ilgili yeterli destek görememem, çocuğumu yetiştirmek ve geliştirmekle ilgili doğru bilgi bulamıyor oluşum, çocuğumun farklı, üst düzey özelliklerini açıkladığımda insanlardan uygun olmayan, sinir bozucu yorumlar gelmesi, sistemin çocuğumu geliştirecek bir alan bulmakta eksik kalması, toplumun üstün yetenekli çocuğun üstünlüğünü sürekli teste tabii tutması.*

Toplumsal destek kategorisinde üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin bir kısmının en çok destek aradığını ifade ettikleri bir konuda, diğer bir kısmının hiç destek ihtiyacı duymadığını ifade etmesi önemli bir bulgudur.

Örneğin üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin bir kısmının her zaman danışmanlık istediği farklı bir çocuk yetiştirmekle ilgili yeterli destek görememem, sistemin çocuğumu geliştirecek bir alan bulmakta eksik kalması, toplumun üstün yetenekli çocuğun üstünlüğünü sürekli teste tabii tutması maddeleri aynı zamanda bir kısım üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveyn için hiç danışmanlık ihtiyacı

duymadıkları konulardır. Benzer bir durum, normal gelişimi olan çocukların ebeveynlerinin cevaplarında da görülmektedir.

Normal gelişim gösteren çocuklara sahip ebeveynlerin, Toplumsal Destek kategorisinde **hiç** danışmanlık almak istemediği konular: *Toplumun üstün yetenekli çocuğun üstünlüğünü sürekli teste tabi tutması, Çocuğumun farklı, üst düzey özelliklerini açıkladığımda insanlardan uygun olmayan, sinir bozucu yorumlar gelmesi, Çocuğumu yetiştirmek ve geliştirmekle ilgili doğru bilgi bulamıyor oluşum, Sistemin çocuğumu geliştirecek bir alan bulmakta eksik kalması, Özel çocuklara yönelik programların uluslararası geçerliliğinin olmayışı.*

Literatürde üstün yetenekli çocukları olan ebeveynlerin karşılaşılabileceği sorunlardan olan bazı maddelerin normal çocukları olan ebeveynlerden gelmesi ve ancak üstün yetenekli çocukları olan ebeveynler bu konuda **hiç** danışmanlık ihtiyacı duymadıklarını belirtmesi önemli bir bulgudur. Örneğin; çocuğumun farklı, üst düzey özelliklerini açıkladığımda insanlardan uygun olmayan, sinir bozucu yorumlar gelmesi üstün yetenekli çocukları olan ebeveynlerden hiç gelmemesi, bunun nedeninin açıklanabilmesi için daha fazla çalışmaya gerek vardır. Üstün yetenekli çocukları olan ebeveynlerin hiç sorun yaşamadıklarını ifade ettikleri başlıklar, literatürdeki bilgiyle uyumlu değildir.

Araştırmanın son araştırma sorusu kapsamında danışmanlık ihtiyaçlarının demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Cinsiyet değişkeni. Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinde; annelerin *Toplumsal Destek* alt boyut puan ortalamalarının babalardan anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur. Literatürde toplumsal destek noktasında üstün çocuğa sahip annelerin babalardan daha yüksek bir ihtiyaç belirttiğine dair bir bulgu

bulunamamıştır. Bunun olası nedenlerinden biri annelerin çocukların eğitim sürecinde daha aktif olmaları ile ilgili olabilir.

Normal gelişime sahip çocukların ailelerde ise danışmanlık gereksinimlerinin anne ve babalar açısından farklılaşmadığı bulunmuştur. Bu konuyla ilgili literatürde bir bilgi bulunamamıştır.

Eğitim Düzeyi Değişkeni. Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinde, yalnızca *Toplumsal Destek* alt boyut puan ortalamalarının eğitim düzeyine göre anlamlı derecede farklılaştığı bulunmuştur. Üniversite mezunu katılımcıların lise ve lisansüstü mezunu katılımcılardan daha fazla toplumsal destek konusunda danışmanlık almak istedikleri bulunmuştur.

Normal gelişim gösteren çocukların ebeveynlerinde ise benzer şekilde yalnızca bir alt boyutta farklılık bulunmuştur. Üniversite mezunu olanların, lise ve lisansüstü mezunu olanlardan *Akranlar* konusunda daha fazla danışmanlık alma ihtiyacında oldukları bulunmuştur. Bu bulguyu yorumlayabilmek için daha ayrıntılı çalışmalara gereksinim duyulmaktadır.

Sosyoekonomik düzey değişkeni. Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinde, orta sosyoekonomik gelir düzeyine sahip olanlar, *Çocuğun Özellikleri ve Ebeveyn Özellikleri* kategorisinde diğerlerinden daha fazla danışmanlık alma ihtiyacındadır. Normal gelişim gösteren çocukların ebeveynlerinin sosyoekonomik düzeylerinin farklılığı danışmanlık alma ihtiyaçlarında farklılık oluşturmamıştır. Bu bulgularla ilgili literatürde bir bulguya rastlanmamıştır ve eldeki veriler bu farklılığın neyle ilgili olduğunu açıklamakta yetersizdir.

Çocuk Sayısı Değişkeni. Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinde, tek çocuğa sahip katılımcıların *Toplumsal Destek* alma ihtiyaçları iki ve üstü çocuğa sahip katılımcılarınkinden anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur. Normal

gelişim gösteren çocukların ailelerinin danışmanlık ihtiyaçları ise çocuk sayısı değişkeni açısından farklılaşmamaktadır.

Sınıf Düzeyi Değişkeni. Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin danışmanlık ihtiyaçlarına çocuğun gittiği sınıf düzeyine göre bakıldığında, *Ebeveyn Özellikleri* alt boyutunda farklılaşmaların olduğu görülmektedir. 3. sınıfa giden çocukların ebeveynlerinin diğer sınıftakilerin ebeveynlerine oranla ebeveynin özellikleri ile ilgili daha fazla danışmanlık almak istediklerini göstermektedir. Normal gelişime sahip çocukların ebeveynlerinin danışmanlık ihtiyacı sınıf değişkeni dikkate alındığında yalnızca *akranlar kategorisinde farklılaşmaktadır*. 2. sınıfa ve 3. sınıfa giden çocukların ailelerinin destek alma gereksinimi 4. sınıfa gidenler çocukların ebeveynlerinden anlamlı ölçüde yüksek bulunmuştur. Bu bulguyla ilgili literatürde herhangi bir bilgi yoktur.

BÖLÜM 6

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç

Araştırmanın temel amacı, üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin en çok hangi alanlarda danışmanlık ihtiyaçlarının olduğunu belirlemektir. Ayrıca bu ihtiyaçların normal gelişime sahip çocukların ebeveynlerinin danışmanlık ihtiyaçlarından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek de araştırmanın amaçları arasındadır.

Üstün yetenekli çocuklara sahip ailelerin en çok danışmanlık almak istedikleri kategori çocuğun özellikleri iken, normal gelişim gösteren çocukların ailelerinde bu akademik özellikler kategorisidir. Bir başka deyişle üstün yetenekli çocukların ebeveynleri, akademik özelliklerle ilgili danışmanlık ihtiyacını en geri plana atarken, normal gelişime sahip çocukların ebeveynleri için akademik alanda destek almak ön plana çıkmaktadır.

Araştırma bulgularında elde edilen bir diğer önemli bulgu da toplumsal destek kategorisi dışındaki tüm kategorilerde üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin danışmanlık ihtiyacı normal gelişime sahip çocukların ebeveynlerine göre daha yüksektir. Toplumsal Destek alanında ise normal gelişime sahip çocukların ebeveynleri üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin aksine daha fazla danışmanlık almak istemektedirler.

Araştırmada her iki gruptaki ebeveynlerin kategorilerde belirtilen sorunlardan hangilerinde daha fazla danışmanlık almak istediklerine bakıldığında dikkati çeken noktalar şunlar olmuştur.

Çocuğun zellikleri kategorisinde her iki grubun en çok danışmanlık almak istedikleri sorunların sıralamasında farklılıklar olmakla birlikte bütün ebeveynler çocuğun hareketliliği, sabırsızlığı, aşırı mükemmeliyetçiliği konusunda danışmanlık ihtiyacı almayı daha çok istemektedirler. Danışmanlık almak istemedikleri konulardaki benzeşme daha dikkat çekicidir.

Toplumsal Destek kategorisinde her iki grup ailenin en çok danışmanlık almak istediği konuların sırasında farklılık olmakla birlikte çok benzeştiği toplumun üstün yetenekli çocuğun üstünlüğünü sürekli teste tabi tutması, özel çocuklara yönelik programların uluslararası geçerliliğinin olmayışı olarak belirlenmiş iki sorunun yalnızca üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin danışmanlık almak istediği konu olduğu görülmektedir.

Aile İçi Etkileşim kategorisinde yine her iki grup ebeveynin danışmanlık gereksinimi büyük ölçüde örtüşmektedir. Üstün yetenekli çocukların aileleri, normal gelişime sahip çocukların ailelerinden farklı olarak kardeş kıskanılığıyla ilgili daha fazla oranda danışmanlık almak istemektedir.

Ebeveyn zellikleri kategorisinde üstün yetenekli çocukların ebeveynleri, normal gelişime sahip çocukların ebeveynlerinden farklı olarak sadece ebeveynlerin çocuğun sorumlulukları için sarf ettikleri eforla ilgili danışmanlık almak istemektedir.

Akranlar kategorisinde yine üstün yetenekli çocukların aileleri normal gelişime sahip çocukların ebeveynlerinden farklı olarak sadece kendinden büyüklerle arkadaşlık etmeyi tercih etmesi konusunda danışmanlık alma ihtiyacındadırlar.

Akademik Özellikler kategorisinde üstün yetenekli çocukların ebeveynleri, normal gelişime sahip çocukların ebeveynlerinden farklı olarak çocuklarının farklı gelişim özellikleri ile ilgili yetişmiş öğretmen, psikolog vb. bulmakta zorlanma, sürekli yeni bir şeyler öğrenmek istemesi, öğrenmeye doymaması ve okulda bunun sorun yaratması, derslere ilgisinin az olması konularında danışmanlık alma ihtiyacında olduklarını belirtmişlerdir .

Ailelerin danışmanlık alma ihtiyacında oldukları kategorilerde demografik özelliklere bağlı olarak farklılık olup olmadığına bakıldığında ise özetle şunlar ön plana çıkmaktadır.:

Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinde; annelerin Toplumsal Destek konusunda babalardan daha fazla danışmanlık alma ihtiyacında oldukları bulunmuştur. Ancak normal gelişime sahip çocukların ebeveynlerinde hiçbir kategoride bu doğrultuda bir farklılık elde edilmemiştir.

Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin toplumsal destek konusundaki danışmanlık ihtiyaçları eğitim düzeyine göre farklılaşmaktadır. Ancak normal gelişime sahip çocukların ebeveynlerinde bu yönde bir farklılaşmaya rastlanmamıştır.

Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin danışmanlık ihtiyacında, sosyoekonomik gelir düzeyine bağlı olarak farklılaşmalar bulunmaktadır. Ancak normal gelişim gösteren çocuklara sahip ebeveynlerin danışmanlık ihtiyaçlarında sosyoekonomik düzeyin anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmüştür.

Çocuk sayısı değişkeni benzer şekilde üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin danışmanlık ihtiyacında farklılaşmaya neden olmakta ancak normal gelişim gösteren çocukların ebeveynlerinin danışmanlık ihtiyaçlarının farklılaşmaya yol açmadığı bulunmuştur. Çocuğun okuduğu sınıf düzeyinin ise her iki grup

ebeveyninin danışmanlık ihtiyacında bazı farklılaşmalara yol açtığı dikkat çekmektedir.

Sonuç olarak üstün yetenekli çocukların ailelerinin genel olarak daha fazla konuda danışmanlık almaya ihtiyaç duydukları ve öncelikli olarak danışmak istedikleri konularda normal çocukların ailelerinden farklılaştıkları söylenebilir.

6.2. Öneriler

Çalışmanın bulgularından yola çıkılarak yapılacak önerileri aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür;

- Çalışma sırasında hem üstün yetenekli hem de normal gelişime sahip çocukların ailelerin karşılaştırıldığı çalışmaların fazla olmadığı görülmüştür. Bu nedenle konuyla ilgili çalışmaların artırılmasının çalışmadan elde edilen bulguları daha iyi anlamamıza yardımcı olacağı düşünülmektedir.
- Bu çalışma verilerinden yola çıkılarak üstün yetenekli çocukların ailelerinin danışmanlık gereksinimlerini ölçümleyebilecek objektif ölçekler geliştirilmesinin alan yazınına ve üstün yetenekli çocukların ailelerine yardımcı olacağı düşünülmektedir.
- Üstün yetenekli çocukları olan ebeveynlerin, danışmanlık alma ihtiyaçlarındaki önceliklerinin farklılaştığı ve daha fazla konuda danışmanlık ihtiyacı hissettikleri saptanmıştır. Bu grupta çalışacak uzmanların bu olguyu dikkate alarak planlama yapması uygun olacaktır.
- Çalışma kapsamında her iki gruptaki ebeveynlerin de yüksek düzeyde danışmanlık ihtiyacı belirtmesi ülkemizdeki aile danışmanlığı hizmetlerine ağırlık vermenin ve yaygınlaştırmanın önemini göstermektedir.

- Uygulayıcı alan uzmanları; üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin yaşadığı sorunlarla ilgili akademik çalışmalar ışığında, önleyici aile danışmanlığı programları düzenleyebilir. Bu danışmanlık hizmetleri; seminerler, çalışma grupları, destek programları, bireysel ya da grup danışmanlığı yoluyla yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Ambrose, D., & Cross, T. L. (2009). *Morality, ethics, and gifted minds*. New York: Springer.
- Ataman, A. (1998). Üstün Zekalılar ve Üstün Yetenekliler, *Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları*, 183-185.
- Ataman, A. B. (2008). *Üstün yetenekli çocuklarda aile ortamının bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi: İstanbul BİLSEM örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bacanlı, H. (2001). Eş seçimi tercihleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2 (15), 7-16.
- Bacanlı, H. (2000). *Gelişim ve öğrenme*. 10. baskı, Ankara, Nobel Yay. ISBN: 9755911693
- Barbe, W. B., & Renzulli, J. S. (1981). *Psychology and education of the gifted*. New York: Irvington.
- Burks, Barbara S.; Jensen, Dortha W.; Terman, Lewis M. (1930). *The Promise of Youth: Follow-up Studies of a Thousand Gifted Children*. Genetic Studies of Genius Volume 3. Stanford (CA): Stanford University Press.
- Callahan, C. M., & Hertberg-Davis, H. L. (2017). *Fundamentals of gifted education: Considering multiple perspectives*. New York, NY: Routledge.
- Carter, E.A. & McGoldrick, M. (1999). *The Expanded Family Life Cycle: Individual, family, and social perspectives*. Boston: Allyn & Bacon.
- Clark, B. (1992). *Growing up gifted* (4th ed.). New York: Macmillan.
- Colangelo, N., Davis, G.A., (eds). (2003). *Handbook of Gifted Education*. Boston: Allyn & Bacon. ISBN 978-0-205-34063-7.

- Colleman, L. J. , Cross L.T. (2005). *Being gifted in school: An introduction to development, guidance and teaching*. Austin: Prufrock Press Inc. ISBN: 978-1-59363-154-3
- Clark, B. (1992). *Growing up gifted: Developing the potential of children at home and at school*. C.E. Merrill, New York.
- Colangelo, N., & Davis, G. A. (2003). *Handbook of gifted education*. Boston: Allyn and Bacon.
- Callard-Szulgit R. (2003). *Parenting and teaching the gifted*. Lanham, MD: Scarecrow Education.
- Columbus Group (1991, July). *Unpublished transcript of the meeting of the Columbus Group*, Columbus, OH.
- Dabrowski, K. (1967). *Personality-shaping through positive disintegration*. Boston: Little, Brown.
- Dabrowski, K., & Piechowski, M. M. (1977). *Theory of levels of emotional development: Vol.1B. Multi levelness and positive disintegration*. Oceanside, NY: Dabor Science.
- Davaslıgil, Ü. (2000). Üstün çocuklara sahip ailelerin eğitimi, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Özel Eğitimde Aile Eğitimi Sempozyumu (ss. 142-148). Ankara.
- Davaslıgil, U. & Leana, M. Z. (2004). Üstün zekalı ve zekâlıların eğitimi projesi. A. Kulaksızoğlu, A. E. Bilgili ve M. R. Şirin (Ed.). *I. Türkiye üstün zekalı ve yetenekli çocuklar kongresi bildiriler kitabı* (85–100). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları
- Davis, G. A., & Rimm, S. B. (1994). *Education of the gifted and talented* (3.Ed.). Sydney, Australia: Allyn and Baco.

- Delisle, J. (2006). *Üstün Yetenekli Çocuklara Ebeveynlik*. Prufrock Press, Referans Çeviri Hizmetleri ve Yayıncılık Ltd.
- Diener, E. (2009). The science of well-being: The collected works of Ed Diener. *Social Indicators Research Series*. Volume 37. The Netherlands: Springer.
- Distin, K. (2006). *Gifted Children: A Guide for Parents and Professionals for Gifted Children*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Doğan, S.; Kesici, Ş. (2015). Üstün Yetenekli Öğrencilerin Psikolojik İhtiyaçlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Türkiye Sosyal Politika ve Çalışma Hayatı Araştırmaları Dergisi*. Yıl Year :5 Cilt Volume :5 Sayı Issue :8 Haziran June - 2015/1
- Feldhusen, J. F., VanTassel-Baska, J., & Seeley, K. (1989). *Excellence in educating the gifted*. Denver, CO: Love Pub.
- Fornia, G.L., Frame, M.W. (2001). The Social and Emotional Needs of Gifted Children: Implications for Family Counseling. *Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 9, 384-390.
- Friedman, Reva C.; Rogers, Karen B., eds. (2002). *Talent in Context: Historical and Social Perspectives on Giftedness*. American Psychological Association. Washington (DC) ISBN 978-1-55798-944-4.
- Gardner, H. (1993). *Frames of mind: The theory of multiple intelligence* (10th ed.). New York: Basic Books.
- Geary, David C.; Brown, Sam C. *Developmental Psychology*, Vol 27(3), May 1991, 398-406. <http://dx.doi.org/10.1037/0012-1649.27.3.398>
- Glading, S. T. (2002). *Family therapy history, theory and practice*. New Jersey: Merrill Prentice Hall.

- Jacobsen, M. E. (2004). *Perfectionism vs. the urge to perfect in gifted adults: Foundations of excellence*. Biennial Wallace National Research Symposium on Talent Development, Iowa City, IA: University of Iowa.
- Kanlı, E. (2011). Üstün zekalı ve normal ergenlerin mükemmeliyetçilik, depresyon ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Yıl: 2011, Sayı: 33, Sayfa: 103-121.
- Karakuş, F. (2010). Üstün yetenekli çocukların anne babalarının karşılaştıkları güçlükler. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1). ISO 690
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kerr, B. (2009). *Encyclopedia of Giftedness, Creativity, and Talent*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2009. Print.
- Kesici, Ş. (2008). Yeni Psikolojik İhtiyaç Değerlendirme Ölçeğinin Türkçe Formunun Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması: Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (20), 493-500.
- Kuzgun, Y. (1991). *Rehberlik ve psikolojik danışma*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Lambie, G. W., & Williamson, L. L.. (2004). The Challenge to Change from Guidance Counseling to Professional School Counseling: A Historical Proposition. *Professional School Counseling*, 8(2), 124–131.
- Lester, C. F., & Anderson, R. S.. (1981). Counseling with Families of Gifted Children: The School Counselor's Role. *The School Counselor*, 29(2), 147–151.
- Ludlow, L. H. & Howard, E. (1990). *The family map: A graphical representation of family systems theory, Educational and Psychological Measurement*. Summer, vol.50.

- Lid, Helene Bartz. *Exceptionally Gifted Child*. Place of Publication Not Identified: Lulu Com, 2010. Print.
- Lovecky, D.V. (1993). The quest for meaning: Counseling issues with gifted children and adolescents. In L. K. Silverman (Ed.), *Counseling the gifted and talented* (pp. 29-50). Denver: Love.
- Marland, S.P. (1972) Education of the Gifted and Talented. *Report to the Congress of the United States by the U.S. Commissioner of Education*. Washington, DC: U.S. Government Printing Office.
- Maslow, A. H. (1970). *Motivation and personality* (2nd ed.). New York, NY: Harper & Row.
- MEB, (2007). *MEB Bilim Sanat Merkezi Yönergesi*. 25.01.2007 tarih ve 4 sayılı Talim ve Terbiye Kurulu Kararı, Madde 6.
- Metin, N. (1999). *Üstün Yetenekli Çocuklar*. Özaşama Matbaacılık, Ankara.
- McMann, N. ve Oliver, R. (1988). Problems in families with gifted children: Implications for Counselors. *Journal of counseling and development*. February, 1988. vol. 66.
- Morawski, A., & Sanders, M. R. (2009). Parenting gifted and talented children: Conceptual and empirical foundations. *The Gifted Child Quarterly*, 53(3), 163– 173. Retrieved from <http://0-search.proquest.com.alpha2.latrobe.edu.au/docview/212103248?accountid=12001>
- Montgomery, D. (2003). Non-verbal learning difficulties. *Gifted and talented children with special educational needs*, 65-93. ISO 690
- Moore, G. D. (1960). Counseling the Gifted Child. *The School Review*, 68(1), 63– 70.
- Nazlı, S. (2003). *Aile Danışmanlığı*. Ankara: Anı.

- Neihart, M. (2002). *The social and emotional development of gifted children: What do we know?* Waco, TX: Prufrock Press.
- Neuman, E., & Tannenbaum, A. J. (1980). *Perspectives on gifted and talented education*. New York: Teachers College Press.
- Ogurlu, Ü., Yaman, Y. (2013). Ebeveynlerin Üstün Zekâlı ve Yetenekli Çocuklarıyla İlgili Rehberlik İhtiyaçları. *Türk Üstün Zekâ ve Eğitim Dergisi*. 2013, Cilt 3, Sayı 2, 81-94
- Peterson, J. S.. (2006). Addressing Counseling Needs of Gifted Students. *Professional School Counseling, 10*(1), 43–51.
- Plucker, J., Callahan, C. M., and Tomchin, E. M. (1996). Wherefore art thou, multiple intelligences? Alternative assessments for identifying talent in ethnically diverse and economically disadvantaged students. *Gifted Child Quarterly, 40*, 81-92.
- Plotnik, R. (2009). *Psikolojiye Giriş*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Reis, M. R. & Sullivan, E. E (2009). *Characterics of Gifted Learners: Consistenly Varied; Refreshing Diverse, Method and Materials for Teaching the Gifted*, Ed. by F. A. Karnes, S. M. Bean, TX: Prufrock Press Inc 3-36.
- Renzulli, J. S., & Reis, S. M. (Eds.) (2004). *Identification of Students for Gifted and Talented Programs* (Vol. 2). Thousands Oaks, CA: Corwin.
- Roeper, A. (1995). *Annemarie Roeper: Selected Writings and Speeches*. Minneapolis, MN: Free Spirit, 1995. Print.
- Sak, U. (2011). *Üstün zekalılar: Özellikleri, tanılanmaları, eğitimleri*. Ankara: Maya Akademi.
- Sanborn, M.P. (1979). *Working with parents*. In N. Colangelo & R. T. Zaffrann (Eds.), *New voices in counseling the gifted*. Dubuque, IA: Kendall/ Hunt.

- Schultz, D. P., Schultz, S. E., (2007). *Modern Psikoloji Tarihi*. (çev. Yasemin Aslay), İstanbul:Kaknüs.
- Silverman, L.K. (1993). *Counselling the gifted*. Denver, UK:Love Publishing. Denver, CO: Love Pub., 1993. Print.
- Silverman, L. K., & Golon, A. S. (2008). Clinical practice with gifted families. In *Handbook of giftedness in children* (pp. 199-222). Springer US.
- Sternberg, R. J.,&Davidson, J. E. (1986). *Conceptions of Giftedness*. New York: Cambridge University Press.
- Sternberg, R. J.,ve Zhang, L. (1995). What do we mean by giftedness? A pentagon a limplicit theory. *Gifted Child Quarterly*, 39(2), 88-94.
- Sternberg, R. J.,& Zhang, L. (1998). The pentagonal implicit theory of giftedness revisited: a cross-validation in Hong Kong.*Roeper Review*, 2, 149-153.
- Sternberg, Robert J., Elena L. Grigorenko, and Linda Jarvin. *Explorations in Giftedness*. Cambridge: Cambridge UP, 2011. Print.
- Sternberg, R. J., Kaufman, J. C., & Grigorenko, E. L. (2009). *The essential Sternberg: Essays on intelligence, psychology, and education*. New York, NY: Springer Pub.
- Tannenbaum, J.A. (1983). *Gifted children psychological and educational perspectives*. USA: New York.
- Tannenbaum, J.A. (1986). Giftedness: A psychosocial approach. In Sternberg R. J. & J. E. Davidson(Eds), *Conceptions of giftedness* (pp.21-52). New York: Cambridge University Pressreview.
- Tucker, B., & Haferstein, N. L. (1997). Psychological intensities in young gifted children. *Gifted Child Quarterly*, 41, 66-75. doi:10.1177/001698629704100302

- Tuğrul, B. (1994). *Okul Öncesi Dönemde Üstün Yetenekli Çocukların Tanınması ve Eğitimleri. Okul Öncesi Eğitimcileri için El Kitabı*. Editör: Şule Bilir. İstanbul: YA-PA Yayın Pazarlama Sanayi Ltd. Şti. s. 152-159.
- Uzun, M. (2004). *Üstün yetenekli çocuklar el kitabı*. İstanbul. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Yavuzer, H. (Editör) (2006). *Evlilik Okulu: Evlilikte kişilerarası ilişkiler ve iletişim becerileri*.6.bsm. Remzi kitabevi, İstanbul. ISBN: 978-975-14-1350-5
- Webb, J. T. (1993). Nurturing social-emotional development of gifted children. In K. A. Heller, F. J. Monks, and A. H. Passow (Eds.), *International Handbook for Research on Giftedness and Talent*. pp. 525-538. Oxford: Pergamon Press.
- West, J. D., Hosie, T. W., & Mathews, F. N.. (1989). Families of Academically Gifted Children: Adaptability and Cohesion. *The School Counselor*, 37(2), 121–127.